

NAD RÁMEC DÔKAZOV

Posudzovanie dôveryhodnosti v azylových systémoch Európskej Únie

**Response
to Vulnerability
in Asylum**

Vybrané časti úplnej správy

Tieto časti správy sa preložili v rámci projektu “Odpoveď na potreby zraniteľných osôb v azylovom systéme”, na ktorom sa finančne podieľa Európsky fond pre utečencov.

Úplnú správu je možné nájsť na **Refworld**.

<http://www.refworld.org/docid/519b1fb54.html>

© Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov,
Regionálny zastupiteľský úrad UNHCR pre strednú Európu, máj 2013.

Fotografia: © UNHCR

Úprava a dizajn: BakOS DESIGN

Obsah

1. Úvod	4
2. Žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti	4
2.1 Limity a variácie ľudskej pamäti.....	5
2.1.1 Rekonštrukcia	6
2.1.2 Spomienky na „fakty“: dátumy a predmety	7
2.1.3 Emócie a spomínanie	8
2.1.4 Prerozprávanie	9
2.2 Vplyv traumy na pamäť a správanie.....	10
2.3 Strach a nedostatočná dôvera	14
2.4 Kultúrne zázemie a zvyky.....	15
2.5 Vzdelanie	17
2.6 Rod	18
2.7 Sexuálna orientácia a/alebo rodová identita.....	20
2.8 Stigma a hanba.....	21
2.9 Iné aspekty súvisiace so žiadateľovým/žiadateľkiným zázemím ako je vek, mestské alebo vidiecke zázemie, zamestnanie, socioekonomické postavenie, náboženstvo	23
3. Faktory ovplyvňujúce osobu s rozhodovacou právomocou	24
3.1 Osoba s rozhodovacou právomocou/“rozhodovač”	24
3.1.1 Myšlienkové procesy osoby s rozhodovacou právomocou.....	24
3.1.2 Individuálne a kontextuálne okolnosti osoby s rozhodovacou právomocou.....	25
3.1.3 Psychické rozpoloženie osoby s rozhodovacou právomocou.....	26
3.2 Politický, spoločenský a inštitucionálny kontext	26
3.3 Opakujúci sa charakter úlohy	27
3.4 Zatvrdzovanie sa voči prípadom, únava vo vzťahu k dôveryhodnosti, citový odstup, stres a sprostredkovaná trauma	28
4. Záver	30
Prílohy	31

1. Úvod

Ako je uvedené v Kapitole 2, Posudzovanie dôveryhodnosti: Účel a zásady, rozhodujúce orgány nemajú pri posudzovaní dôveryhodnosti v azylových konaniach neobmedzenú voľnosť konania. Posudzovanie musí rešpektovať základné práva žiadateľa/žiadateľky a dodržiavať určité právne zásady a normy. To zas na druhej strane vyžaduje, aby sa pri preskúmaní žiadosti, vrátane posudzovania dôveryhodnosti, plne brali do úvahy:

- 1 žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti; a
- 2 relevantné faktory ovplyvňujúce osobu s rozhodovacou právomocou.¹

Tieto faktory a okolnosti by mali byť brané do úvahy rutinne a integrovaným spôsobom s ohľadom na všetky aspekty posudzovania dôveryhodnosti a počas celého jeho priebehu.² Týmto faktorom sa venujú nasledujúce odseky.

¹ „Osoba s rozhodovacou právomocou“ – rozumej aj „rozhodovač“.

² Relevantné procesné okolnosti analyzujeme v nasledujúcich kapitolách a venujeme sa im vo svetle žiadateľových/žiadateľkiných individuálnych a kontextuálnych okolností a faktorov ovplyvňujúcich osobu s rozhodovacou právomocou, ktoré tu uvádzame. Treba ale tiež poznamenať, že žiadateľov/žiadateľkin vek, ak ide o mladú alebo staršiu osobu, bol v tejto štúdii vylúčený z podstatnej diskusie, keďže to nespadá do rámca tejto správy. Postačí povedať, že vek je faktorom, ktorý by mal byť pri posudzovaní dôveryhodnosti zvažovaný v dvoch momentoch: v čase, kedy sa odohrali udalosti popisované žiadateľom/žiadateľkou a v čase samotného azylového konania; EAC, 7. modul, časť 4.2.12.

2. Žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti³

Očakávania vo vzťahu k žiadateľovej/žiadateľkinej schopnosti zdôvodniť jeho/jej žiadosť, indikátory používané pri posudzovaní dôveryhodnosti žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení a kritériá uplatňované pri určení, či v prípade žiadateľa/žiadateľky uplatniť zásadu „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“ sa všetky zakladajú na predpokladoch o ľudskej pamäti, správaní, hodnotách, postojoch, vnímaní rizika a reakcií naň, a na domnienkach o tom, ako skutočne výpoveď žiadateľa/žiadateľky pôsobí.⁴ Skutočne sa všeobecne predpokladá, že ľudská pamäť, správanie a vnímanie sa podriaďujú istej norme a odchýlky od tejto normy môžu vypovedať o nedostatočnej dôveryhodnosti. Vedecký výskum v oblasti psychológie ale ukázal, že domnienky, ktoré si bežne vytvárajú osoby vedúce pohovor a osoby s rozhodovacou právomocou, sa nemusia zhodovať s tým, čo je v súčasnosti známe o ľudskej pamäti, správaní a vnímaní. Naopak, výskum naznačuje, že žiadna takáto norma neexistuje a ľudská pamäť, správanie

³ Pojem „individuálne okolnosti“ nie je synonymom pre „biografické údaje“ alebo „identitu“; je to oveľa širší pojem a zahŕňa zázemie a skúsenosti žiadateľa/žiadateľky ako aj tých osobností, ktoré sú v podobnom postavení (napríklad susedov, rodiny, priateľov a členov tej istej alebo podobnej spoločenskej, náboženskej alebo politickej skupiny). Žiadateľove/žiadateľkine „kontextuálne okolnosti“ sa vzťahujú na podmienky v žiadateľovom/žiadateľkinom bezprostrednom okolí, regiónu a v krajine pôvodu, ako aj na podmienky v členskom štáte EÚ. Pre podrobnejšie vysvetlenie tohto pojmu pozri Kapitola 2, Posudzovanie dôveryhodnosti: Účel a zásady.

⁴ J Herlihy, K Gleeson, S Turner, „Aké domnienky o ľudskom správaní sú základom rozhodnutí vo veciach azylu?“ (v angl. origináli 'What Assumptions about Human Behaviour Underlie Asylum Judgments?'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 3, 2010, s. 351–66 na s. 351.

a vnímanie sa značne a nepredvídateľne líšia a ovplyvňuje ich množstvo faktorov a okolností.⁵

Aby osoba s rozhodovacou právomocou mohla vziať do úvahy žiadateľove/ žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti, musí prekročiť geografické, kultúrne, socioekonomické, rodové, vzdelanostné a náboženské bariéry, ako aj vziať do úvahy rôzne individuálne skúsenosti, povahy a postoje.⁶ Tieto faktory a okolnosti prechádzajú naprieč mnohými disciplínami, vrátane neurobiológie, psychológie, rodových a kultúrnych štúdií, antropológie a sociológie. V dôsledku toho je potrebné, aby sa celé posudzovanie dôveryhodnosti opieralo o podstatnú časť relevantných empirických dôkazov z týchto oblastí.

Osoby vedúce pohovor a osoby s rozhodovacou právomocou musia mať na pamäti a brať do úvahy individuálne a kontextuálne okolnosti žiadateľa/ žiadateľky vo všetkých aspektoch preskúmania žiadosti, vrátane pri posudzovaní dôveryhodnosti. Toto skutočne je právna požiadavka.⁷

⁵ J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309.

⁶ S Conlan, S Waters, K Berg, *Ťažké uveriť: Posudzovanie žiadostí o azyl v Írsku (v angl. origináli Difficult to Believe: The Assessment of Asylum Claims in Ireland)*, Írska rada pre utečencov (Irish Refugee Council), 2012.

⁷ Článok 8 ods. 2 písm a) procedurálnej smernice: „Členské štáty zabezpečia: a) aby sa žiadosti skúmali a rozhodnutia prijímali individuálne, objektívne a nestranné.“ Článok 4 ods. 3 kvalifikačnej smernice: „Posúdenie žiadostí o medzinárodnú ochranu sa má vykonať na individuálnom základe.“ Článok 13 ods. 3 písm. a) procedurálnej smernice stanovuje, že „členské štáty zabezpečia, aby: a) osoba, ktorá vedie pohovor, bola dostatočne spôsobilá, aby mohla brať do úvahy, nakoľko je to možné, osobné alebo všeobecné okolnosti súvisiace so žiadosťou, vrátane kultúrneho pôvodu žiadateľa alebo jeho zraniteľnosti.“

2.1 Limity a variácie ľudskej pamäti

Od žiadateľov/žiadateľiek sa vyžaduje, aby si pre zdôvodnenie svojej žiadosti spomenuli na relevantné minulé a prítomné skutočnosti a uviedli ich. Aby tak mohli spraviť, sú odkázaní/é na svoju pamäť. Je na osobách s rozhodovacou právomocou, aby mali realistické očakávania vo vzťahu k tomu, čo by žiadateľ/ žiadateľka o azyl mal/a vedieť a pamätať si. Upozorňuje sa na to, že niektoré osoby s rozhodovacou právomocou môžu mať neprimerané očakávania o tom, čo by si žiadatelia/žiadateľky mali pamätať.⁸

Bohatý výskum v oblasti psychológie odhaľuje, že v schopnosti osôb zaznamenávať, uchovávať a vybavovať si spomienky existuje široká variabilita.⁹ Niektorí ľudia si vybavujú spomienky rýchlejšie než ostatní. V skutočnosti musia mnohí ľudia vyvinúť úsilie pri vybavení si spomienok na minulé udalosti. Psychologický výskum navyše dôsledne ukazuje, že spomienky dokonca na najdôležitejšie, traumatické alebo nedávne životné udalosti môže byť ťažké vybaviť si a spomenúť si na tieto udalosti s akoukoľvek presnosťou.¹⁰ Nedôslednosť, vypadávajúce detaily a medzery v spomínaní sú prirodzeným fenoménom v spôsobe, ako osoby zaznamenávajú, uchovávajú a vybavujú si spomienky.

Nasledujúce odseky uvádzajú niektoré základné poznámky o normálnej pamäti, vynímajúc traumatickú pamäť, ktoré vyplývajú z výskumu v psychológii a majú vplyv na posudzovanie dôveryhodnosti.

⁸ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, 2010, roč. 22, č. 4, s. 469–511. Pre príklady z tohto výskumu pozri Kapitola 4: Zhromažďovanie faktov.

⁹ J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309, citujúc E Tulving, *Epizodická a sémantická pamäť* (v angl. origináli *Episodic and Semantic Memory*), New York Academic Press, 1972, s. 381–403.

¹⁰ C A Morgan-III, et al., „Presnosť a pamäť očitého svedka u osôb nájdených počas ich vystavenia vysoko intenzívnemu stresu“ (v angl. origináli 'Accuracy of Eyewitness Memory for Persons Encountered during Exposure to Highly Intense Stress'), *Medzinárodný žurnál práva a psychiatrie (International Journal of Law and Psychiatry)*, roč. 27, č. 3, 2004, s. 265–79; T Valentine, J Mesout, „Identifikácia očitým svedkom pod stresom v Londýnskom žalári“ (v angl. origináli 'Eyewitness Identification under Stress in the London Dungeon'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 23, č. 2, 2009, s. 151–61.

2.1.1 Rekonštrukcia

Spomienky pozostávajú zo skúseností ľudí z udalostí; nie sú záznamom samotných udalostí.¹¹ Obsah spomienky odzrkadľuje vedomú a nevedomú skúsenosť jednotlivca z udalosti, ktorá sa môže meniť s každým vybavením si tejto spomienky.¹² Autobiografická pamäť je vytváraním konštrukcie vedomostí zo života osoby v čase spomínania, napríklad zo škôl, zamestnaní, z priateľstiev, cestovania, úspechov alebo neúspechov a z prežitých udalostí.¹³ V autobiografickej pamäti sa vizuálne, verbálne a auditívne informácie nezaznamenávajú ako presná kópia zážitkov v čase, ale sa rekonštruujú v čase vybavovania si ich vo forme verbálneho rozprávania.¹⁴

Spomienky vytvorené procesom rekonštrukcie sa líšia obsahom a výstupným poradím. Žiadne dve reformulácie nemôžu byť identické, čo znamená, že určitá nekonzistentnosť je nevyhnutná.¹⁵ Autobiografické spomienky sú interpretáciou

ovplyvnenou a rekonštruovanou podľa toho, čo je známe.¹⁶ Autobiografické spomienky sa preto časom menia, niekedy až výrazne.¹⁷ Po akejkoľvek udalosti sa pamäť prirodzene vytráca, keďže sa zabúda na detaily. Dá sa to zmeniť opakovaním, t.j. rozprávaním o danej udalosti. Niektoré spomienky môžu vyblednúť, niektoré sa môžu stať skreslenými a iné zas živšími.¹⁸

Ľudia si pamätajú viac detailov po opakovaných vybaveniach si, známych ako hypermnézia.¹⁹ Výskum ukázal, že druhé vybavenie si spomienky vytvára prepracovanie pôvodnej verzie s pár doslovnými opakovaniami a s množstvom nových pridaných detailov.²⁰ Informácie, ktoré neboli poskytnuté pri úvodnom pohovore preto môžu vypovedať nie o nekonzistentnosti, ale o normálnom

¹¹ M. Conway, E. Holmes, *Pamäť a právo: odporúčania z vedeckej štúdie o ľudskej pamäti* (v angl. origináli *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*), Leicester: Vydavateľstvo Britskej psychologickéj spoločnosti (The British Psychological Society Press), 2008, s. 2.

¹² M. Conway, E. Holmes, *Pamäť a právo: odporúčania z vedeckej štúdie o ľudskej pamäti* (v angl. origináli *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*), Leicester: Vydavateľstvo Britskej psychologickéj spoločnosti (The British Psychological Society Press), 2008, s. 2.

¹³ M. Conway, E. Holmes, *Pamäť a právo: odporúčania z vedeckej štúdie o ľudskej pamäti* (v angl. origináli *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*), Leicester: Vydavateľstvo Britskej psychologickéj spoločnosti (The British Psychological Society Press), 2008, s. 2.

¹⁴ Hoci môžu vyvolať niektoré zmyslové zážitky z pôvodnej udalosti: J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 175. M Conway, E Holmes, *Pamäť a právo: odporúčania z vedeckej štúdie o ľudskej pamäti* (v angl. origináli *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*), Leicester: Vydavateľstvo Britskej psychologickéj spoločnosti (The British Psychological Society Press), 2008.

¹⁵ S Black, L J Levine, T M Lulhere, „Autobiografické spomínanie a hypermnézia: porovnanie u starších a mladších dospelých“ (v angl. origináli ‘Autobiographical Remembering and Hypermnésia: A Comparison of Older and Younger Adults’), *Psychológia a starnutie (Psychology and Ageing)*, roč. 14, č. 4, 1999, s. 671–82.

¹⁶ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli ‘Refugee Status Determinations and the Limits of Memory’, *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 470. Viď tiež J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92; J Cohen, „Chyby vo vybavovaní si a dôveryhodnosť tvrdenia: dá sa o vynechaniach a nezrovnalostiach v nasledujúcich výpovediach rozumne tvrdiť, že podkopávajú dôveryhodnosť výpovede“ (v angl. origináli ‘Errors of Recall and Credibility of Testimony: Can Omissions and Discrepancies in Successive Statements Reasonably Be Said to Undermine Credibility of Testimony’), *Medicínsko-právny žurnál (Medico-Legal Journal)*, roč. 69, č. 1, 2001, s. 25–34.

¹⁷ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli ‘Refugee Status Determinations and the Limits of Memory’, *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511. Viď tiež judikatúru, ktorá uznáva vplyv plynúceho času na pamäť: *Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic*, IT-96-23-T a IT-96-23/1-T, Rozsudok súdu, 22. februára 2001, ods. 564 citovaný v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca*, dizertácia, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 140.

¹⁸ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli ‘Refugee Status Determinations and the Limits of Memory’, *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 491.

¹⁹ D G Payne, „Hypermnézia a spomienka pri vybavovaní si: historický a empirický prehľad“ (v angl. origináli ‘Hypermnésia and Reminiscence in Recall: A Historical and Empirical Review’), *Psychologický Bulletin (Psychological Bulletin)*, roč. 101, č. 1, 1987, s. 5–27; „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli ‘Refugee Status Determinations and the Limits of Memory’, *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 495.

²⁰ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, „Prepisovanie minulosti: niektoré faktory ovplyvňujúce premenlivosť osobných spomienok“ (v angl. origináli ‘Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal memories’), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 14, č. 5, 2000, s. 435–54.

fungovaní pamäti.²¹ Zmiešané alebo generické spomienky, známe ako schéma, môžu pozostávať zo zlúčenia samostatných špecifických prípadov.²² K tomu môže dôjsť bez ohľadu na to, či tieto prípady vyvolali úzkosť, či boli významné alebo banálne.²³ Môže byť preto extrémne ťažké vybaviť si presne samostatné príhody, ktoré boli opakované, a vybavenie si celých príhod môže byť vynechané.²⁴

Spomienky mladších dospelých sú náchylnejšie k premenlivosti než nedávnejšie spomienky.²⁵ Spomienky starších dospelých môžu byť ustálenejšie, ale takisto sa viac opierajú o vedomosti a menej o dynamickú rekonštrukciu prežitých udalostí.²⁶

²¹ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 496: „Sila fenoménu hypermnézie/spomínania priviedla jeden tím výskumníkov ku kategorickému záveru, že vo forenznom kontexte, „ak je svedok vo svojej výpovedi nekonzistentný z dôvodu pridania informácií, nemal by byť vnímaný ako menej dôveryhodný“: odkaz na R P Kern, T M Libkuman, H Otani, „Pamäť na negatívne rozrušujúce a neutrálne obrazové stimuly používajúc opakovanú testovaciu paradigmu“ (v angl. origináli 'Memory for Negatively Arousing and Neutral Pictorial Stimuli Using a Repeated Testing Paradigm'), *Kognícia a emócia (Cognition & Emotion)*, roč. 16, č. 6, 2002, s. 749–67.

²² A Baddeley, M W Eysenck, M C Anderson, *Pamäť (Memory)*, Hove: Psychology Press, 2009. Viď tiež J A List, „Vek a schematické rozdiely v spoľahlivosti výpovede očitého svedka“ (v angl. origináli 'Age and Schematic Differences in Reliability of Eyewitness Testimony'), *Vývinová psychológia (Development Psychology)*, roč. 22, č. 1, 1986, s. 50–7.

²³ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 482.

²⁴ S Bidrose, G S Goodman, „Výpoveď a dôkazy: vedecká prípadová štúdia pamäti na sexuálne zneužívanie v detstve“ (v angl. origináli 'Testimony and Evidence: A Scientific Case Study of Memory for Child Sexual Abuse'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 14, č. 3, 2000, s. 197–213 na s. 209.

²⁵ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, „Prepisovanie minulosti: niektoré faktory ovplyvňujúce premenlivosť osobných spomienok“ (v angl. origináli 'Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal memories'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 14, č. 5, 2000, s. 435–54.

²⁶ S J Anderson, G Cohen, S Taylor, „Prepisovanie minulosti: niektoré faktory ovplyvňujúce premenlivosť osobných spomienok“ (v angl. origináli 'Rewriting the Past: Some Factors Affecting the Variability of Personal memories'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 14, č. 5, 2000, s. 435–54.

2.1.2 Spomienky na „fakty“: dátumy a predmety

Spomienka na fakty je lepšia než spomienka na zdroj týchto faktov,²⁷ takže pýtanie sa niekoho na to, ako sa o istom fakte dozvedel, nie je dobrým spôsobom skúšania vedomostí. Spomienky na prechodné informácie ako dátumy, čas, frekvenciu, trvanie a sled udalostí;²⁸ vlastné mená; doslovné znenie slovných výmen; okrajové informácie;²⁹ a vystupovanie bežných predmetov sú notoricky nespoľahlivé a môže byť ťažké alebo nemožné si ich vybaviť.³⁰

Vybavenie si dátumov, frekvencie a trvania sa takmer vždy rekonštruuje z domnienok, odhadov a hádania a zriedkakedy je presné.³¹ Platí to aj pre autobiografické zážitky, aj pre iné udalosti.³² Presne si môžeme vybaviť dátumy napríklad vtedy, keď ich zámerne uložíme do pamäti a venujeme im pravidelnú pozornosť, tak ako to robia niektorí jednotlivci napríklad s narodeninami a výročiami. Množstvo štúdií ale ukazuje, že dátumy, ktoré si jednotlivci takýmto spôsobom ukladajú do pamäti, sú veľmi osobné. Dátumy a udalosti - vrátane traumatických alebo emocionálne významných - si nevyhnutne alebo spoľahlivo do pamäti neukladáme.³³ Keď sa napríklad pokúšame k

²⁷ J S McIntyre, & F I M Craik, „Vekové rozdiely u dospelých vo vzťahu k informáciám týkajúcich sa vecí a zdrojov“ (v angl. origináli 'Adult Age Differences for Item and Source Information', *Kanadský žurnál psychológie (Canadian Journal of Psychology)*, roč. 41, č. 2, 1987, s. 175–92.

²⁸ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511.

²⁹ S A Christianson a M A Safer, „Emocionálne udalosti a emócie v autobiografických spomienkach“ (v angl. origináli 'Emotional Events and Emotions in Autobiographical Memories'), in D C Rubin (ed.), *Spomínanie na našu minulosť: štúdie o autobiografickej pamäti (Remembering our Past: Studies in Autobiographical Memory)*, Cambridge, 1995, s. 218–41.

³⁰ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 470.

³¹ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 470 a s. 475 citujúc rôzne štúdie.

³² H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511, na s. 471–2 cituje rôzne štúdie, ktoré dokazujú nepresnosť u ľudí pri spomínaní na dátumy osobných aj verejných udalostí.

³³ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 473.

nejakej udalosti priradiť dátum alebo opísať jej trvanie alebo frekvenciu, tak to len odhadujeme. Je nepravdepodobné, že náš odhad bude presný, čo ale nevyhnutne nevypovedá o nedôveryhodnosti. Daná osoba sa len skutočne môže snažiť vybaviť si informácie z pamäti. Ak nás potom požiadajú k tej istej udalosti priradiť dátum alebo ju opísať po určitom čase, opäť budeme robiť odhady a môže sa stať, že budeme odpovedať odlišne.³⁴ Takáto nekonzistentnosť preto môže vypovedať o tom, že sa daná osoba snaží spomenúť si na to, čo vlastne zažila, než na to, čo predtým povedala.

Vlastné mená si je ťažké zapamätať.³⁵ Hoci v schopnosti jednotlivcov zapamätať si vlastné mená existujú rozdielne odchýlky, často zabúdame aj mená priateľov alebo známych; niektorí ľudia majú extrémne zníženú schopnosť spomenúť si na vlastné mená. Neschopnosť spomenúť si na vlastné meno nemusí vypovedať o nedostatočnej dôveryhodnosti, ale môže byť jednoducho iba znakom toho, že vlastné mená si je ťažké zapamätať.

Človek má tendenciu spomenúť si iba na tie aspekty nejakej udalosti, ktoré upútali jeho pozornosť, a to zvyčajne na subjektívnej báze. Je nepravdepodobné, že si človek presne zapamätá detaily mimo centra pozornosti, aj keď sa objavili v rozsahu dohľadu a počutia.³⁶ Z toho dôvodu by osoby s rozhodovacou právomocou nemali od žiadateľov/žiadateľiek očakávať, že si budú vedieť spomenúť na každý detail určitej udalosti, aj keď ich osoba s rozhodovacou právomocou považuje za *zapamätateľné*.³⁷

Množstvo štúdií sa zhoduje v tom, že ľudia majú obzvlášť zlú vizuálnu pamäť na bežné predmety, pretože nezaznamenávajú informácie, o ktorých

³⁴ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 491.

³⁵ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 486–8.

³⁶ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 484.

³⁷ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 483.

sa domnievajú, že nespĺňajú žiadnu užitočnú funkciu.³⁸ Relevantné je to pri posudzovaní dôveryhodnosti na základe vyzvania žiadateľov/žiadateľiek, aby popísali bežné predmety ako peňažnú menu, doklady totožnosti, atď. Môže sa to týkať aj väčších bežných objektov ako sú budovy, mosty, atď. Neschopnosť popísať takéto bežné predmety nevyhnutne nevypovedá o nedostatočnej dôveryhodnosti. Pamäť jednotlivca na prostredie má tendenciu sústrediť sa na kľúčové orientačné body ako sú monumenty alebo supermarket, čo ale tiež môže skresliť spomienky na vzdialenosti, odhad veľkosti a priestorové usporiadanie.³⁹

2.1.3 Emócie a spomínanie

Hoci aj stredná úroveň emócií dokáže zlepšiť našu pamäť na rôzne udalosti, vysoká úroveň emócií môže narušiť kódovanie⁴⁰ akejkolvek pamäti.⁴¹ Vybavovanie si autobiografických spomienok je ovplyvňované náladou. Ak sú napríklad ľudia deprimovaní, je pravdepodobné, že si spomenú skôr na negatívne než na pozitívne zážitky.⁴²

³⁸ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 4, 2010, s. 469–511 na s. 480.

³⁹ M Conway and E Holmes, *Pamäť a právo: odporúčania z vedeckej štúdie o ľudskej pamäti* (v angl. origináli *Memory and the Law: Recommendations from the Scientific Study of Human Memory*), Leicester: Vydavateľstvo Britskej psychologickéj spoločnosti (The British Psychological Society Press), 2008, s. 21, pre prehľad štúdií.

⁴⁰ All Psych online slovník definuje kódovanie ako pretváranie informácie, ktorá má byť uložená do pamäti.

⁴¹ J Herlihy, S Turner, „Žiadosti o azyl a spomienka na traumy: zdieľanie našich vedomostí“ (v angl. origináli 'Asylum Claims and Memory of Trauma: Sharing our Knowledge', *Britský žurnál psychiatrie (The British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č. 1, 2007, s. 3–4 na s. 3; T Valentine, J Mesout, „Identifikácia očitým svedkom pod stresom v Londýnskom žalári“ (v angl. origináli 'Eyewitness Identification under Stress in the London Dungeon'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 23, č. 2, 2009, s. 151–61; K A Deffenbacher, S D Penrod, B H Bornstein a E K McGorty, „Metaanalytické preskúmanie účinkov vysokého stresu na pamäť očitého svedka“ (v angl. origináli 'A Meta-Analytic Review of the Effects of High Stress on Eyewitness Memory'), *Právo a ľudské správanie (Law and Human Behaviour)*, roč. 28, č. 6, 2004, s. 687–706.

⁴² J M G Williams, T Barnhofer, C Crane, D Hermans, F Raes, E Watkins a T Dalgliesh, „Špecifickosť autobiografickej pamäti a emočná porucha“ (v angl. origináli 'Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder'), *Psychologický bulletin (Psychological Bulletin)*, roč. 133, č.1, 2007, s. 122–48.

2.1.4 Prerozprávanie

Kontext, v ktorom sa spomienky vybavujú, riadi ich rekonštrukciu. Keď ľudia rozprávajú o udalostiach, môžu si pre rôznych poslucháčov a pre rôzne účely zvoliť rozdielnu perspektívu.⁴³ Môže tak dôjsť k nekonzistentnosti medzi predchádzajúcimi a ďalšími vyjadreniami podanými za rozdielnych okolností alebo rozdielnym ľuďom.

Pamäť ovplyvňuje charakter otázky alebo narážka používaná za účelom zistiť informácie. Ide o zatvorené alebo otvorené otázky ako aj o spôsob, akým sa kladú. Spomienky podliehajú sugescii,⁴⁴ a to o to viac, keď sa osoba, s ktorou je vedený pohovor, cíti pod tlakom, má nízke sebavedomie, alebo osobu, ktorá s ňou vedie pohovor, vníma ako kritickú alebo negatívnu.⁴⁵ Výskum tiež ukazuje, že existujú rozdiely v uvádzaní informácií, ak sa zisťujú prostredníctvom pohovoru tvárou v tvár v porovnaní s individuálnym vyplňovaním formulárov.⁴⁶ Správanie a domnelé zámery osoby vedúcej pohovor ovplyvňujú

vybavovanie si spomienok.⁴⁷ Je celkom možné, že pri opakovaných pohovoroch alebo písomných stanoviskách sa objavia nezrovnalosti, ktoré vyplývajú z formy a priebehu výsluchu, ktoré nijako nesúvisia s dôveryhodnosťou danej osoby alebo jej výpovede.

Existuje preto bohatý výskum o fungovaní pamäti s cieľom ukázať, že „prerozprávané príbehy sa môžu z rôznych dôvodov meniť a takéto zmeny nevyhnutne nevypovedajú o tom, že rozprávač klame.“⁴⁸ Výskum v skutočnosti ukazuje, že je veľmi nezvyčajné, aby boli spomienky presne zreprodukované; namiesto toho sú bežnejšie obmeny.

⁴³ M Eastmond, „Príbehy ako zažitá skúsenosť: rozprávanie vo výskume nútenej migrácie“ (v angl. origináli 'Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research'), *Žurnál utečeneckých štúdií* (Journal of Refugee Studies), roč. 20, č. 2, 2007, s. 248-64; B Tversky, E J Marsh, „Zaujaté prerozprávanie udalostí prináša zaujaté spomienky“ (v angl. origináli 'Biased Retellings of Events Yield Biased Memories'), *Kognitívna psychológia* (Cognitive Psychology), roč. 40, č. 1, 2000, s. 1-38.

⁴⁴ G Gisli, *Psychológia výsluchov* (The Psychology of Interrogations), *Priznania a svedectvo* (Confessions and Testimony), Chichester: J Wiley a syn, 1992; E Loftus, „Nasadzovanie dezinformácií do ľudskej mysle: 30-ročný prieskum tvárnosti pamäti“ (v angl. origináli 'Planting Misinformation in the Human Mind: A 30-year Investigation of the Malleability of Memory'), *Učenie a pamäť* (Learning & Memory), roč. 12, č. 4, 2005, s. 361-6. Viď tiež J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli 'The Psychology of Seeking Protection'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of Refugee Law), roč. 21, č. 2, 2009, s. 171-92 na s. 181 a J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of refugee Law), roč. 13, č. 3, 2001, s. 293-309 pre prehľad.

⁴⁵ J Baxter, J Boon, C Marley, „Tlak opytovania a odpovede na minimálne vedúce otázky“ (v angl. origináli 'Interrogative Pressure and Responses to Minimally Leading Questions'), *Osobnosť a individuálne rozdiely* (Personality and Individual Difference), roč. 40, č. 1, 2006, s. 87-98.

⁴⁶ H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of Refugee Law), roč. 22, č. 4, 2010, s. 469-511 na s. 506.

⁴⁷ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie* (British Journal of Psychiatry), roč. 191, č.1, 2007, s. 75-81; D Bögner, C Brewin, J Herlihy, „Zážitky utečencov z pohovorov vedených ministerstvom vnútra: kvalitatívna štúdia o zverovaní sa s osobnými informáciami“ (v angl. origináli 'Refugees' Experiences of Home Office Interviews: A Qualitative Study on the Disclosure of Sensitive Personal Information'), *Žurnál etnických a migračných štúdií* (Journal of Ethnic and Migration Studies), roč. 36, č. 3, 2009, s. 519-35.

⁴⁸ J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of refugee Law), roč. 13, č. 3, 2001, s. 293-309.

2.2 Vplyv traumy na pamäť a správanie

U žiadateľov o medzinárodnú ochranu je pravdepodobnejšie než u všeobecnej populácie,⁴⁹ že zažili traumatické udalosti.⁵⁰ Psychologická literatúra udáva, že spomienky na traumatické udalosti sa výrazne líšia od bežných spomienok.⁵¹ Existuje veľké množstvo dôkazov o tom, že potreba vyrovnáť sa s traumatickými zážitkami ovplyvňuje pamäť.⁵² K dispozícii je tiež rozsiahly súbor výskumov, ktoré dokazujú vplyv traumy na spomínanie a správanie.⁵³

Posttraumatická stresová porucha zahŕňa symptómy úzkotného znovuzažívania udalostí, zmyslového kódovania udalostí, vedomého a nevedomého vyhýbania sa spomienkam na danú udalosť, popudlivosti, zlej koncentrácie

⁴⁹ Napríklad S Dahl, A Mutapcic, B Schei, „Traumatické udalosti a prediktívne faktory pre posttraumatické symptómy u vysídlených bosnianských žien vo vojnovej zóne“ (v angl. origináli 'Traumatic Events and Predictive Factors for Posttraumatic Symptoms in Displaced Bosnian Women in a War Zone'), *Žurnál traumatického stresu (Journal of Traumatic Stress)*, roč. 11, č. 1, 1998, s. 137–45; C Gorst-Unsworth, E Goldenberg, „Psychologické následky mučenia a organizovaného násillia znášaného utečencami z Iraku. Faktory súvisiace s traumou v porovnaní so spoločenskými faktormi v exile“ (v angl. origináli 'Psychological Sequelae of Torture and Organised Violence Suffered by Refugees from Iraq. Trauma-Related Factors Compared with Social Factors in Exile'), *Britský žurnál psychiatrie (The British Journal of Psychiatry)*, roč. 172, č. 1, 1998, s. 90–4; M Hollifield, T Warner, N Lian, B Krakow, J H Jenkins, J Kesler, J Stevenson, J Westermeyer, „Zisťovanie traumy a zdravotného stavu u utečencov: kritické zhodnotenie“ (v angl. origináli 'Measuring Trauma and Health Status in Refugees: A Critical Review'), *Žurnál americkej lekárskej asociácie (Journal of the American Medical Association)*, roč. 288, č. 5, 2002, s. 611–21.

⁵⁰ Americká psychiatrická asociácia (American Psychiatric Association), *DSM-IV-TR: Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)*, 2000: „Diagnostický a štatistický manuál, jeden z dvoch hlavných medzinárodných manuálov pre psychiatrické diagnózy definuje traumatický zážitok ako taký, pri ktorom „daná osoba zažila, bola svedkom alebo bola konfrontovaná s udalosťou alebo udalosťami, ktorých súčasťou bola reálna smrť, alebo sa jej ňou vyhrážali, alebo vážne zranenie, alebo hrozba pre jej fyzickú integritu alebo fyzickú integritu iných.“

⁵¹ J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli 'The Psychology of Seeking Protection'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 176; J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s. 661–76.

⁵² J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309; pozri tiež Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k zraniteľným osobám (Guidance on Vulnerable Persons)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal) a Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), jún 2012, ods. 64 a 92.

⁵³ J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s. 661–76.

a iné symptómy nadmerného podráždenia.⁵⁴ Jednotlivec môže tieto ťažkosti prežívať aj bez splňania všetkých kritérií potrebných pre určenie psychiatrickej diagnózy.⁵⁵

Tí, čo prežili traumatické udalosti, často vykazujú symptómy vyhýbania sa; to znamená, že sa vyhýbajú premýšľaniu a rozprávaniu o danej udalosti a/alebo sa vyhýbajú situáciám, ktoré by mohli spustiť spomínanie.⁵⁶ Ide o bežnú stratégiu prežitia, ktorá by musela byť potlačená, aby sa tým na azylovom pohovore dopomohlo k prerozprávaniu všetkých relevantných informácií. Ako také to môže byť pre žiadateľa/žiadateľku extrémne ťažké, veľmi úzkostné a potenciálne škodlivé takéto traumatické spomienky prerozprávať.⁵⁷ Žiadateľ/žiadateľka si navyše dokonca nemusí byť vedomý/á toho, že sa vyhýba spúšťačom alebo situáciám, ktoré by mohli spôsobiť, že sa mu/jej znova vybaví traumatické spomienky.⁵⁸ Vyhýbanie sa môže vysvetľovať zjavné odmietanie žiadateľa/žiadateľky odpovedať na konkrétnu otázku, vynechanie relevantných informácií

⁵⁴ Americká psychiatrická asociácia (American Psychiatric Association), *Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)*, 2000 (4. vydanie), Washington DC: Americká psychiatrická asociácia, 1994; pozri tiež Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k zraniteľným osobám (Guidance on Vulnerable Persons)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal) a Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), jún 2012, ods. 79.

⁵⁵ J Herlihy, S Turner, „Mali by byť odlišné výpovede žiadateľov/žiadateľiek o azyl považované ako preukazujúce lož?“ (v angl. origináli 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?'), *Mučenie (Torture)*, roč. 16, č. 2, 2006, s. 81–92 na s. 86.

⁵⁶ Americká psychiatrická asociácia (American Psychiatric Association), *Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)*, 2000 (4. vydanie), Washington DC: Americká psychiatrická asociácia, 1994; pozri tiež Švédska rada pre migráciu (Migrationsverket), *Rodovo podmienené prenasledovanie: Usmernenia pre skúmanie a vyhodnotenie potrieb medzinárodnej ochrany u žien (Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection)*, 28. marca 2001, s.14: „Popis reťazca udalostí môže byť menej detailný a konkrétny, pretože žena si nemusí chcieť pripomenúť všetky detaily a okolnosti. Na to treba myslieť pri vyhodnocovaní informácií, ktoré daná žena poskytne.“

⁵⁷ „Mali by byť odlišné výpovede žiadateľov/žiadateľiek o azyl považované ako preukazujúce lož?“ (v angl. origináli 'Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?'), *Mučenie (Torture)*, roč. 16, č. 2, 2006, s. 81–92 na s. 83.

⁵⁸ J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s. 661–76.

z výpovede, nejasnosť a zjavné nezrovnalosti, ak si na relevantné fakty spomenie neskôr v priebehu azylového konania.⁵⁹

Štúdie tiež preukázali, že žiadatelia/žiadateľky, ktorí/é prežili traumatické udalosti, môžu zažívať disociáciu.⁶⁰ K disociácii môže dôjsť buď v čase traumatickej udalosti alebo neskôr pri spomínaní na ňu.⁶¹ Disociácia v čase traumatickej udalosti môže u danej osoby zabrániť kódovaniu udalosti do pamäti. Žiadateľ/žiadateľka môže trpieť disociatívnou amnéziou – to znamená neschopnosťou spomenúť si na niektoré alebo všetky aspekty konkrétnej traumy, pretože daná udalosť alebo jej aspekty neboli na začiatku vôbec kódované. Disociácia môže byť dôvodom, prečo chýbajú detaily a objavujú sa nepresnosti, nesúvislosť alebo medzery v žiadateľovom/žiadateľkinom spomínaní.⁶² Disociácia sa môže objaviť aj v momente, kedy je daná osoba

vyzvaná, aby si spomenula na traumatickú udalosť.⁶³ Takáto osoba sa môže javiť zmätená a mimo, a/alebo sa môže zdať, že nechce spolupracovať.

U žiadateľov/žiadateľiek, ktorí/é zažili traumatické udalosti sa môže prejaviť emočné znečulenie, pričom si vytvárajú emočný odstup od skutočností, o ktorých rozprávajú. Žiadateľ/žiadateľka sa môže javiť nezaujato. Nezaujatosť by mohla byť bez pochopenia tejto psychologickéj stratégie chybné interpretovaná ako vypovedajúca o nedostatočnej dôveryhodnosti.⁶⁴ Žiadatelia/žiadateľky môžu reagovať inými spôsobmi, ktoré sa môžu zdať zvláštne pre tých, ktorým nie sú známe psychologické mechanizmy zvládania prežitej traumy, napríklad smiech, usmievanie sa, škerenie sa alebo hlboké ticho.⁶⁵ Toto je len jeden z dôvodov, prečo sú osoby s rozhodovacou právomocou vystríhané, aby sa nespoliehali na správanie ako na indikátor dôveryhodnosti.

⁵⁹ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli ‘Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews’), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–81; pozri tiež EAC, 7. modul, časť 4.2.5: „Traumatizované osoby si nemusia želať nahlásiť a rozoberať všetky detaily ich zážitkov. [...] Jedným z diagnostických rysov posttraumatickej stresovej poruchy je, že jednotlivec sa snaží neviest rozhovory spájajúce sa s traumou. Počas pohovoru sa môže stať, že žiadateľ/žiadateľka prejde do vyhýbavej odpovede.“

⁶⁰ Disociácia je popísaná ako „prerušenie zvyčajne integrovaných činností vedomia, pamäti, identity alebo vnímania prostredia“: Americká psychiatrická asociácia (American Psychiatric Association), *Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)*, 2000 (4. vydanie), Washington DC: Americká psychiatrická asociácia, 1994; D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli ‘Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews’), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–8.; pre odkazy pozri, J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli ‘Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309.

⁶¹ *Zubeda v. Ashcroft*, 333 F.3d 463, 476–77 (Odvolací súd USA pre 3. okrsk, 2003): „Opatnosť je potrebná z dôvodu početných faktorov, ktoré môžu cudzincovi/cudzinke spôsobovať ťažkosti jasne vyjadriť svoju situáciu so stupňom konzistentnosti, ktorý by sa dal očakávať od niekoho, koho ... prenasledujú traumatické spomienky, ktoré môžu brániť komunikácii na pohovore medzi predstaviteľom vlády a žiadateľom/žiadateľkou o azyl. Obzvlášť to platí, ak zvažíme, že takýto cudzinec/takáto cudzinka sa možno pokúša potlačiť samotné spomienky a detaily, ktoré sa stali zrazu dôležitými pre odôvodnenie jeho/jej žiadosti.“

⁶² J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 178; Pozri tiež EAC, 7. modul, časť 4.2.5.

⁶³ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli ‘Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews’), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–8; pozri tiež *Falcon Rios v. Canada*, CAT/C/33/D/133/1999, 17. decembra 2004, ods. 8.5: „Podľa názoru Výboru, vážnosť, na ktorú sa odvoláva zmluvný štát, možno považovať za dôsledok psychologickéj zraniteľnosti navrhovateľa, spomenutej v správe; spomínaná vážnosť navyše nie je natoľko významná, aby viedla k záveru, že navrhovateľ nie je dostatočne dôveryhodný.“

⁶⁴ J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s.171–92 na s. 177; pozri tiež *Sheikh v. Canada* (Minister občianstva a imigrácie) [2000] FCJ č. 568 ods. 28 (Federálny súd Kanady) citované v H Evans Cameron, „Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli ‘Refugee Status Determinations and the Limits of Memory’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, 2010, roč. 22, č. 4, s. 469–511 na s. 469.

⁶⁵ EAC, 7. modul, časť 4.2.5.

Spomienky na traumatické zážitky môžu byť kvalitatívne odlišné od autobiografických spomienok.⁶⁶ Žiadateľ/žiadateľka nemusí mať zapamätané verbálne prerozprávania traumy, ktorú prežil/a, ale len zmyslové vnemy, ako emócie, pocitové vnemy, zvuky, pachy alebo vizuálne obrazy, ako záblesky spomienok a nočné mory.⁶⁷ Takéto spomienky nebývajú vyvolané dobrovoľne, ale sú vyprovokované spúšťačmi alebo pripomienkami danej traumatickej udalosti. Keď k uvedenému dôjde, daný jednotlivec môže opäť prežiť niektorý aspekt traumatického zážitku, ako keby sa odohrával v prítomnosti.⁶⁸ Žiadateľ/žiadateľka, ktorý/á prežil/a traumy, nemusí byť schopný/á súvisle verbálne prerozprávať svoj príbeh, pretože žiadny taký neexistuje; môže to znamenať,

⁶⁶ Medzi žiadateľmi/žiadateľkami o medzinárodnú ochranu existuje vyšší než normálny výskyt duševných zdravotných problémov. Žiadateľ/žiadateľka môže trpieť symptómami duševných zdravotných problémov spojených s jeho/jej zážitkami v krajine pôvodu, na úteku a/alebo v novej krajine azylu. Treba myslieť na to, že stres, strach, depresia a strata spánku môžu poškodiť autobiografickú pamäť a ovplyvniť správanie. Viď M Fazel, J Wheeler, J Danesh, „Výskyt vážnych duševných porúch u 7 000 utečencov presídlených v západných krajinách: systematický prehľad“ (v angl. origináli ‘Prevalence of Serious Mental Disorder in 7000 Refugees Resettled in Western Countries: A Systematic Review’), *Skalpel (Lancet)*, roč. 365, č. 9467, 2005, s. 1309–14; M J Ouimet, M Munoz, L Narsiah, V Rambure, J A Correa, ‘Pathologies courantes chez les demandeurs d’asile à Montréal: prévalence et facteurs de risque associés’, *Kanadský žurnál verejného zdravia (Canadian Journal of Public Health)*, roč. 99, č. 6, 2008, s. 499–504; J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli ‘Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309.

⁶⁷ C Brewin, J D Gregory, M Lipton, N Burgess, „Rušivé obrazy u psychologických porúch: charakteristika, nervové mechanizmy a liečebné dôsledky“ (v angl. origináli ‘Intrusive Images in Psychological Disorders: Characteristics, Neural Mechanisms and Treatment Implications’), *Psychologický prehľad (Psychological Review)*, roč. 117, č. 1, 2010, s. 210–32; J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli ‘Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309 sa odvoláva na množstvo štúdií. Pozri tiež J Herlihy, S Turner, „Mali by byť odlišné výpovede žiadateľov/žiadateľiek o azyl považované ako preukazujúce lož?“ (v angl. origináli ‘Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?’), *Mučenie (Torture)*, roč. 16, s. 81–92 na s. 86. J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli ‘Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum’), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s. 661–76; pozri tiež EAC, 7. modul, časť 4.2.5.

⁶⁸ J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 176.

že sa dá rozprávať iba o fragmentoch alebo vnemoch z konkrétneho zážitku.⁶⁹ Keďže zmyslové vnemy nebývajú vyvolané dobrovoľne, je tiež možné, že spomínanie môže byť v rôznych pohovoroch odlišné.

Keď ľudia zažijú traumatické udalosti, zvyknú si pamätať niektoré detaily na úkor ostatných. Veľmi pravdepodobne si lepšie spomenú na ústredné detaily, na ktoré sa sústredili, pričom sú si menej schopní spomenúť na okrajové detaily.⁷⁰ Vedecké štúdie odhaľujú, že nezrovnalosti môžu vzniknúť častejšie práve v súvislosti s okrajovými detailmi.⁷¹

Obmedzovanie osobnej slobody, či už v krajine pôvodu alebo v hostiteľskom štáte, môže mať vplyv na schopnosť zaznamenať a vybaviť si určité detaily udalostí. Ak sú súčasťou histórie prenasledovania aj niekoľkonásobné prípady obmedzovania osobnej slobody, žiadatelia/žiadateľky môžu mať ťažkosti pri rozlišovaní medzi nimi, obzvlášť, keď boli jednotlivé udalosti podobné. Dôkazy z výskumu pamäti⁷² ukazujú, že ľudia sa opierajú o všeobecné znalosti o určitých situáciách alebo schematickú pamäť a dokonca sa o ne môžu opierať

⁶⁹ J Herlihy, S Turner, „Mali by byť odlišné výpovede žiadateľov/žiadateľiek o azyl považované ako preukazujúce lož?“ (v angl. origináli ‘Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?’), *Mučenie (Torture)*, roč. 16, s. 81–92 na s. 86; pozri tiež EAC, 7. modul, časť 4.2.5: „To znamená, že keď sa žiadateľom/žiadateľkou o azyl vedú pohovor a pýtajú sa ho/jej na zážitok, ktorý bol traumatický, a žiadateľ/žiadateľka má iba, alebo z veľkej časti, spomienky takéhoto fragmentárneho typu, je nepravdepodobné, že bude schopný/á svoju skúsenosť koherentne prerozprávať, pretože neexistuje žiaden kompletný príbeh. Žiadateľ/žiadateľka disponuje iba fragmentmi a dojmami, ktoré pravdepodobne, mimochodom, vzbudzujú pocity, ktoré prežival/a v čase pôvodného zážitku.“

⁷⁰ J Herlihy, S Turner, „Žiadosti o azyl a spomienka na traumy: zdieľanie našich vedomostí“ (v angl. origináli ‘Asylum Claims and Memory of Trauma: Sharing our Knowledge’), *Britský žurnál psychiatrie (The British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č. 1, 2007, s. 3–4 na s. 3; pozri tiež Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3.

⁷¹ J Herlihy, S Turner, „Mali by byť odlišné výpovede žiadateľov/žiadateľiek o azyl považované ako preukazujúce lož?“ (v angl. origináli ‘Should Discrepant Accounts Given by Asylum Seekers be Taken as Proof of Deceit?’), *Mučenie (Torture)*, roč. 16, č. 2, 2006, s. 81–92 na s. 86 a 88; J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 179; S A Christianson, E F Loftus, H Hoffman, G R Loftus, „Očné fixácie a pamäť na emocionálne udalosti“ (v angl. origináli ‘Eye Fixations and Memory for Emotional Events’), *Žurnál experimentálnej psychológie, učenia, pamäti a poznania (Journal of Experimental Psychology, Learning, Memory and Cognition)*, roč. 17, č. 4, 1991, s. 693–70.

⁷² Pre viac informácií pozri vyššie časť o rekonštrukcii, konkrétne o schematickej pamäti.

prednostne pred vybavením si určitých udalostí,⁷³ obzvlášť ak ide o bolestivé spomienky.⁷⁴

Normálna premenlivosť pamäti sa veľmi pravdepodobne môže zhoršiť, ak žiadateľ/žiadateľka prežil/a traumy.⁷⁵ Poškodená pamäť a koncentrácia sú len dva zo symptómov posttraumatickej stresovej poruchy. Presnosť vybavenej spomienky môžu ďalej ovplyvniť ďalšie symptómy spojené s traumatickými zážitkami, ako depresia,⁷⁶ strach, poruchy spánku, nočné mory, bolesti hlavy, kardiovaskulárne symptómy, bolesť a traumatické poranenie mozgu.⁷⁷

Treba tiež poznamenať, že psychologické a fyzické účinky traumy môžu tiež ovplyvniť žiadateľovo/žiadateľkine správanie.

Medzinárodné⁷⁸ a národné súdnictvo,⁷⁹ ako aj usmernenia súdov⁸⁰ pripúšťajú, že potreba vyrovnať sa s traumatickými zážitkami ovplyvňuje pamäť. Tieto tiež potvrdzujú z toho vyplývajúci dopad na žiadateľa/žiadateľkinu výpoveď a správanie. Napríklad Výbor proti mučeniu opakovane rozhodol, že u obetí mučenia sa zriedkakedy dá očakávať úplná presnosť:

„Zmluvný štát poukázal na protirečenia a nezrovnalosti v príbehu autora, ale Výbor je toho názoru, že u obetí mučenia sa zriedkakedy dá očakávať úplná presnosť a takéto nezrovnalosti, ktoré môžu v autorovej prezentácii skutočností existovať, nie sú podstatné a nevyvolávajú pochybnosti o všeobecnej pravdivosti autorových tvrdení.“⁸¹

Výbor ako aj Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu a Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu ďalej rozvinuli, že nezrovnalosti

⁷³ J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s.661–76.

⁷⁴ J M G Williams, „Zaznamenávanie a premýšľanie, funkčné vyhýbanie sa a výkonné ovládanie (CaRFAX): tri procesy, ktoré sú základom príliš všeobecnej pamäti“ (v angl. origináli 'Capture and Rumination, Functional Avoidance, and Executive Control (CaRFAX): Three Processes that Underlie Overgeneral Memory'), *Poznanie a emócia (Cognition & Emotion)*, roč. 20, č. 3–4, 2006, s. 548–68.

⁷⁵ *Tala v. Sweden*, CAT/C/17/D/43/1996, 15. novembra 1996, ods. 10.3.

⁷⁶ Výskum ukázal, že depresia má významný vplyv na pamäť, čo môže byť dôvodom nedostatočnej detailnosti a nekonzistentnosti v žiadateľovom/žiadateľkinom rozprávaní. Depresia sa spája obzvlášť s „príliš všeobecnou pamäťou“, keď majú niektorí ľudia ťažkosti poskytnúť konkrétne spomienky.“ Viď L Wilson-Shaw, N Pistrang, J Herlihy, „Názory nelekárov o duševnom zdraví žiadateľov/žiadateľiek o azyl: Ako sa právni zástupcovia žiadateľov/žiadateľiek o azyl rozhodnú, kedy si vyžiadať lekársko-právne hlásenia?“ (v angl. origináli 'Non-Clinicians' Judgments about Asylum Seekers' Mental Health: How do Legal Representatives of Asylum Seekers Decide When to Request Medico-Legal Reports?'), *Európsky žurnál psychotraumatológie (European Journal of Psychotraumatology)*, roč. 3: 18406, 2012; J M G Williams, T Barnhofer, C Crane, D Hermans, F Raes, E Watkins, T Dalgleish, „Špecifickosť autobiografickej pamäti a emočná porucha“ (v angl. origináli 'Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder'), *Psychologický bulletin (Psychological Bulletin)*, roč. 133, č.1, 2007, s. 122–48; EAC, 7. modul, časť 4.2.7.

⁷⁷ J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žiadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309.

⁷⁸ *Prokurátor v. Alfred Musema (odvolací rozsudok)*, ICTR-96-13-A, 16. novembra 2001, ods. 20 citované v Rosemary Byrne, „Posudzovanie svedeckých výpovedí v azylových konaniach: usmerňujúce normy z medzinárodných trestných tribunálov“ (v angl. origináli 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 19, č. 4, december 2007, s. 609–38. Pozri tiež *Prokurátor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic*, IT-96-23-T a IT-96-23/1-T, (súdny rozsudok), 22. februára 2001, ods. 564 a 679 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Svedecké výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca (International Criminal Tribunals and Refugee Status Determination)*, dizertácia, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 95: Z dôvodu charakteru traumy prežitej svedkami sa od nich nedá rozumne očakávať, že si vybavajú „podrobnosti konkrétnych incidentov, ktoré uvádzajú, a to napríklad presný sled alebo presné dátumy a časy udalostí, ktoré popisujú“; viď tiež *Prokurátor v. Alfred Musema (Odvolací rozsudok)*, ICTR-96-13-A, 16. novembra 2001, ods. 60; *Prokurátor v. Anto Furundzija (súdny rozsudok)*, IT-95- 17/1-T, ICTY, 10. decembra 1998, ods. 113.

⁷⁹ *A. M. v. Federálna odvolacia rada pre azyl (Federal Asylum Review Board)*, Vyšší správny súd (Verwaltungsgerichtshof) 2005/01/0080 28.06.2005; Tribunale di Napoli, Sezione Civile I bis, 2 febbraio 2011, sentenza n. 30, (Neapolský tribunál, rozhodnutie č. 30, 2. februára 2011); *F. C. v. Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky*, Najvyšší súd Slovenskej republiky, 1Sža/12/2009 26. mája 2009.

⁸⁰ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k zraniteľným osobám (Guidance on Vulnerable Persons)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal) a Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), jún 2012, ods. 4.3: „Daná osoba mohla mať traumatické zážitky alebo trpieť nejakou poruchou alebo chorobou, čo mohlo ovplyvniť jej schopnosť svedčiť, jej pamäť alebo schopnosť pozorovať a spomenúť si na konkrétne udalosti alebo detaily.“ Viď tiež ods. 5.3: „Traumatické zážitky vrátane mučenia môžu mať vplyv na množstvo aspektov žiadateľovho/žiadateľkinho prípadu vrátane časových vymedzení žiadosti, dodržania imigračných zákonov a konzistentnosti tvrdení od príchodu do Austrálie. Môžu tiež nepriaznivo ovplyvniť žiadateľovu/žiadateľkinu schopnosť poskytnúť svedectvo o takýchto udalostiach.“

⁸¹ *Ismail Alan v. Švajčiarsko*, CAT/C/16/D/21/1995, 8. mája 1996. Viď tiež *Tala v. Švédsko*, CAT/C/17/D/43/1996, 15. novembra 1996, ods. 10.3; a *Kisoki v. Švédsko*, CAT/C/16/D/41/1996, 8. mája 1996, ods. 9.3.

vo vzťahu k podstatným skutočnostiam nevyhnutne nepodkopávajú dôveryhodnosť žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení.⁸²

Žiadateľ/žiadateľka môže v cudzom prostredí pociťovať strach, môže byť zmätený/á a dezorientovaný/á. Prirodzená dezorientácia, ktorú človek pociťuje pri kontakte s administratívnym alebo právnym systémom v cudzej kultúre, môže spôsobiť zmätenosť alebo obmedziť schopnosť vybaviť si spomienky. Žiadateľ/žiadateľka sa navyše, pochopiteľne, môže obávať azylového konania a jeho výsledku, čo môže mať vplyv na jeho/jej hlas a vyjadrovanie, schopnosť jasne vysloviť podstatné skutočnosti žiadosti, na jeho/jej správanie (môže vyzeráť zmätene, nervózne alebo nepresvedčivo), alebo čo môže viesť k vynechávaniu a nezrovnalostiam.⁸³

⁸² *Halil Haydin v. Švédsko* CAT/C/21/D/101/1997, 16. decembra 1998, ods. 6.7: „Výbor vzal na vedomie, že zmluvný štát poukázal na nezrovnalosti a rozpory v autorovom príbehu a ďalej berie na vedomie autorove vysvetlenia týchto nezrovnalostí. Výbor má za to, že u obetí mučenia je zriedkavo možné očakávať úplnú presnosť, **obzvlášť, ak obeť trpí posttraumatickým stresovým syndrómom; tiež berie na vedomie, že zásada striktnej presnosti nevyhnutne neplatí, ak sú nezrovnalosti hmotného charakteru.** V tomto prípade má Výbor za to, že predstavenie jednotlivých skutočností autorom nevyvoláva výrazné pochybnosti vo vzťahu k dôveryhodnosti všeobecnej pravdivosti jeho tvrdení.“ Vid' tiež *Prokurátor v. Juvénal Kajelijeli (Rozhodnutie a rozsudok)*, ICTR-98-44A-T, 1. decembra 2003, ods. 40 odvolávajúci sa na *Delalic et al. (Odvolacia komora)*; *Prokurátor v. Kupreskic et al. (odvolací rozsudok)*, IT-95-16-A, 14. januára 2000 v ods. 31; *Prokurátor v. Anto Furundzija (súdne rozhodnutie)*, IT-95-17/1-T, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, 10. decembra 1998, ods. 113: “[...] Nezrovnalosti môžu byť vlastne, za určitých podmienok, vyjadrením pravdivosti.“

⁸³ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3: „Členovia by mali mať na pamäti, že daná osoba môže mať strach alebo byť nervózna z prostredia vylúchu a z významu jeho výsledku.“

2.3 Strach a nedostatočná dôvera

V dôsledku ich skúseností môžu mať žiadatelia/žiadateľky o medzinárodnú ochranu nedostatočnú dôveru v štátne orgány, tlmočníkov/tlmočnice z ich krajiny pôvodu alebo krajiny obvyklého pobytu alebo v iné osoby.⁸⁴ Niektorí žiadatelia/niektoré žiadateľky môžu skutočne veriť, že ich prenasledovatelia v krajine pôvodu alebo v krajine obvyklého pobytu majú rozsiahle siete v iných krajinách, vrátane prípadnej krajiny azylu. Žiadateľ/žiadateľka navyše nemusí chcieť odhaliť určité relevantné skutočnosti zo strachu z ohrozenia života svojich príbuzných, priateľov alebo spolupracovníkov, ktorí zostali v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu.

UNHCR uvádza: „Osoba, ktorá v dôsledku svojich skúseností mala strach z orgánov vo svojej vlastnej krajine, môže pociťovať obavy tvárou v tvár akejkoľvek autorite. Môže sa preto báť hovoriť otvorene a podať úplnú a presnú výpoveď v súvislosti so svojím prípadom.“⁸⁵

⁸⁴ J Herlihy, S Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 2, 2009, s. 171–92 na s. 174 citujúc Turner, „Mučenie, útočisko a dôvera“ (v angl. origináli ‘Torture, refuge and trust’), in D E Valentine, J C Knudsen (eds.), *Mistrusting Refugees*, Berkeley: University of California Press, 1995. Vid' tiež UNHCR, *Usmernenia k medzinárodnej ochrane č. 1 (Guidelines on International Protection no. 1)*; W Kälin, „Problematická komunikácia: medzikultúrne nedorozumenia v azylovom pohovore (v angl. origináli ‘Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing’), *International Migration Review*, roč. 20, č. 2, Osobitné vydanie: utečenci: otázky a pokyny (Special Issue: Refugees: Issues and Directions), leto 1986, s. 230–41.

⁸⁵ UNHCR, *Príručka*, ods. 198.

Strach alebo nedostatočná dôvera v štátne orgány môžu vysvetľovať poskytnutie neúplných informácií na predbežnom⁸⁶ a/alebo osobnom pohovore. Pripúšťa to medzinárodné súdnictvo⁸⁷ a usmernenia súdov.⁸⁸

Žiadatelia/žiadateľky, ktorých dôvody žiadosti o medzinárodnú ochranu sa vzťahujú na rod, sexuálne a rodovo podmienené násilie, sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu, alebo obchodovanie s ľuďmi, sa môžu obávať represálií zo strany ich rodiny, komunity a/alebo obchodníkov.⁸⁹ Rovnako niektorí žiadatelia/žiadateľky sa môžu obávať odvetných opatrení od aktérov, ktorí im vybavili cestu a vstup do členského štátu EÚ a to môže byť dôvodom neochoty žiadateľa/žiadateľky prezradiť určité relevantné informácie alebo predložiť konkrétne listinné alebo iné dôkazy.⁹⁰

⁸⁶ *Guan v. Gonzales*, 432 F.3d 391, 396 (Odvolací súd USA pre 2. okrsk - 2d Cir.2005); *AZ (Obchodované ženy) Thajsko v Minister vnútra (Secretary of State for the Home Department)*, CG [2010] UKUT 118 (IAC), 8. apríla 2010, ods. 116.

⁸⁷ *Tala v. Švédsko*, CAT/C/17/D/43/1996, 15. novembra 1996. V tomto prípade pred Výborom proti mučeniu sa autor priznal, že počas prvého azylového konania podal nepravdivé tvrdenia, a že jeho tvrdenia boli tiež protichodné a nekonzistentné; pri odvolaní ale poskytol konzistentné, úplné a podrobné vyjadrenie. Vysvetlil, že jeho počiatočné konanie bolo spôsobené jeho psychologickým stavom a strachom z poskytnutia plného vyjadrenia orgánom, čo Výbor implicitne uznal.

⁸⁸ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3: „Nedôveru je možné mať aj vo voľné rozprávanie s osobami v pozícii autority“. Viď tiež ods. 5.6: „Daná osoba nemusí odhaliť celý svoj príbeh ... zo strachu, že vystaví nebezpečenstvu príbuzných a priateľov alebo z dôvodu nedôvery v osoby v pozícii autority.“

⁸⁹ UNHCR, *Usmernenia č. 1; Usmernenia č. 9*, ods. 63 (i)–(viii). Viď tiež Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva (UKBA), *Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions), Rodové otázky v žiadostiach o azyl (Gender Issues in Asylum Claims)*, september 2010. Viď tiež UNHCR, *Usmernenia č. 7*.

⁹⁰ Väčšina prvostupňových konaní rešpektuje a všima si obavy vo vzťahu k diskretnosti, nemusí to ale tak byť v odvolacom konaní.

2.4 Kultúrne zázemie a zvyky

Je niekoľko spôsobov, ktorými kultúra ovplyvňuje posudzovanie dôveryhodnosti. Rozmanitosť kultúrneho pozadia žiadateľa/žiadateľky a osoby s rozhodovacou právomocou má vplyv na komunikáciu a porozumenie medzi oboma z nich. Porozumenie a interpretácia akéhokoľvek druhu prijatej informácie sú kultúrne podmienené.⁹¹ Spôsob, akým jednotlivé kultúrne pozadia ovplyvňujú podanie a interpretáciu ústnej alebo písomne informácie od jednej osoby k druhej, je problematické, keďže kultúra môže byť objektívna alebo subjektívna.⁹² Chybné pochopenie vyjadrení a správania predstavuje v kontexte medzikultúrnej komunikácie osobitné nebezpečenstvo.

⁹¹ S Bryant, J K Peters, „Päť zvykov: Budovanie medzikultúrnej kompetencie u právnikov“ (v angl. origináli 'The Five Habits: Building Cross-Cultural Competence in Lawyers'), *Prehľad klinického práva (Clinical Law Review)*, roč. 8, č. 1, 2001, s. 33–94 na s. 39. „Zvážte napríklad, že Vám klientka vysvetľuje, že dôvodom jej odchodu z krajiny bolo to, že sa jej v sne zjavil Boh a povedal jej, že je čas odísť. Ak je čas odchodu pre dôveryhodnosť jej príbehu dôležitý, ako osoba, ktorá zisťuje skutočnosť, vyhodnotí klientkinu dôveryhodnosť? Pochádza osoba, ktorá zisťuje skutočnosť, z kultúry, v ktorej si jej príslušníci sny vážia, v ktorej sa očakáva zasahujúci Boh, alebo kde sa najdôležitejšie životné rozhodnutia zakladajú na očakávaniach alebo hodnotách? Vyhodnotí osoba zisťujúca skutočnosť z dôvodu rozdielov príbeh ako nedôveryhodný alebo preukazujúci narušený myšlienkový proces, alebo, prípadne, z dôvodu podobnosti bude klientku považovať za dôveryhodnú?“

⁹² Objektívna kultúra je to, čo môžeme pozorovať ako artefakty, jedlo, oblečenie, atď., pričom subjektívna kultúra je to, čo je neviditeľné, ako hodnoty človeka, postoje a presvedčenia. Subjektívna kultúra je tá, vo vzťahu ku ktorej dochádza k väčšine medzikultúrnych nedorozumení. S Bryant, J K Peters, „Päť zvykov: Budovanie medzikultúrnej kompetencie u právnikov“ (v angl. origináli 'The Five Habits: Building Cross-Cultural Competence in Lawyers'), *Prehľad klinického práva (Clinical Law Review)*, roč. 8, č. 1, 2001, s. 33–94 citujúci K Cusher, R W Brislin (eds.), *Medzikultúrne interakcie: praktický sprievodca (Intercultural Interactions: A Practical Guide)*, 1996, s. 6 a 10. Príklad, ktorý uvádzajú títo autori, odkazuje na právnik/a právničku a jeho/jej klienta/klientku, je ale relevantný z tohto dôvodu: „Predstavte si právnik/a právničku, ktorý/á svojmu klientovi/svojej klientke hovorí: 'Ak je niečo, čomu nerozumiете, požiadajte ma, prosím, o vysvetlenie'; alebo: 'Ak nie som zrozumiteľný/á, čokoľvek sa ma spýtajte.' Právnik/právnička potom môže usudzovať, že klient/klientka, ktorý/á si potom nepýta vysvetlenie, určite rozumie tomu, čo právnik/právnička hovorí. Mnohé kultúrne rozdiely môžu ale vysvetľovať neochotu klienta/klientky pýtať sa tak, že právnik/a právničku viní zo zlej komunikácie (druhá otázka), alebo sa sám/sama viní z toho, že nedostatočne rozumie (prvá otázka). Klienti/klientky pochádzajúci/pochádzajúce z niektorých kultúr skutočne môžu jeden alebo druhý z týchto výsledkov považovať za neslušný, a preto nebudú ochotní/é žiadať vysvetlenie zo strachu z urážky právnik/a právničky alebo zo strachu, že sa strápnia.“ na s. 5.

S ohľadom na komunikáciu, slová, pojmy a koncepty, to všetko môže mať v rozdielnych kultúrach rozdielne významy.⁹³ Chybné rozpoznanie kultúrnej relativity slov, pojmov a konceptov môže byť hlavným zdrojom nedorozumenia a chybného posúdenia dôveryhodnosti.⁹⁴ Napríklad slovo „brat“ alebo „sestra“ môže pre osobu vedúcu pohovor alebo osobu s rozhodovacou právomocou znamenať biologického alebo adoptovaného súrodenca, ale pre žiadateľa/žiadateľku z inej kultúry môže jeho význam zahŕňať ďalšie osoby, napríklad tie, ktoré patria do tej istej etnickej skupiny alebo toho istého klanu. Takéto rozdiely vo význame môžu vysvetľovať zdanlivú nepresnosť alebo nezrovnalosť v žiadateľových/žiadateľkiných tvrdeniach. Toto uznal Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu, ktorý sa opieral o svedectvo experta na lingvistiku, aby lepšie porozumel významu slov v jazyku Kinyarwanda.⁹⁵

Pojem času, vzdialenosti a polohy môže byť kultúrne relatívny. Rôzne kultúry majú rôzne vnímanie času.⁹⁶ V určitých kultúrach nemusí byť pojem času založený na jednotkách času, aké predstavujú hodiny a západné kalendáre. Udalosti si ľudia môžu namiesto toho zapamätávať v spojení s ročnými obdobiami, náboženskými sviatkami, festivalmi alebo inými udalosťami. Dokonca aj v kultúrach, ktoré používajú kalendáre, sa pojem času môže líšiť od toho, ktorý sa bežne používa v západnej spoločnosti. Okrem toho informácie, ktoré sa považujú za významné v západných kultúrach, ako dátumy narodenia

⁹³ W Kálin, „Problematická komunikácia: medzikultúrne nedorozumenia v azylovom pohovore (v angl. origináli 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing'), *International Migration Review*, roč. 20, č. 2, Osobitné vydanie: utečenci: otázky a pokyny (Special Issue: Refugees: Issues and Directions), leto 1986, s. 230–41 na s. 233: „Slová, pojmy a koncepty, ktoré nesú to isté označenie, často predstavujú v iných kultúrach iné významy.“ Vid' tiež *Pripad X (Matter of X)*, United States Executive Office for Immigration Review (EOIR), 9. augusta 2011, s. 8: „Podľa názoru súdu sa zdá pravdepodobné, že veľká časť nezrovnalostí medzi svedectvom odporkyne a jej vyjadrením, môže byť pripísaná jemným kultúrnym a lingvistickým rozdielom vo vzťahu k slovu „znásilnenie.““

⁹⁴ W Kálin, „Problematická komunikácia: medzikultúrne nedorozumenia v azylovom pohovore (v angl. origináli 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing'), *International Migration Review*, roč. 20, č. 2, Osobitné vydanie: utečenci: otázky a pokyny (Special Issue: Refugees: Issues and Directions), leto 1986, s. 230–41 na s. 234.

⁹⁵ *Prokurátor v. Jean-Paul Akayesu*, prípad č. ICTR-96-4-T, rozsudok, 2. septembra 1998, ods. 146 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 132.

⁹⁶ W Kálin, „Problematická komunikácia: medzikultúrne nedorozumenia v azylovom pohovore (v angl. origináli 'Troubled Communication: Cross-Cultural Misunderstandings in the Asylum-Hearing'), *International Migration Review*, roč. 20, č. 2, Osobitné vydanie: utečenci: otázky a pokyny (Special Issue: Refugees: Issues and Directions), leto 1986, s. 230–41 na s. 236. Vid' EAC, 7. modul, časť 4.2.20: „čo znamená „dávno“? 15 rokov, 1 rok?“

a výročia, nemusia byť významné v iných kultúrach.⁹⁷ V súvislosti s tým je inštruktívne, že Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu pripustil, že kultúrne zázemie svedkov môže znamenať, že majú problém byť konkrétni vo vzťahu k dátumom, času, vzdialenostiam, polohám; Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu preto konštatoval, že v tejto súvislosti nebolo možné vyvodit' žiadne negatívne závery o dôveryhodnosti svedkov na základe ich zdržanlivých alebo vyhýbavých odpovedí.⁹⁸ Kultúrne faktory ako také, skôr než nedostatočná dôveryhodnosť, by mohli byť používané pri vysvetľovaní zjavného nedostatku podrobností alebo vágnosti v žiadateľových/žiadateľkiných tvrdeniach.

Ako bolo spomenuté v kapitole 5, Indikátory dôveryhodnosti, indikátor „dostatočnej podrobnosti“ je založený na predpoklade, že rozprávanie osoby o skutočnom zážitku je zvyčajne viac expresívne a podrobnejšie, vrátane, napríklad, vnemových podrobností. Existuje stále viac literatúry poukazujúcej na to, že ľudia v rôznych kultúrach si autobiografické spomienky do pamäti ukladajú a opäť z nej vybavujú veľmi odlišne.⁹⁹

Kultúrne zázemie ľudí a kultúrne normy ich spoločnosti môžu ovplyvniť spôsob, akým podávajú svoj príbeh osobe vedúcej pohovor.¹⁰⁰ Kultúrne zázemie ženy môže napríklad znamenať, že žije oddeleným životom od zvyšku spoločnosti, pričom sa len málo dostala do kontaktu a komunikácie s cudzími

⁹⁷ H Evans Cameron, Rozhodovanie o priznaní postavenia utečenca a limity pamäti“ (v angl. origináli 'Refugee Status Determinations and the Limits of Memory', *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, 2010, roč. 22, č. 4, s. 469–511 na s. 475.

⁹⁸ *Prokurátor v. Alfred Musema (rozhodnutie and rozsudok)*, ICTR-96-13-T, 27. januára 2000, ods. 103 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 125. Vid' tiež R Byrne, „Posudzovanie svedeckých výpovedí v konaniach o azyle: vodiace štandardy z medzinárodných trestných tribunálov“ (v angl. origináli 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva*, roč. 19, č. 4, december 2007, s. 609–38.

⁹⁹ J Herlihy, L Jobson, S Turner, „Len nám povedz, čo sa ti stalo: autobiografická pamäť a žiadanie o azyl“ (v angl. origináli 'Just Tell Us What Happened to You: Autobiographical Memory and Seeking Asylum'), *Aplikovaná kognitívna psychológia (Applied Cognitive Psychology)*, roč. 26, č. 5, 2012, s. 661–76 na s. 668–9 pre prehľad kultúry a autobiografickej pamäti.

¹⁰⁰ Riaditeľstvo pre utečenectvo, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAIO), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods. 7.1.3.

osobami alebo autoritami, alebo je zvyknutá, že na verejnosti za ňu hovorí mužský príbuzný.¹⁰¹

Inštruktívne je, že Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu pripustil, že pre porozumenie kultúrnemu rámcu, v rámci ktorého sú podávané svedectvá, sú potrebné odborné antropologické dôkazy. Príkladom toho je, že súdna komora prizvala súdneho znalca špecificky na to, aby vysvetlil, ako môžu konkrétne prvky rwandskej kultúry ovplyvniť výpoveď. Súdny znalec vysvetlil, že Rwandania nie vždy odpovedajú na otázky priamo, obzvlášť, ak ich považujú za citlivé. Okrem toho tento súdny znalec informoval, že z dôvodu, že väčšina Rwandánov zachováva ústne tradície, svedkovia o skutočnostiach informujú tak, ako sú nimi vnímané. Keď sú skutočnosti podávané ústne, môžu byť vyrozprávané ako opis z prvej ruky, bez ohľadu na to, či ich rozprávač osobne zažil.

To vysvetľovalo, prečo niektorí svedkovia podávali svedectvo tak, ako keby boli očitými svedkami udalostí, keď v skutočnosti išlo o informáciu z druhej ruky. V dôsledku toho súdna komora Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu špecificky prispôbila svoj výsluch tak, aby to bral do úvahy. Súdna komora okrem toho rozhodla, že nebude vyvodzovať žiadne negatívne závery o dôveryhodnosti svedka na základe vyhybavých odpovedí na domnelé citlivé otázky.¹⁰² Súdna komora vskutku zdôraznila, že je potrebná citlivosť voči kultúrnym faktorom, a to nielen počas pohovorov a pri posudzovaní dôveryhodnosti, ale aj pri zhromažďovaní a príprave faktov.¹⁰³

¹⁰¹ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3: „Vzdelanostné, sociálne a kultúrne zázemie osoby môže mať vplyv na spôsob, akým daná osoba podáva svoje dôkazy a na hĺbku porozumenia konkrétnym konceptom“ (zvýraznenie pridané).

¹⁰² *Prokurátor v. Alfred Musema (Rozhodnutie a rozsudok)*, ICTR-96-13-T, 27. januára 2000, ods. 103 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 125. Vid' tiež R Byrne, „Posudzovanie svedeckých výpovedí v azylových konaniach: usmerňujúce normy z medzinárodných trestných tribunálov“ (v angl. origináli 'Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 19, č. 4, december 2007, s. 609–38.

¹⁰³ *Prokurátor v. Alfred Musema (Rozhodnutie a rozsudok)*, ICTR-96-13-T, 27. januára 2000, ods. 105 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 125.

2.5 Vzdelanie

Pri posudzovaní dôveryhodnosti by malo byť brané do úvahy vzdelanie žiadateľa/žiadateľky. Niektorí žiadatelia/niektoré žiadateľky môžu mať obmedzené alebo žiadne formálne vzdelanie, zatiaľ čo iní/é môžu mať vysokú akademickú kvalifikáciu.

Žiadateľova/žiadateľkina úroveň vzdelania môže ovplyvniť jeho/jej schopnosť vysvetliť dôvody svojej žiadosti a odpovedať na otázky. Stručné odpovede na otvorené otázky môžu byť jednoducho odrazom obmedzenej slovnej zásoby,¹⁰⁴ chýbajúcej plynulosti alebo nedostatočnej uvedomelosti o tom, že sa od žiadateľa/žiadateľky očakáva podrobná odpoveď. Neschopnosť podať koherentnú a konzistentnú výpoveď môže byť tiež dôsledkom nedostatočného vzdelania a tréningu v logickom myslení, než ako znakom nedostatočnej dôveryhodnosti.¹⁰⁵

Žiadateľ/žiadateľka môže byť negramotný/á a nemusel/a byť vychovaný/á k používaniu, napríklad, časových údajov, dátumov a/alebo vzdialeností.¹⁰⁶ Napríklad Súdna komora Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu uviedla, že niektorí svedkovia vypovedajúci pred súdom boli farmári s obmedzeným formálnym vzdelaním. V dôsledku toho sa dalo očakávať, že budú mať ťažkosti pri vypovedaní o dokumentoch, ako sú mapy alebo fotografie miest, filmy alebo iné grafické zobrazenia, o dátumoch, časoch, vzdialenostiach, farbách a motorových vozidlách.¹⁰⁷ Preto Súdna komora v tejto súvislosti

¹⁰⁴ EAC, 7. Modul, časť 4.2.16.

¹⁰⁵ EAC, 7. modul, časť 4.2.16.

¹⁰⁶ EAC, 7. Modul, časti 4.2.16 a 4.2.17.

¹⁰⁷ *Prokurátor v. Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda, (Rozhodnutie a rozsudok)*, Case No ICTR-96-3-T, 6. decembra 1999, ods. 23 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 125.

rozhodla, že nebude vyvodzovať žiadne negatívne závery o ich dôveryhodnosti na základe zdržanlivých alebo vyhýbavých odpovedí.¹⁰⁸

Úroveň formálneho vzdelania žiadateľa/žiadateľky môže ovplyvniť jeho/jej porozumenie súvislostiam určitých prežitých udalostí. Môže mať tiež vplyv na schopnosť žiadateľa/žiadateľky odpovedať na otázky týkajúce sa všeobecných vedomostí, ktorých zámerom je preveriť dôveryhodnosť jeho/jej tvrdení. Menej vzdelaní žiadatelia/vzdelané žiadateľky môžu mať obmedzené vedomosti o dejinách, geografii a spoločenských, politických a hospodárskych podmienkach v ich krajinách a/alebo regiónoch pôvodu.¹⁰⁹

Zatiaľ čo vplyv žiadateľovej/žiadateľkinej úrovne vzdelania na jeho/jej schopnosť vypovedať nie je rodovo podmienená, je potrebné mať na pamäti, že v niektorých krajinách alebo kultúrach je ženám odopieraná možnosť získať vzdelanie, alebo môžu mať iba prístup k obmedzenému vzdelaniu. Miera gramotnosti žien je v mnohých krajinách produkujúcich utečencov pomerne nízka.¹¹⁰

¹⁰⁸ *Prokurátor v. Alfred Musema (Rozhodnutie a rozsudok)*, ICTR-96-13-T, 27. januára 2000, ods. 103 citované v P Levrincova, *Skutočne sa to stalo? Výpovede pred medzinárodnými trestnými tribunálmi a pri rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca, dizertácia*, Karlova univerzita, Praha 2010, s. 125. Viď tiež R Byrne, „Posudzovanie svedeckých výpovedí v azylových konaniach: usmerňujúce normy z medzinárodných trestných tribunálov“ (v angl. origináli ‘Assessing Testimonial Evidence in Asylum Proceedings: Guiding Standards from the International Criminal Tribunals’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 19, č. 4, december 2007, s. 609–38.

¹⁰⁹ EAC, 7. modul, časť 4.2.17.

¹¹⁰ Riaditeľstvo pre utečenectvo, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI0), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods. 7.1.4. Viď tiež Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3: „**Vzdelanostné, sociálne a kultúrne zázemie** osoby môže mať vplyv na spôsob, akým daná osoba podáva svoje dôkazy a na hĺbku porozumenia konkrétnym konceptom“ (zvyraznenie pridané).

2.6 Rod

Pohlavie definuje identitu, status, roly, povinnosti a mocenské vzťahy medzi členmi akejkoľvek spoločnosti alebo kultúry.¹¹¹ Rodové roly sú sociálne konštruované a nie sú dané biologickými rozdielmi medzi mužmi a ženami.¹¹² Líšia sa medzi rôznymi spoločenstvami a kultúrami a v rámci nich a časom sa vyvíjajú zodpovedajúc zmenám v spoločenskom, politickom a kultúrnom prostredí.¹¹³ Sú rôzne aj pre iné faktory, akými sú napríklad vek, náboženstvo, etnický a spoločenský pôvod.¹¹⁴ Rodové roly ovplyvňujú postoje, správanie, roly a činnosť mužov a žien.¹¹⁵ Veľa žien na celom svete je v znevýhodnenej pozícii v porovnaní s mužmi s rovnakým spoločenským a ekonomickým pozadím.

Rodové rozdiely boli tiež zaznamenané vo vedeckých výskumoch venujúcich sa vybavovaniu si spomienok. Poprední vedci v oblasti výskumu pamäti poznamenali, že:

„Rozdiely v historických spoločenských rolách oboch pohlaví nepochybne prispeli k vývoju rôznych záujmov, tak ako aj odlišných očakávaní týkajúcich sa činností, v ktorých by mali ľudia daného pohlavia vynikať. A preto môžu byť rozdiely medzi výkonom mužskej a ženskej pamäti spôsobené ich fyziologickou

¹¹¹ UNHCR, *Sexuálne a rodovo podmienené násilie voči utečencom: navrátilci a vnútorne vysídlené osoby, Usmernenia pre prevenciu a odpoveď (Sexual and Gender-Based Violence against Refugees: Returnees and Internally Displaced Persons, Guidelines for Prevention and Response)*, máj 2003, s. 11.

¹¹² UNHCR, *Usmernenia č. 1, ods.3: „Rod sa vzťahuje na vzťah medzi ženami a mužmi založený na spoločensky a kultúrne konštruovaných a definovaných identitách, postavení, rolách a zodpovednosti, ktoré sú prisudzované jednému alebo druhému pohlaviu, pričom pohlavie je biologické vymedzenie.“*

¹¹³ UNHCR, *Sexuálne a rodovo podmienené násilie voči utečencom: navrátilci a vnútorne vysídlené osoby, Usmernenia pre prevenciu a odpoveď (Sexual and Gender-Based Violence against Refugees: Returnees and Internally Displaced Persons, Guidelines for Prevention and Response)*, máj 2003, s. 11; UNHCR, *Zabezpečenie rodovej citlivosti v súvislosti s rozhodovaním o priznaní postavenia utečenca a presídlení (Ensuring Gender Sensitivity in the Context of Refugee Status Determination and Resettlement)*, október 2005.

¹¹⁴ UNHCR, *Sexuálne a rodovo podmienené násilie voči utečencom: navrátilci a vnútorne vysídlené osoby, Usmernenia pre prevenciu a odpoveď (Sexual and Gender-Based Violence against Refugees: Returnees and Internally Displaced Persons, Guidelines for Prevention and Response)*, máj 2003, s. 11.

¹¹⁵ *Sexuálne a rodovo podmienené násilie voči utečencom: navrátilci a vnútorne vysídlené osoby, Usmernenia pre prevenciu a odpoveď (Sexual and Gender-Based Violence against Refugees: Returnees and Internally Displaced Persons, Guidelines for Prevention and Response)*, máj 2003, s. 12.

kapacitou, záujmami, očakávaniami alebo aj komplexným vzájomným pôsobením týchto faktorov.”¹¹⁶

Rodové roly ovplyvňujú mužské a ženské skúsenosti z prenasledovania a vážnej ujmy, a teda ich žiadosti o azyl. Ženy môžu byť prenasledované inými spôsobmi ako muži. Často môžu byť prenasledované pre ich podriadené postavenie v ich pôvodnej spoločnosti.¹¹⁷

Osoba vedúca pohovor a osoba s rozhodovacou právomocou by si mali byť vedomé toho, že žena môže mať pre sociálne prekážky obmedzený prístup k informáciám a/alebo vedomostiam o určitých udalostiach alebo aktivitách. Napríklad kultúrne a spoločenské zvyky, ktorými sa riadia rodové roly, môžu obmedziť úlohu žien v politickej organizácii. To znamená, že ženy nie sú schopné poskytnúť detaily o štruktúre a fungovaní organizácie, hoci sú jej členmi, a keď si chcú presadiť svoje ciele, riskujú.¹¹⁸

V niektorých kultúrach muži nezdieľajú informácie o svojich profesionálnych, politických, vojenských či dokonca spoločenských aktivitách s príbuznými ženského pohlavia, čo sa môže podpísať pod nedostatok vedomostí žiadateľky ženského pohlavia.¹¹⁹ Ženám môžu byť pripisované politické názory ich rodiny alebo mužských príbuzných a majú opodstatnený strach z prenasledovania práve z tohto dôvodu, napriek tomu však nemajú vedomosti o aktivitách dospelých mužských členov rodiny. Takéto faktory treba vziať do úvahy pri

¹¹⁶ E F Loftus, M R Banaji, J W Schooler, R A Foster, „Kto si pamätá čo?: rodové rozdiely v pamäti“ (angl. originál: 'Who Remembers What?: Gender Differences in Memory'), *Michigan Quarterly Review*, roč. 26, č. 1, 1987, s. 64–85 na s 83.

¹¹⁷ *Minister vnútra (Secretary of State for the Home Department) (odporca) v K (FC) (navrhovateľ) a Fornah (navrhovateľ) v minister vnútra (Secretary of State for the Home Department) (odporca)*, [2006] UKHL 46, 18. októbra 2006, ods. 86, prostredníctvom barónky Haleovej.

¹¹⁸ Riaditeľstvo pre utečencov, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI/O), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods.7.1.1.

¹¹⁹ Počas pohovorov môže žiadateľov/žiadateľkin rod ovplyvniť spôsob, akým sa rozumie otázka, akým sa podáva odpoveď a aký je charakter odpovede. Výsluch, ktorý sa zameriava na znalosti alebo činnosti vykonávané zvyčajne mužmi, môže byť neúspešný pri zisťovaní podstatných relevantných skutočností u ženy žiadateľky. Viď UNHCR, Regionálne zastúpenie pre západnú Európu, *Note du Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés relative à l'évaluation des demandes d'asile introduites par des femmes*. Viď tiež UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions), *Rodové otázky v žiadostiach o azyl (Gender Issues in Asylum Claims)*, september 2010.

posudzovaní všeobecných vedomostí žiadateľa/žiadateľky o podstatných skutočnostiach, ktoré tvrdí.¹²⁰

Rodové, kultúrne a vzdelanostné zázemie žiadateľa/žiadateľky môžu ovplyvniť jeho alebo jej schopnosť vyrozprávať svoj príbeh osobe vedúcej pohovor.¹²¹ Žene môže napríklad chýbať skúsenosť a dôvera v komunikácii s neznámymi ľuďmi v postavení autority.¹²² Nemusí byť napríklad zvyknutá rozprávať sa s cudzími ľuďmi alebo s ľuďmi na verejnosti pre jej spoločenskú izoláciu a/alebo spoločenské zvyky, ktoré napríklad určujú, že sa na verejnosti za ženu vyjadruje jej príbuzný mužského pohlavia.¹²³ Okrem toho môže byť žena žiadateľka v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu navyknutá byť nesmelá. Pre mužských žiadateľov môže byť tiež náročné rozprávať o tých aspektoch svojich minulých a súčasných skúseností, ktoré môžu byť v rozpore s očakávanými rodovými rolami v danej spoločnosti. Takéto faktory môžu byť dôvodom stručných, nejasných alebo zjavne nekonzistentných odpovedí.

Pre viaceré dôvody môže ženám žiadateľkám chýbať prístup k dokladom totožnosti alebo iným listinným dôkazom potrebným pre podloženie ich žiadosti. Krajina pôvodu napríklad nemusí ženám poskytovať plné občianske práva alebo mužskí príbuzní môžu mať kontrolu nad dokladmi žien.¹²⁴

¹²⁰ Riaditeľstvo pre utečencov, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI/O), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods.7.1.1.

¹²¹ Riaditeľstvo pre utečencov, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI/O), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods.7.1.3.

¹²² UNHCR, *Príručka pre ochranu žien a dievčat (Handbook for the Protection of Women and Girls)*, január 2008.

¹²³ Riaditeľstvo pre utečencov, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI/O), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods. 7.1.3. Viď tiež UNHCR, *Príručka pre ochranu žien a dievčat (Handbook for the Protection of Women and Girls)*, január 2008.

¹²⁴ Riaditeľstvo pre utečencov, azyl a medzinárodné operácie (Refugee, Asylum and International Operations Directorate - RAI/O), Služby pre občianstvo a imigráciu USA (U.S. Citizenship and Immigration Services), *Základný tréningový modul azylového úradníka: rodovo podmienené žiadosti (Asylum Officer Basic Training Module: Gender-Related Claims)*, október 2012, ods. 8.

Svedectvo žiadateľa/žiadateľky musí byť posúdené v kontexte jeho alebo jej pohlavia, prepojením tiež s inými faktormi, akými sú napríklad vek, kultúra, náboženstvo, rodina, socioekonomické postavenie v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu. Osoby vedúce pohovor a osoby s rozhodovacou právomocou si musia udržať objektívny a nestranný prístup tak, aby nedospeli k záverom založeným na stereotypnom, povrchnom, chybnom alebo neprimeranom vnímaní rodu.¹²⁵

2.7 Sexuálna orientácia a/alebo rodová identita¹²⁶

Ludia utekajúci pred prenasledovaním a/alebo vážnou ujmov z dôvodu sexuálnej orientácie a/alebo rodovej identity majú nárok na medzinárodnú ochranu. Ak sa žiadosť o medzinárodnú ochranu opiera o uvádzanú sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu žiadateľa/žiadateľky, je zisťovanie, či je žiadateľ/žiadateľka lesbička, gej, bisexuál, transrodová a/alebo intersexuálna osoba¹²⁷ (ďalej len LGBTI osoba) v zásade otázkou dôveryhodnosti.

Aj napriek tomu niektoré LGBTI osoby z viacerých dôvodov nemusia spočiatku odhaliť skutočné dôvody svojej žiadosti. LGBTI osoby mohli trpieť porušovaním ľudských práv, diskrimináciou, obťažovaním, marginalizáciou a/alebo izoláciou vo svojich domácich spoločnostiach. V snahe vyhnúť sa takému zaobchádzaniu mohli byť nútení skrývať alebo popierať svoju identitu.

¹²⁵ T Spijkerboer, „Stereotypizovanie a urýchlenie: rodové procesné urýchlenie a marginalizované súdne preskúmanie v holandskom azylovom systéme“ (v angl. origináli ‘Stereotyping and acceleration: gender procedural acceleration and marginalised judicial review in the Dutch asylum system’), Kapitola 5 v G Noll, *Dôkaz, dôkazné hodnotenie a dôveryhodnosť v azylovom konaní (Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum Procedures)*, Leiden: Martinus Nijhoff, 2005.

¹²⁶ Koncept sexuálnej orientácie a rodovej identity je uvedený v Jogjakartských princípoch a táto terminológia sa používa aj pre účely tejto správy. Sexuálna orientácia sa vzťahuje na: „schopnosť každej osoby k hlbokoj emocionálnej, láskyplnej alebo sexuálnej náklonnosti a k intímnemu vzťahu s jednotlivcami opačného pohlavia, toho istého pohlavia alebo viac ako jedného pohlavia.“ Rodová identita sa vzťahuje na: „na hlboko pocítovanú vnútornú a individuálnu rodovú skúsenosť každej osoby, pričom jej rod môže a nemusí korešpondovať s pohlavím získaným pri narodení, vrátane osobného pocitu z tela a iných vyjadrení rodovosti, vrátane oblečenia, jazykového prejavu a charakteristického chovania.“ Viď Medzinárodná komisia právnikov (International Commission of Jurists - ICJ), *Jogjakartské princípy – princípy uplatňovania medzinárodného práva ľudských práv vo vzťahu k sexuálnej orientácii a rodovej identite (Yogyakarta Principles – Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity)*, (ďalej len „Jogjakartské princípy“), marec 2007.

¹²⁷ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, ods. 10 pre významy spojené s touto terminológiou.

Byť nútený skrývať svoju sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu môže taktiež vyústiť do rôznych foriem značnej psychologickej a inej ujmy. Pocity sebazapierania, úzkosti, hanby, izolácie a dokonca aj sebanenávisť môžu vznikáť v reakcii na neschopnosť byť otvorený ohľadom svojej sexuality alebo rodovej identity.¹²⁸ Takéto pocity môžu zmenšiť schopnosť žiadateľa/žiadateľky uviesť relevantné informácie, brániac im v informovaní osôb vedúcich pohovor a osôb s rozhodovacou právomocou o tom, že ich strach z prenasledovania a/alebo vážnej ujmy sa spája s ich sexuálnou orientáciou a/alebo rodovou identitou.¹²⁹

Žiadateľ/žiadateľka v procese vyrovnávania sa alebo v strachu z otvoreného priznania svojej sexuálnej orientácie a/alebo rodovej identity môže zdráhať uviesť presný rozsah utrpeného alebo obávaného prenasledovania. LGBTI žiadatelia/žiadateľky môžu napríklad v priebehu konania meniť svoje tvrdenie, spočiatku tvrdiac, že ich sexuálna orientácia im je prisudzovaná, alebo predtým, než nakoniec uvedú, že sú LGBTI osoby, podajúc žiadosť na základe dôvodov nesúvisiacich so sexuálnou orientáciou a/alebo rodovou identitou.

Je dôležité zabezpečiť, aby posudzovanie dôveryhodnosti neobsahovalo povrchné chápanie skúseností LGBTI osôb alebo chybné, kultúrne neprimerané alebo stereotypné predpoklady. Skúsenosti LGBTI osôb sa veľmi líšia a sú silno ovplyvnené kultúrnym, ekonomickým, rodinným, politickým, náboženským a spoločenským prostredím. Zázemie žiadateľa/žiadateľky môže ovplyvniť spôsob, ktorým daná osoba vyjadruje svoju sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu a môže objasniť, prečo nežije otvorene ako LGBTI osoba. Je preto podstatné, aby osoby s rozhodovacou právomocou poznali súvislosti každej žiadosti o azyl, tak ako aj individuálne príbehy, ktoré sa nedajú ľahko stotožniť so známymi, predovšetkým západnými skúsenosťami alebo nálepkami.¹³⁰

Pri rozhodovaní, či má žiadateľ/žiadateľka danú sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu, by sa nemalo spoliehať na prítomnosť alebo absenciu

¹²⁸ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, ods. 33.

¹²⁹ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, ods. 59.

¹³⁰ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, ods. 4.

istého stereotypného správania alebo vystupovania.¹³¹ Neexistujú univerzálne charakteristiky alebo vlastnosti, ktoré sú pre LGBTI osoby typické, tak ako neexistuje nič podobné pre heterosexuálne osoby. Životné skúsenosti týchto ľudí sa môžu veľmi líšiť, aj keď pochádzajú z tej istej krajiny.¹³² Toto je ďalší dôvod, pre ktorý UNHCR odrádza od používania indikátorov chovania sa a správania pri posudzovaní dôveryhodnosti. Pre ďalšiu diskusiu o správaní pozri Kapitolu 6, Nad rámec indikátorov dôveryhodnosti: ďalšie prvky ovplyvňujúce posudzovanie dôveryhodnosti v praxi štátov.

Dopad rodu je relevantný pre žiadosti tak LGBTI mužov ako aj žien.¹³³ Osoby s rozhodovacou právomocou si musia všímať rozdiely v ich rodovo podmienených skúsenostiach. Napríklad niektoré normy, alebo informácie o krajine pôvodu o heterosexuálnych mužoch alebo gejach sa nemusia vzťahovať na skúsenosti lesbičiek, ktorých situácia v danom kontexte môže byť podobná situácii ostatných žien v danej spoločnosti.¹³⁴ Je nevyhnutné vziať plne do úvahy odlišné a meniace sa identity a ich vyjadrenia, skutočné okolnosti danej osoby a kultúrny, právny, politický a spoločenský kontext v rámci krajiny pôvodu alebo miesta obvyklého pobytu.¹³⁵

¹³¹ Túto problematiku riešilo niekoľko amerických súdov: *Shahinaj v. Gonzales*, 481 F.3d 1027, 1029, (8th Cir. 2007); *Razkane v. Holder, Attorney General*, 562 F.3d 1283, 1288, (10th Cir. 2009); *Todorovic v. US Attorney General*, 621 F.3d 1318, 1325-1327, (11th Cir. 2010). Vid' tiež S Jansen a T Spikerboer, *Útek pred homofóbiou: žiadosti o azyl týkajúce sa sexuálnej orientácie a rodovej identity v Európe (Fleeing Homophobia: Asylum Claims Related to Sexual Orientation and Gender Identity in Europe)*, 2011. Politické usmernenie Spojeného kráľovstva (UK policy guidance) uvádza, že: „stereotypné ponímanie ľudí – ako napríklad „zženštelé“ správanie mužov gejov alebo maskulinny vzhľad lesbičiek (alebo absencia takýchto znakov) by nemalo mať vplyv na posudzovanie dôveryhodnosti.“ UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions), *Rodové otázky v žiadostiach o azyl (Gender Issues in Asylum Claims)*, september 2010.

¹³² UNHCR, *Usmernenia č. 9*, ods. 60 (ii).

¹³³ UNHCR, *Usmernenia č. 9*, ods. 3 a ods. 14. Vid' tiež UNHCR, *Zabezpečenie rodovej citlivosti v súvislosti s rozhodovaním o priznaní postavenia utečenca a presídlením (Ensuring Gender Sensitivity in the Context of Refugee Status Determination and Resettlement)*, 2. modul: Zabezpečenie rodovej citlivosti v súvislosti s rozhodovaním o priznaní postavenia utečenca – procesné otázky (*Ensuring Gender Sensitivity in Refugee Status Determination – Procedural Issues*), október 2005, s. 59: „mužovia homosexuáli, napríklad, sa v niektorých spoločnostiach taktiež ocitajú v rozpore s obomi rodovými rolami a spoločenskými pravidlami a v dôsledku toho sú prenasledovaní.“

¹³⁴ H Crawley, *Rodovo podmienené prenasledovanie a žiadosti o azyl u žien (Gender-Related Persecution and Women's Claims to Asylum)*, Utečenecký program Fahamu (The Fahamu Refugee Programme), „mnohým lesbičkám bolo účinne odopreté právo na sexuálnu orientáciu, pretože im bol nanútený sobáš.“

¹³⁵ UNHCR, *Usmernenia č. 9*, ods. 14 citujúci UNHCR, *Súhrnné závery: žiadatelia o azyl a utečenci žiadajúci o ochranu z dôvodu ich sexuálnej orientácie a rodovej identity (Summary Conclusions: Asylum-Seekers and Refugees Seeking Protection on Account of their Sexual Orientation and Gender Identity)*, ods. 5.

2.8 Stigma a hanba

Výskum ukazuje, že stigma, pocit hanby a/alebo strachu z odmietnutia rodinou a komunitou, môže brániť zverejneniu relevantných informácií.¹³⁶ Obzvlášť žiadatelia/žadateľky žiadajúci o medzinárodnú ochranu na základe rodu, sexuálneho a rodovo podmieneného násillia alebo sexuálnej orientácie a/alebo rodovej identity sa môžu cítiť zahanbení a/alebo mať strach z odmietnutia rodinou a komunitou.¹³⁷

Žiadatelia a žiadateľky podávajúci/e žiadosti súvisiace s rodovou otázkou, v ktorých relevantné skutočnosti zahŕňajú napríklad nútenú prostitúciu, obchodovanie s ľuďmi, zmrzačenie pohlavných orgánov alebo nútený potrat,¹³⁸ môžu mať z viacerých dôvodov pocit, že nevedia alebo nechcú odhaliť informácie.¹³⁹ Medzi tieto dôvody patria okrem iného, ale nielen, aj

¹³⁶ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č. 1, 2007, s. 75; J Millbank, „„Kruh pravdy“: prípadová štúdia posudzovania dôveryhodnosti v rozhodnutiach o priznaní postavenia utečenca vzťahujúcich sa na určitú sociálnu skupinu“ (v angl. origináli "The Ring of Truth": A Case Study of Credibility Assessment in Particular Social Group Refugee Determinations'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 1, 2009, s. 1–33 na s. 14; Asylum Aid, „Cítim sa ako žena, nie som vítaný: rodová analýza azylového práva, politiky a praxe Spojeného kráľovstva (I feel like as a woman, I am not welcome: A gender analysis of the UK asylum law, policy and practice), *Women's Asylum News: Vydanie č. 107, december 2011–január 2012. Vid' tiež, UNHCR, Note du Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés relative à l'évaluation des demandes d'asile introduites par des femmes*, 14. decembra 2012.

¹³⁷ UNHCR, *Usmernenia č. 1*. Je potrebné si uvedomiť, že rodovo podmienené žiadosti môžu byť podané buď ženami alebo mužmi, aj keď z dôvodu konkrétnych typov prenasledovania ich častejšie podávajú ženy. Vid' tiež UNHCR, *Ženy a dievčatá utekajúce pred konfliktom: rod a interpretácia a uplatňovanie Dohovoru o právnom postavení utečencov z roku 1951 (Women and Girls Fleeing Conflict: Gender and the Interpretation and Application of the 1951 Refugee Convention)*, september 2012, s. 44; UNHCR, Príručka pre ochranu žien a dievčat (Handbook for the Protection of Women and Girls), január 2008, časť 4.2.6, s. 137–8; Asylum Aid, *Neudržateľné: Kvalita počiatočného rozhodovania v žiadostiach o azyl u žien (Unsustainable: The Quality of Initial Decision-making in Women's Asylum Claims)*, január 2011.

¹³⁸ Žiadosti, ktoré sa vzťahujú na žiadateľovu/žadateľkinu sexuálnu orientáciu obsahujú rodový element. V takých prípadoch mohol žiadateľ/mohla žiadateľka odmietnuť podrobiť sa spoločensky a kultúrne definovaným rolám alebo očakávaniam vo vzťahu k správaniu, prisudzovaným jeho/jej pohlaviu. UNHCR, *Usmernenia č. 1*, ods. 16.

¹³⁹ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č. 1, 2007, s. 75–81; D Bögner, C Brewin, J Herlihy, „Zážitky utečencov z pohovorov vedených ministerstvom vnútra: kvalitatívna štúdia o zverovaní sa s osobnými informáciami“ (v angl. origináli 'Refugees' Experiences of Home Office Interviews: A Qualitative Study on the Disclosure of Sensitive Personal Information'), *Žurnál etnických a migračných štúdií (Journal of Ethnic and Migration Studies)*, roč. 36, č. 3, 2009, s. 519–35.

účinky traumy, iné duševné problémy, stigma a hanba, nedostatok dôvery v autority, strach z odmietnutia alebo vylúčenia a strach z vážnej ujmy akou je pomsta. Tieto faktory vysvetľujú, prečo žiadatelia/žiadateľky odmietajú určit skutočné dôvody ich žiadosti alebo pravý rozsah utrpeného a/alebo obávaného prenasledovania.¹⁴⁰

Štatistické údaje alebo správy o výskyte rodovo podmieneného násillia nemusia byť k dispozícii pre nedostatočné zaznamenávanie prípadov alebo nedostatok prípadov prenasledovania. V niektorých krajinách nie sú orgány ochotné vydať ženám dokumentáciu týkajúcu sa udalostí, ktoré sa považujú za súkromné alebo v prípade, že získanie takejto dokumentácie môže uvrhnúť danú osobu do rizika vážnej ujmy.¹⁴¹ Tých, ktorí prežili rodovo podmienené násillie, často považujú za morálne vinných pre správanie, ktoré je spoločensky neakceptovateľné a potupné.¹⁴² Žiadatelia a žiadateľky, ktorí/é boli sexuálne napadnutí/é, môžu trpieť traumou a mať príznaky, ktoré okrem iného zahŕňajú sebaobviňovanie, hanbu, stratu pamäti či deformáciu osobnosti.¹⁴³

Žiadatelia/žiadateľky mohli vyrastať v spoločnosti, ktorá považuje ich sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu za potupnú alebo tabu, a preto žiadatelia možno nepovedali o týchto skutočnostiach ani svojej rodine.¹⁴⁴ Niektoré LGBTI osoby môžu napríklad prežívať takú silnú hanbu a/alebo internalizovanú homofóbiu, že potláčajú svoju sexuálnu orientáciu a/alebo

¹⁴⁰ UNHCR, *Usmernenia* č. 1, ods. 35; Viď tiež Írska rada pre občianske slobody, Výbor žien (Irish Council for Civil Liberties, Women's Committee), *Ženy a utečenecká skúsenosť: smerom k vyhláseniu o najlepšej praxi (Women and the Refugee Experience: Towards a Statement of Best Practice)*, Irish Times, 2000, s. 18; viď tiež AZ (obchodované ženy) *Thajsko v Minister vnútra USA (Secretary of State for the Home Department)*, CG [2010] UKUT 118 (IAC), 8. apríla 2010, ods. 116.

¹⁴¹ Švédská rada pre migráciu (Migrationsverket), *Rodovo podmienené prenasledovanie: Usmernenia pre skúmanie a vyhodnotenie potrieb medzinárodnej ochrany u žien (Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection)*, 28. marca 2001, s. 15.

¹⁴² UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), *Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions)*, *Rodové otázky v žiadostiach o azyl (Gender Issues in Asylum Claims)*, september 2010.

¹⁴³ Švédská rada pre migráciu (Migrationsverket), *Rodovo podmienené prenasledovanie: Usmernenia pre skúmanie a vyhodnotenie potrieb medzinárodnej ochrany u žien (Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection)*, 28. marca 2001, s. 15.

¹⁴⁴ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, para. 63 (i)–(viii); J Millbank, „Od diskretnosti k nedôvere: nedávne trendy v rozhodovaní o priznaní postavenia utečenca na základe sexuálnej orientácie v Austrálii a Spojenom kráľovstve (v angl. origináli 'From Discretion to Disbelief: Recent Trends in Refugee Determinations on the Basis of Sexual Orientation in Australia and the United Kingdom'), *Medzinárodný žurnál ľudských práv (The International Journal of Human Rights)*, roč. 13, č. 2/3, 2009, s. 391–414.

si osvojili verbálne a fyzické správanie v súlade s heterosexuálnymi normami a pravidlami správania.¹⁴⁵ Žiadatelia z krajín s vysokou mierou netolerancie ťažko identifikujú seba samých ako LGBTI osoby.¹⁴⁶ Už v minulosti mohli byť stigmatizovaní, izolovaní alebo vytlačení na okraj spoločnosti v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu, alebo vo svojej vlastnej komunite. Výskum ukázal, že takéto skúsenosti a pocity môžu LGBTI osobe brániť v odhalení relevantných podstatných skutočností.¹⁴⁷ Toto bolo uznané medzinárodným súdnictvom,¹⁴⁸ národným súdnictvom¹⁴⁹ a súdnymi poučeniami,¹⁵⁰ tak ako aj národnými politickými usmerneniami jednotlivých štátov.¹⁵¹

Stigma môže tiež zodpovedať za nedostatok listinných alebo iných dôkazov. Stigma spojená s rodom, sexuálnym a rodovo podmieneným násillim a

¹⁴⁵ L Berg, J Millbank, „Vytváranie osobných naratívov žiadateľov/žiadateľiek o azyl, ktorí/é sú lesbičky, gejovia a bisexuáli“ (v angl. origináli 'Constructing the Personal Narratives of Lesbian, Gay and Bisexual Asylum Claimants'), *Žurnál utečeneckých štúdií (Journal of Refugee Studies)*, roč. 22, č. 2, 2009, s. 195–223.

¹⁴⁶ UNHCR, *Usmernenia* č. 9, ods. 63 (i)–(viii).

¹⁴⁷ D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–81.

¹⁴⁸ *VL. v. Švajčiarsko*, CAT/C/37/D/262/2005, 20. novembra 2006, ods. 8.8.

¹⁴⁹ *Odvolaie vo veci azylu (Refugee Appeal)* č. 74665, Nový Zéland: Odvolací orgán pre priznávanie postavenia utečenca (New Zealand: Refugee Status Appeals Authority), 7. júla 2004: Odvolací orgán uznal, že pôvodná nepravdivá žiadosť žiadateľa a predloženie falošných dokumentov bola zámerom pre maskovanie toho, o čom bol žiadateľ presvedčený, že nemôže odhaliť, totiž svoju sexuálnu orientáciu.

¹⁵⁰ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.5, 4.6 a 5.6.

¹⁵¹ UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), *Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions)*, *Rodové otázky v žiadostiach o azyl (Gender Issues in Asylum Claims)*, september 2010, s. 18; UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), *Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions)*, *Otázky rodovej identity v žiadostiach o azyl (Gender Identity Issues in Asylum Claims)*, v. 1.0, 08. júna 2011, s. 12; UKBA (Hraničná agentúra Spojeného kráľovstva), *Inštrukcie k azylu (Asylum Instructions)*, *Otázky sexuálnej orientácie v žiadostiach o azyl (Sexual Orientation Issues in the Asylum Claim)*, v. 4.1, 08. júna 2011, s. 10; Verslag van een algemeen overleg, vastgesteld 24 juli 2012, kamerstuk 19 637 nr. 1570. Minister ohľadom „coming out-u“ uviedol: „Gisteren heb ik gezegd dat dat wat mij betreft een nieuw feit oplevert. Dit komt niet in de Vreemdelingendecirculaire te staan, maar het komt wel in het Kamerstuk. Ik doe die toezegging dus niet zomaar. Het is wel degelijk een punt waarmee wij rekening gaan houden.“ Obežník o cudzincoch (Aliens Circular) bol doplnený neskôr, 27. septembra 2012, Besluit van de Minister voor Immigratie, Integratie en Aiel van 18 september 2012, WBV 2012/21, zverejnené Staatscourant nr. 19403, 27; viď tiež D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–81; Swedish Migration Board (Migrationsverket), *Guidelines for Investigation and Evaluation of Asylum Cases in Which Persecution Based on Given Sexual Orientations is Cited as a Ground*, 28 January 2002, p. 14.

sexuálnou orientáciou a/alebo rodovou identitou prispieva k neohlasovaniu udalosti.¹⁵² Ľudia nemusia nahlasovať prípady ujmy alebo vyhrážania sa ujmou úradom a úrady v niektorých krajinách nemusia byť ochotné vydať dokumentáciu pre prípady, ktoré považujú za tabu.¹⁵³ Získanie listinných dôkazov môže skutočne uvrhnúť ľudí do rizika prenasledovania v krajinách, kde môžu byť napríklad ženy a dievčatá odsúdené za cudzoložstvo po znásilnení a/alebo tam, kde je kriminalizovaná homosexualita.¹⁵⁴ Informácie o krajine pôvodu týkajúce sa tohto typu násilia môžu byť preto len málo sa vyskytujúce a/alebo môže byť veľmi náročné až nemožné ich získať.¹⁵⁵

2.9 Iné aspekty súvisiace so žiadateľovým/ žiadateľkiným zázemím ako je vek, mestské alebo vidiecke zázemie, zamestnanie, socioekonomické postavenie, náboženstvo

Vek žiadateľa/žiadateľky je ďalším relevantným faktorom, ktorý by mala osoba s rozhodovacou právomocou vziať do úvahy. Pre obmedzené zdroje dostupné k obdobiu tohto výskumu nebolo možné analyzovať celkový dopad tohto faktora veku. To sa dosiahne prostredníctvom projektu CREDO nadväzujúceho na tento výskum.

Výskumná vzorka zahŕňala žiadosti dospelých, ktorí boli deťmi v relevantnom čase a ich vek v danom čase bol faktorom, ktorý musela osoba s rozhodovacou

¹⁵² UNHCR, *Guidelines No. 9*, para. 66

¹⁵³ Švédská rada pre migráciu (Migrationsverket), *Rodovo podmienené prenasledovanie: Usmernenia pre skúmanie a vyhodnotenie potrieb medzinárodnej ochrany u žien (Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection)*, 28. marca 2001, s. 15; D Bögner, J Herlihy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násilia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli 'Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews'), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75.

¹⁵⁴ Švédská rada pre migráciu (Migrationsverket), *Rodovo podmienené prenasledovanie: Usmernenia pre skúmanie a vyhodnotenie potrieb medzinárodnej ochrany u žien (Gender-Based Persecution: Guidelines for Investigation and Evaluation of the Needs of Women for Protection)*, 28. marca 2001, s. 15.

¹⁵⁵ UNHCR, *Usmernenia č. 9*, ods. 66. Viď tiež UNHCR, *Usmernenia č. 1*, ods. 36 (x).

právomocou vziať do úvahy. Táto správa poskytuje niekoľko konkrétnych príkladov toho, kedy bol tento faktor braný do úvahy.

Žiadatelia/žiadateľky o medzinárodnú ochranu pochádzajú z rozsiahleho spektra spoločenského zázemia. Niektorí/é môžu pochádzať zo vzdialených dedín, iní/é z veľkých mestských centier. Niektorí mohli pracovať na sebestačných hospodárskych usadlostiach alebo v domácnosti, iní mohli byť zamestnaní vo vedúcich pozíciách vo svojom odbore. Niektorí žiadatelia/ niektoré žiadateľky mohli mať prístup k médiám, mohli cestovať a stretávať sa s inými ľuďmi v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu, kým iní nemuseli mať takéto možnosti a mohli žiť izolovane. Niektorí žiadatelia sa mohli riadiť istým náboženstvom alebo zvykmi, ktoré viedli ich aktivity.

Toto sú len niektoré z faktorov, ktoré ovplyvňujú svedectvo žiadateľa/žiadateľky, ale je nevyhnutné, aby ich osoby vedúce pohovor brali do úvahy pri zostavovaní otázok za účelom skúmania a posudzovania dôveryhodnosti. Dôležitosť týchto faktorov pri posudzovaní dôveryhodnosti pripúšťajú aj súdne usmernenia.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Austrálska vláda (Australian Government), *Poučenie k posudzovaniu dôveryhodnosti (Guidance on the Assessment of Credibility)*, Migračný odvolací súd (Migration Review Tribunal), Utečenecký odvolací súd (Refugee Review Tribunal), marec 2012, ods. 4.3.

3. Faktory ovplyvňujúce osobu s rozhodovacou právomocou¹⁵⁷

Je nutné, aby osoba s rozhodovacou právomocou pri posudzovaní dôveryhodnosti dodržiavala normy stanovené v Kapitole 2, Posudzovanie dôveryhodnosti: účel a zásady. Nasledujúce odseky načrtávajú len niektoré z faktorov, ktoré sa vzťahujú práve na osobu s rozhodovacou právomocou a môžu ovplyvniť jej schopnosť posúdiť žiadosť.

3.1 Osoba s rozhodovacou právomocou/“rozhodovač”

Rozhodnutia o udelení medzinárodnej ochrany sú jedny z najnáročnejších rozhodnutí. Nedostatok nezávislých dôkazov potvrdzujúcich alebo podporujúcich svedectvo žiadateľa/žiadateľky je bežný a preto musia osoby s rozhodovacou právomocou často spraviť rozhodnutie o živote alebo smrti len na základe posúdenia dôveryhodnosti žiadateľovej alebo žiadateľkinej výpovede.

Požiadavka objektivity a nestrannosti si vyžaduje taký prístup k posudzovaniu dôveryhodnosti, ktorý minimalizuje subjektivnosť. O subjektivnosti sa dá hovoriť v troch kľúčových oblastiach:

- 1 myšlienkové procesy osoby s rozhodovacou právomocou;
- 2 individuálne a kontextuálne okolnosti osoby s rozhodovacou právomocou; a
- 3 duševné rozpoloženie osoby s rozhodovacou právomocou.

¹⁵⁷ „Osoba s rozhodovacou právomocou“ – rozumej aj „rozhodovač“.

Tak, ako je zváženie individuálnych a kontextuálnych okolností žiadateľa alebo žiadateľky rozhodujúce pri posudzovaní dôveryhodnosti, tak je rozhodujúce aj to, aby si osoby s rozhodovacou právomocou uvedomili, aký majú ich vlastné individuálne a kontextuálne okolnosti vplyv na proces rozhodovania.

3.1.1 Myšlienkové procesy osoby s rozhodovacou právomocou

Uznávané výskumy naznačujú, že inštinkt alebo intuícia nás často môžu priviesť k nesprávnym rozhodnutiam. Psychológia preukázala, že pri myslení používame dva systémy.¹⁵⁸ To znamená, že keď sa sústreďíme a sme motivovaní, sme schopní lepšie uvažovať a premýšľať o problémoch. Keď sme však roztržití, uponáhľaní alebo psychicky vyčerpaní, vrátane nízkej hladiny glukózy,¹⁵⁹ zvykneme sa skôr spoliehať na rýchle myslenie¹⁶⁰ a neverbálne informácie.¹⁶¹ To môže viesť k vytvoreniu množstva predpojatých predstáv, ktoré si osoby s rozhodovacou právomocou nemusia uvedomovať.

Keď už napríklad človek dospel k nejakému záveru, je pravdepodobné, že verí dôkazom v prospech tohto záveru, hoci nemusia byť spoľahlivé.¹⁶² Inými slovami, keď sa začína s vierou, intuíciou alebo predtuchou, že tvrdenie je

¹⁵⁸ Známy ako model „duálneho spracovania“, na základe ktorého jednotliviec spracováva informáciu simultánne na vedomej a podvedomej úrovni. Viď napríklad S Chaiken, Y Trope, *Teórie duálneho spracovania v sociálnej psychológii (Dual-Process Theories in Social Psychology)*, New York: Guilford Press, 1999.

¹⁵⁹ D Kahneman, *Myslenie, rýchle a pomalé (Thinking, Fast and Slow)*, Londýn: Allen Lane, 2011, s. 41–4. Viď tiež S Danziger, J Levav, L Avnaim-Pesso, *Vonkajšie faktory v súdnych rozhodnutiach (Extraneous Factors in Judicial Decisions)*, Postupy Národnej akadémie vied Spojených štátov amerických (Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America), 2011. Štúdia rozhodnutí o podmienčnom prepustení v Izraeli preukázala podstatný vplyv odchodu na prestávku na jedenie: rozhodnutia okamžite po prestávke na jedenie boli oveľa pravdepodobnejšie v súlade so status quo (odmietnutím prepustenia).

¹⁶⁰ D Kahneman, *Myslenie, rýchle a pomalé (Thinking, Fast and Slow)*, Londýn: Allen Lane, 2011.

¹⁶¹ M A Reinhard, S L Sporer, „Verbálne a neverbálne správanie ako základ prisúdenia dôveryhodnosti: dopad zapojenia úloh a kognitívna kapacita“ (v angl. origináli 'Verbal and Nonverbal Behaviour as a Basis for Credibility Attribution: The Impact of Task Involvement and Cognitive Capacity'), *Žurnál experimentálnej sociálnej psychológie (Journal of Experimental Social Psychology)*, roč. 44 č. 3, 2008, s. 477–88.

¹⁶² Toto je založené na princípe „predsudkov voči potvrdeniu“ ('confirmation bias'). Viď R S Nickerson, „Predsudky voči potvrdeniu: všadeprítomný fenomén v mnohých maskovaniach“ (v angl. origináli 'Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises'), *Prehľad všeobecnej psychológie (Review of General Psychology)*, roč. 2, č. 2, 1998, s. 175–220.

nepravdivé, výskum preukazuje, že ľudia skôr príjmu to, čo sa hodí k danému záveru, než niečo, čo tomu protirečí. Existuje aj tendencia známa ako haló efekt, pre ktorú daná osoba buď všetkému verí alebo nie.¹⁶³ To znamená, že veľmi záleží na poradí, v akom sú informácie podané alebo získané. Haló efekt zvyšuje váhu prvých dojmov, niekedy až do takej miery, že nasledujúce informácie sa považujú za nerelevantné. Inými slovami, prvé dojmy môžu narušiť zisťovanie skutočností do takej miery, že daná osoba sa viac spoľahne na dôkazy, ktoré potvrdzujú jej prvotnú intuíciu alebo dojem, aj keď sú tieto dôkazy nespoľahlivé.

Osoby s rozhodovacou právomocou musia pracovať na tom, aby si uvedomovali, kedy sa ich proces zisťovania skutočností, ich odôvodňovanie a ich rozhodovanie riadia alebo sú ovplyvňované primárne ich intuíciou než zvážením všetkých dostupných skutočností.

3.1.2 Individuálne a kontextuálne okolnosti osoby s rozhodovacou právomocou

Ďalšou príčinou, vďaka ktorej môžu byť rozhodnutia neprimerane subjektívne, je neuznaný vplyv individuálnych okolností a minulosti, veku, pohlavia, sexuálnej orientácie a/alebo rodovej identity, kultúry, náboženstva, viery, hodnôt, spoločenského postavenia, vzdelania a životných skúseností osoby s rozhodovacou právomocou. Osoby s rozhodovacou právomocou sú ľudia, ktorí majú vlastné názory, hodnoty, vnímanie, postoje, preferencie, predsudky a sklony, v závislosti od ich psychického vývinu, vedomostí a životných skúseností v rámci istej kultúry alebo kultúr a/alebo kontextuálnych okolností.

Vznikol návrh, aby osoby s rozhodovacou právomocou nevyhnutne pristupovali k prípadom z perspektívy svojho vlastného života a životných skúseností a pýtali sa: „čo by som robil ja, alebo niekto, koho poznám, v

¹⁶³ AIPsych online slovník definuje haló efekt ako *tendenciu prisudzovať všeobecne pozitívnu alebo všeobecne negatívnu charakteristiku osobe po pozorovaní jednej konkrétnej alebo negatívnej charakteristiky v uvedenom poradí* – keďže koherentnosť, obzvlášť, aby všetko pekne do seba zapadalo, je pre nás dôležitá.

tejto situácii?¹⁶⁴ Takýto prístup však nemusí brať do úvahy odlišné životné skúsenosti, osobné skutočnosti a psychologické reakcie žiadateľa/žiadateľky¹⁶⁵ a mimoriadne okolnosti, pred ktorými žiadatelia/žiadateľky utekajú a nechcú sa vrátiť.

Subjektívne životné skúsenosti osoby ovplyvňujú jej intuíciu či inštinkt. Ak sa osoby s rozhodovacou právomocou následne spoľahnú na takúto intuíciu pri hodnotení životných skúseností žiadateľov, ktoré sú im vo veľkej miere cudzie, existuje vysoká pravdepodobnosť, že táto intuícia je chybná. Pre ľudí môže byť normálne, že zakladajú svoje intuitívne pocity a názory o skoro všetkom, s čím sa stretávajú, na svojich obmedzených životných skúsenostiach.¹⁶⁶ Môže existovať tendencia veriť tvrdeniam, pretože sú logicky alebo asociatívne spojené s domnienkami a preferenciami osoby s rozhodovacou právomocou, alebo pochádzajú z dôveryhodného zdroja. Skutočne, intuícia niekedy môže čerpať zo zručností a skúseností získaných opakovanou skúsenosťou. Naopak, iná intuícia, ktorá môže byť subjektívne nerozoznatelná od tej prvej, môže jednoducho čerpať z obmedzenej životnej skúsenosti.¹⁶⁷

Značnú pozornosť je potrebné venovať posudzovaniu správania, noriem, vrátane rodových noriem a zvykov ľudí pochádzajúcich z iných kultúr; udalostí, ktoré sa dejú v inom kultúrnom kontexte; praktík a postupov politických, súdnych a spoločenských systémov iných krajín.¹⁶⁸ Správanie a vnímanie rizík je relatívne a závisí od kultúry, ako aj od človeka samotného.¹⁶⁹ Takisto existuje riziko, že osoba s rozhodovacou právomocou môže byť príliš ovplyvnená svojím vlastným pohľadom na to, čo je a čo nie je hodnoverné;

¹⁶⁴ R Graycar, „Rozhodnutia a ich rod: úvod“ (v angl. origináli ‘The gender of judgments: an introduction’), v M Thornton (ed.), *Verejné a súkromné feministické právne hovory (Public and Private Feminist Legal Debates)*, Melbourne: OUP, 1991, s. 262–82.

¹⁶⁵ J Herlihy, K Gleeson, S Turner, „Aké domnienky o ľudskom správaní sú základom rozhodnutí vo veciach azylu?“ (v angl. origináli ‘What Assumptions about Human Behaviour Underlie Asylum Judgments?’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 22, č. 3, 2010, s. 351–66.

¹⁶⁶ D Kahneman, *Myslenie, rýchle a pomalé (Thinking, Fast and Slow)*, Londýn: Allen Lane, 2011, s. 45, 97.

¹⁶⁷ D Kahneman, *Myslenie, rýchle a pomalé (Thinking, Fast and Slow)*, Londýn: Allen Lane, 2011, s. 185.

¹⁶⁸ Imigračná a utečenecká rada Kanady (Refugee Board of Canada), *Posudzovanie dôveryhodnosti v žiadostiach o udelenie ochrany utečencom (Assessment of Credibility in Claims for Refugee Protection)*, 31. januára 2004, časť 2.3.5, s. 34.

¹⁶⁹ EAC, 7. modul, časť 4.2.20.

individuálne okolnosti a minulosť danej osoby, kultúra, zvyky, rod a spoločenské normy budú nevyhnutne ovplyvňovať takéto názory.¹⁷⁰ Kanadský Federálny súd upozornil na nebezpečenstvo dospievania k záverom na základe kultúrneho zovšeobecnenia a spoliehajúc sa na stereotypné profily.¹⁷¹ Osoba s rozhodovacou právomocou sa musí „pozerať na vec okuliarmi tvorenými informáciami, ktoré má o podmienkach v danej krajine.“¹⁷²

Špekulatívne úvahy, ktoré odrážajú osobnú teóriu osoby s rozhodovacou právomocou o tom, ako sa žiadateľ/žiadateľka mohol/mohla alebo mal/a správať, alebo ako sa mohli alebo mali isté udalosti vyvíjať, tiež porušuje princíp objektivity, pokiaľ táto teória nevychádza z nezávislých, spoľahlivých a objektívnych zdrojov.

3.1.3 Psychické rozpoloženie osoby s rozhodovacou právomocou

Je dôležité, aby osoby s rozhodovacou právomocou dopredu nesúdili dôveryhodnosť, ale aby ani nepristupovali k danej úlohe so skepticizmom alebo odmietavým nastavením mysle, pretože v takom prípade môžu narušiť zisťovanie skutočností a posudzovanie dôveryhodnosti žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení.

Štúdie preukázali, že nálada a fyzické rozpoloženie človeka môže ovplyvniť jeho myšlienky a konanie. Niektoré osoby s rozhodovacou právomocou informovali UNHCR, že ak sa domnievali že žiadateľ alebo žiadateľka počas pohovoru klamali, mali sklon brať si takéto správanie osobne; priznali, že sa cítili nahnevaní, podráždení, urazení, otrávení a rozrušení. Toto môže mať veľký vplyv na to, ako posudzujú zvyšok žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení.

¹⁷⁰ Y v Minister vnútra USA (Secretary of State for the Home Department), [2006] EWCA Civ 1223, 26. júla 2006. Viď tiež R Graycar, „Rozhodnutia a ich rod: úvod“ (v angl. origináli 'The gender of judgments: an introduction'), v M Thornton (ed.), *Verejné a súkromné feministické právne hovory (Public and Private Feminist Legal Debates)*, Melbourne: OUP, 1991, s. 262–82.

¹⁷¹ Imigračná a utečenecká rada Kanady (Refugee Board of Canada), *Posudzovanie dôveryhodnosti v žiadostiach o udelenie ochrany utečencom (Assessment of Credibility in Claims for Refugee Protection)*, 31. januára 2004, časť 2.3.5, s. 35.

¹⁷² Y v Minister vnútra USA (Secretary of State for the Home Department), [2006] EWCA Civ 1223, 26. júla 2006, ods. 27.

Protilátkou na individuálnosť a proces myslenia je „uvedomovanie“. Posudzovanie dôveryhodnosti vyžaduje, aby sa osoby vedúce pohovor a osoby s rozhodovacou právomocou zaoberali sebahodnotením a vedeli rozpoznať, do akej miery ich vlastné emocionálne a fyzické rozpoloženie, hodnoty, názory, domnienky, predsudky a životné skúsenosti ovplyvňujú ich rozhodovanie.¹⁷³ Je nevyhnutné, aby rozhodujúce orgány a jednotlivé osoby s rozhodovacou právomocou mali základné porozumenie a povedomie o týchto vplyvoch a tak mohli podniknúť opatrenia a minimalizovať subjektívnosť a zaujatosť v čo najväčšej miere.¹⁷⁴

3.2 Politický, spoločenský a inštitucionálny kontext

Je dôležité si uvedomiť, že mnohé osoby s rozhodovacou právomocou pracujú v spoločenskom, politickom a/alebo inštitucionálnom kontexte nastavenom tak, aby bránil ilegálnej imigrácii a aby zaistil, že azylový systém nebudú zneužívať ľudia, ktorí naň nemajú nárok.

V niektorých členských štátoch EÚ môže byť orgán zodpovedný za posudzovanie žiadostí o medzinárodnú ochranu súčasťou štátneho orgánu zodpovedného za imigráciu a kontrolu hraníc. Je pravdepodobné, že takýto orgán bude v snahe brániť ilegálnej imigrácii a/alebo znižovať ju pôsobiť na základe požiadaviek EÚ a/alebo vnútroštátnych požiadaviek. V

¹⁷³ R Thomas, *Správne súdnictvo a odvolania vo veci azylu: štúdia rozhodnutí tribunálov (Administrative Justice and Asylum Appeals: A Study of Tribunal Adjudication)*, Oxford: Hart Publishing, 2011, s. 166; J Millbank, „„Kruh pravdy“: prípadová štúdia posudzovania dôveryhodnosti v rozhodnutiach o priznaní postavenia utečenca vzťahujúcich sa na určitú sociálnu skupinu“ (v angl. origináli “The Ring of Truth”: A Case Study of Credibility Assessment in Particular Social Group Refugee Determinations), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 21, č. 1, 2009; A Macklin, *Pravda a dôsledky: posudzovanie dôveryhodnosti v utečeneckom kontexte (Truth and Consequences: Credibility Determination in the Refugee Context)*, Medzinárodné združenie sudcov utečeneckého práva (International Association of Refugee Law Judges), konferencia 1998.

¹⁷⁴ R Graycar, „Rozhodnutia a ich rod: úvod“ (v angl. origináli 'The gender of judgments: an introduction'), v M Thornton (ed.), *Verejné a súkromné feministické právne hovory (Public and Private Feminist Legal Debates)*, Melbourne: OUP, 1991, s. 267: „Čo sudcovia vedia o svete, ako vedia veci, ktoré robia, a ako sa veci, ktoré vedia, premietajú do ich činnosti sudcov je nesmierne dôležité. Možno, ak by sme vedeli vzdelávať sudcov, aby si boli vedomí svojich predsudkov, mohli by potom byť aspoň obozretní voči tomu, kedy začínajú ovplyvňovať ich rozhodnutia. Možno by dokonca začali ináč zmýšľať.“ Tréningové programy k posudzovaniu dôveryhodnosti vedú osoby s rozhodovacou právomocou k tomu, aby dali bokom svoju vlastnú „osobnú batožinu“, viď EAC, 7. modul, časť 4.2.22.

niektorých členských štátoch EÚ môžu okrem toho mediálne spravodajstvo a politické diskusie o azyle prispievať k tomu, že verejnosť bude vnímať azyl v rozpore s opatreniami určenými na potlačenie ilegálnej imigrácie. V tejto súvislosti sa môžu rozhodujúce orgány a osoby s rozhodovacou právomocou obávať, že žiadosti o azyl, s ktorými prichádzajú do styku, sú založené na vykonštruovaných dôkazoch. Táto obava sa odráža aj na najvyššej európskej úrovni vo vyhlásení Európskej rady, podľa ktorého, zatiaľ čo Spoločný európsky azylový systém (CEAS) by mal „byť založený na vysokých štandardoch ochrany, je potrebné prihliadať aj na spravodlivé a účinné postupy schopné zabrániť zneužitiu.“¹⁷⁵

Takéto okolnosti môžu vedome alebo nevedome vplyvať na prístup a spôsob myslenia osôb s rozhodovacou právomocou a osôb zodpovedných za vedenie pohovorov a posudzovanie dôveryhodnosti.

Hoci osoby s rozhodovacou právomocou vyjadrili svoj zámer vstupovať do každého posudzovania s otvorenou myslou,¹⁷⁶ niektorí vyjadrili názor, že väčšina žiadateľov/žiadateľiek sú ekonomickí migranti/ekonomické migrantky.¹⁷⁷ Právnicki/právničky v jednej diskusii vyjadrili názor, že osoby s rozhodovacou právomocou majú vo svojej činnosti sklon skôr držať brány zatvorené než poskytovať ochranu.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Rada Európskej únie, *Štokholmský program – Otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich* (The Stockholm Programme – An Open and Secure Europe Serving and Protecting Citizens), OJ (2010/C 115/01), 2010, s. 32.

¹⁷⁶ Osoby rozhodujúce vo veci azylu, s ktorými viedla rozhovor organizácia UNHCR, hlásili, že podľa ich názoru nemajú pred začatím azylového pohovoru žiadny konkrétny názor. Osoba s rozhodovacou právomocou B uviedla: „Vchádzam s otvorenou myslou.“ Rozhovor 2; Osoba s rozhodovacou právomocou F uviedla, „Pred každým prípadom si zvyknem robiť výskum a prečítam si vstupný pohovor. Nemám ale vytvorený žiadny názor“ (Rozhovor 6). Podobné názory vyjadrila osoba s rozhodovacou právomocou A: „Nemôžete si dovoliť uvažovať dopredu. Mali by ste preskúmavať, ináč sa môžete vybrať zlou cestou, ak zaujimate určité stanovisko pred vstupom na pohovor, môže to pokaziť celú prípravu na pohovor“ (Rozhovor 1).

¹⁷⁷ Napríklad osoba s rozhodovacou právomocou A uviedla: „Myslím si, že 90% z nich je ekonomických migrantov“ (Rozhovor 1); ďalšie osoby s rozhodovacou právomocou uviedli: „Každá osoba, ktorá prichádza požiadať o azyl, nie je žiadateľom/žiadateľkou o azyl, ide o ekonomických migrantov. Nieкто mi povedal priamo, že prišiel z ekonomických dôvodov“ (Rozhovor 3); a: „Vo všeobecnosti neprichádzajú pre nič iné než ekonomické dôvody“ (Rozhovor 4); jedna osoba s rozhodovacou právomocou uviedla: „Žiadatelia/žiadateľky kľamú a zneužívajú imigračný systém, zneužívajú systém dávok; je mi celkom jasné, čo sa tu deje. Keď ste tomuto vystavení, stanete sa veľmi cynickým“ (Rozhovor 5).

¹⁷⁸ Stretnutie s právnikmi/právničkami sa konalo 22. júna 2012.

Spoločenský, politický a inštitucionálny tlak v zmysle brániť zneužívaniu azylového systému môže podvedome vplyvať na myslenie osôb s rozhodovacou právomocou tak, že k posudzovaniu dôveryhodnosti pristupujú so skepticizmom a nedôverou.¹⁷⁹

Je preto dôležité, aby si osoby s rozhodovacou právomocou pripomenuli svoju úlohu brániť základné ľudské práva, a že ich hlavným cieľom je ochrana, najmä identifikácia žiadateľov/žiadateľiek s nárokom na medzinárodnú ochranu. Okrem toho je dôležité, aby rozhodujúce orgány podnikli v prípade potreby príslušné kroky, ktorými zaistia, aby bolo inštitucionálne myslenie orientované na ochranu a aby inštitucionálna kultúra mala cit pre ochranu.

3.3 Opakujúci sa charakter úlohy

Treba zdôrazniť, že je náročné ostať objektívny a nestranný, zvlášť ak sú osoby s rozhodovacou právomocou v rámci rozhodujúcich orgánov opakovane vyzývané posudzovať žiadosti, často krát vo vymedzenom časovom rámci a niekedy pre mnoho žiadateľov/žiadateľiek z tej istej krajiny pôvodu. Vzhľadom na opakujúcu sa povahu tejto úlohy existuje riziko, že osoby s rozhodovacou právomocou budú vedome alebo nevedome kategorizovať žiadosti do generických profilov prípadov¹⁸⁰ s vopred vytvorenou predstavou o ich

¹⁷⁹ G Coffey, „Dôveryhodnosť dôkazov o dôveryhodnosti na Odvolacom tribunáli pre utečencov“ (v angl. origináli ‘The Credibility of Credibility Evidence at the Refugee Review Tribunal’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of Refugee Law), roč. 15, č. 3, 2003, s. 377–417 na s. 417: „Keď sa žiadateľovi/žiadateľke o azyl, ktorý/á je v skutočnosti utečencom/utečenkyňou na základe Dohovoru nedôveruje, došlo k chybe na niekoľkých úrovniach. Je to neúspech spravodlivosti a zrada princípu azylu. Došlo k zlyhaniu úlohy byť svedkom žiadateľovej/žiadateľkinej skúsenosti z prenasledovania a v dôsledku toho k mimovoľnému dovršeni projektu prenasledovateľa – učiniť obeť prenasledovania zdiskreditovanou a tichou. Prislúcha nám zabezpečiť, aby sa nestalo, že tým, čo prežili prenasledovanie, sa neoprávnené nedôveruje.“

¹⁸⁰ J Herlihy, S W Turner, „Psychológia žiadania o ochranu“ (v angl. origináli ‘The Psychology of Seeking Protection’), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva* (International Journal of Refugee Law), roč. 21, č. 2, 2009, s.191 o stereotypoch.

dôveryhodnosti.¹⁸¹ Spomedzi osôb s rozhodovacou právomocou, s ktorými bol v jednom členskom štáte vedený rozhovor, sa väčšina vyjadrila, že ak stále dookola počúvajú podobné príbehy, domnievajú sa, že príbeh nie je pravdivý.¹⁸²

Nikto z nich nezmienal možnosť, že by podobné výpovede žiadateľov/ žiadateľiek mohli byť ukazovateľom dôveryhodnosti.

Predchádzajúce zistenia o dôveryhodnosti alebo nedôveryhodnosti podobných žiadostí z tej istej krajiny pôvodu či miesta obvyklého pobytu by nemali viesť k predčasnému predpokladu o výsledku. A naopak, ani výrazná odlišnosť jednej žiadosti oproti ostatným z tej istej krajiny či miesta obvyklého pobytu by nemala byť dôvodom na predčasné závery o jej dôveryhodnosti. Tu je vhodné poznamenať, že ku každej žiadosti treba pristupovať individuálne, nestranné a objektívne. A to aj v kontexte usmernení danej krajiny týkajúcich sa „ohrozených“ a „nehrozených“ skupín.

¹⁸¹ Jedna osoba s rozhodovacou právomocou uviedla: „Po určitom čase si neviete pomôcť, ale máte stereotypy. Snažím sa zachovať si objektivitu a rozumieť tomu, čo daná osoba hovorí. Nedokážete ale vytesniť predpojaté predstavy o ľuďoch tejto národnosti. Toto zamestnanie nemôžete vykonávať príliš dlho, pretože si o veciach vytvoríte predpojatosť.“ (Rozhovor 3); iná osoba s rozhodovacou právomocou podobne uviedla: „Je to niekedy celkom ťažké. Nemyslím si, že by ste toto zamestnanie mali vykonávať príliš dlho. Zatrďte sa voči nemu, rovnaké príbehy, ktoré počúvate, vytvárajú vo vás predpojatosť“ (Rozhovor 6); osoba s rozhodovacou právomocou s dlhoročnou skúsenosťou tiež spomenula, že „podobné príbehy znamenajú, že [rozhodovačov] začínajú trochu nudiť, to nie je správne nastavenie mysle pre preskúmavanie prípadu“ (Rozhovor 8).

¹⁸² Osoba s rozhodovacou právomocou A uviedla: „Inštinktívne si myslím, že je nesprávne, keď si sami pre seba povieť, tak ideme zas na to“ (Rozhovor 1). Osoba s rozhodovacou právomocou E uviedla: „V prípade Afganov sa každý Afganec bojí Talibanu; každý Afganec má brata naverbovaného do Talibanu. To mení východiskový bod pred pohovormi, viete, že žiadateľ/žiadateľka sa bojí Talibanu, povieť si, že toto je ďalšie štandardné kolo na mlynčeku žiadostí. Nie je to správne“ (Rozhovor 5). Osoba s rozhodovacou právomocou D uviedla: „Nie je to správne, ľudia často poznajú ďalších ľudí, ktorí použili ten istý príbeh, aby im bola udelená ochrana“ (Rozhovor 4). Osoba s rozhodovacou právomocou C uviedla: „Nuž, je ťažké veriť, keď poznáte odpovede pred tým, než im položíte otázku“ (Rozhovor 3). Jedna osoba s rozhodovacou právomocou upozornila na náročnosť svojej úlohy: „Musíte si pripomínať, že ide o individuálny prípad, všimáť si faktory okolností každého prípadu – nemôžu všetci klamať“ (Rozhovor 6).

3.4 Zatrvdzovanie sa voči prípadom, únava vo vzťahu k dôveryhodnosti, citový odstup, stres a sprostredkovaná trauma

Neustále načúvanie príbehom o mučení, násilí alebo krutom a ponižujúcom zaobchádzaní môže mať nepriaznivý vplyv na psychiku osôb s rozhodovacou právomocou. Vyšetrovatelia v rozhovoroch s UNHCR potvrdili psychický tlak z opakovaného počúvania a/alebo čítania opisov prenasledovania.

Jedna soba s rozhodovacou právomocou napríklad uviedla:

„Na jednom pohovore som mal/a žiadateľku, ktorá zanechala svoje deti v Gambii a na konci pohovoru sa zrútila. Bol/a som ovplyvnená tým, ako bola na pohovore zúfalá. Mal/a som pohovory, na ktorých boli fotografie. Vedenie pohovorov zanecháva dôsledky, ešte teraz neviem niektoré veci, ktoré som počul/a dostať z hlavy.“¹⁸³

Ďalšia osoba uviedla: „neustále počúvate o hrozných veciach. Je to veľmi náročné. Má to na vás vplyv.“¹⁸⁴

Vystavenie takýmto svedectvám môže u osôb, ktoré vedú pohovory a ktoré sú zodpovedné za rozhodovanie, vyvolávať psychickú úzkosť – tzv. sprostredkovanú traumou – a môže spustiť prirodzené stratégie na zvládnutie takýchto situácií, čo môže nedobrovoľne ovplyvniť ich nestrannosť.¹⁸⁵

Osoby vedúce pohovory môžu považovať obsah predložených dôkazov za natoľko desivý, že majú sklón ich odmietnuť ako nepredstaviteľné, vymyslené

¹⁸³ Rozhovor 3.

¹⁸⁴ Rozhovor 6; ďalšia osoba s rozhodovacou právomocou podobne uviedla: „Niekedy je to nesmierne rozčulujúce, ovplyvňuje vás to“ (Rozhovor 4).

¹⁸⁵ Vyšetrujúci sa napríklad môžu snažiť vyhnúť byť vystavený dôkazom, ktoré u nich spôsobujú ďalšiu úzkosť a to môže počas pohovoru narušiť ich výsluch žiadateľa/žiadateľky a/alebo ich vyhľadávanie ďalších podporných dôkazov. Viď D Bögner, J Herlíhy, C Brewin, „Dopad sexuálneho násillia na zverenie sa s ním počas pohovorov vedených ministerstvom vnútra“ (v angl. origináli ‘Impact of Sexual Violence on Disclosure during Home Office Interviews’), *Britský žurnál psychiatrie (British Journal of Psychiatry)*, roč. 191, č.1, 2007, s. 75–81 at p. 79.

a preto nedôveryhodné.¹⁸⁶ V inej nedávnej štúdií bolo uvedené, že „je stále náročnejšie pristupovať ku každému prípadu nanovo a vyhýbať sa vytváraniu stupňov utrpenia, kde na vzbudenie súcitu je potrebná stále vyššia úroveň zlého zaobchádzania.“¹⁸⁷ Nedôvera je typicky ľudská stratégia zvládania situácií, no narušuje objektivitu a nestrannosť.

Citový odstup sa môže zdať ako cenná vlastnosť pri udržaní si objektivity. Ľudia zodpovední za rozhodovanie si však musia dať pozor, aby tento odstup nevedol k nedôvere a nechote zaoberať sa príbehom žiadateľa/žadateľky.¹⁸⁸ Dve osoby s rozhodovacou právomocou pre UNHCR uviedli, že sa snažia vyrovnáť s traumatickými opismi práve prostredníctvom citového odstup. Ako uviedla jedna z nich: „moje emočné prepojenie s pohovorom je obmedzené. Mojou úlohou je získať informácie. Preto som veľmi pasívny, až chladný.“¹⁸⁹

Osoby vedúce pohovory a osoby s rozhodovacou právomocou sa môžu preto v dôsledku svojho odstup a objemu posudzovaných žiadostí a dôkazov

¹⁸⁶ J Cohen, „Otázky dôveryhodnosti: opomenutia, nezrovnalosti a chyby v rozpomínaní sa vo vyhlásení žiadateľov/žadateľiek o azyl“ (v angl. origináli 'Questions of Credibility: Omissions, Discrepancies and Errors of Recall in the Testimony of Asylum Seekers'), *Medzinárodný žurnál utečeneckého práva (International Journal of Refugee Law)*, roč. 13, č. 3, 2001, s. 293–309 citujúc kapitolu R F Mollica, „Príbeh traumy: psychiatrická starostlivosť o utečencov, ktorí prežili násilie a mučenie“ (v nagl. Origináli 'The trauma story: the psychiatric care of refugee survivors of violence and torture'), v F M Ochberg, (ed.), *Posttraumatická terapia a obeť násillia (Post Traumatic Therapy and Victims of Violence)*, 1998, New York: Brunner/Mazel: „Mollica preukázal, že sú nasadené vlastné duševné ochranné nástroje osoby vedúcej pohovor, aby sa chránila pred negatívnymi účinkami počúvania o rozčulujúcich udalostiach.“ Vid' tiež C Rousseau, F Crépeau, P Foxen, F Houle, „Komplexnosť stanovovania utečenectva: multidisciplinárna analýza rozhodovacieho procesu imigračnej a utečeneckej rady Kanady“ (v angl. origináli 'The Complexity of Determining Refugeehood: A Multidisciplinary Analysis of the Decision-Making Process of the Canadian Immigration and Refugee Board'), *Žurnál utečeneckých štúdií (Journal of Refugee Studies)*, roč. 15, č. 1, 2002, s. 43–70 pre príklady priameho vyhýbania sa, odmietania a trivializácie členov kanadského tribunálu pre utečencov.

¹⁸⁷ H Baillot, S Cowan, V Munro, *Výskumný prehľad: Rozprávania o znásilnení a posudzovanie dôveryhodnosti (u žien žiadateľiek) na Tribunáli pre azyl a imigráciu (Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT)*, apríl 2012, s. 6. Výskum cituje názor prezentujúceho úradníka: „Na začiatku to bolo veľmi traumatizujúce ... a potom po nejakom čase, predpokladám, že keď ste prečítali už veľa takýchto prípadov a akosi sa dostanete za úroveň, kedy by mohli, pravdepodobne aj tak nehovoria pravdu. ... Nevieim, či sa voči tomu zatvrdíte, no, možno aj trochu; naučíte sa, ako s tým zaobchádzať.“

¹⁸⁸ H Baillot, S Cowan, V Munro, *Výskumný prehľad: Rozprávania o znásilnení a posudzovanie dôveryhodnosti (u žien žiadateľiek) na Tribunáli pre azyl a imigráciu (Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT)*, apríl 2012, s. 6. Vid' tiež C Westaby, „Cítiť sa ako špongia: emocionálna práca vykonávaná právnymi zástupcami v ich interakcii s klientmi/klientkami žiadajúcimi o azyl“ (v angl. origináli 'Feeling Like a Sponge: The Emotional Labour Produced by Solicitors in their Interactions with Clients Seeking Asylum'), *Medzinárodný žurnál právnej profesie (International Journal of the Legal Profession)*, roč. 17, 2010, s. 153–74, o zvládání emócií u azylových právnikov Spojeného kráľovstva.

¹⁸⁹ Rozhovor 5.

stať cynickými, zatvrdenými voči prípadom alebo unavenými vo vzťahu k dôveryhodnosti. Ako uviedol jeden skúsený sudca, „musíme sa mať na pozore pred únavou voči dôveryhodnosti, ako aj pred tým, aby sme sa nechali oklamať neoprávnenými žiadosťami.“¹⁹⁰

Výskum UNHCR odhalil, že niektoré osoby s rozhodovacou právomocou si boli vedomé zatvrdzovania sa voči prípadom, únave voči dôveryhodnosti a vyhorenia.¹⁹¹ Niektoré v rozhovore uviedli, že poradenská služba či linka by mohla poskytnúť potrebnú podporu:¹⁹² „Mal/a som pocit zahltenia. Cítite sa ako výrobná linka. Podobnú službu by som určite využil/a;“ a „ak by existovala poradenská služba, pomohlo by to najmä tým, ktorí sa zaoberajú prípadmi ako je obchodovania s ľuďmi“.

Niektoré osoby s rozhodovacou právomocou v rozhovore poznamenali, že možnosť vzájomnej spolupráce a kontroly by mohla pomôcť zabezpečiť nestrannosť a zabrániť zatvrdzovaniu sa voči prípadom a cynizmu. V jednom členskom štáte osoby s rozhodovacou právomocou spomenuli, že v minulosti mali konzultačné skupiny, ktoré vzájomne komunikovali a konzultovali prípady, no v čase tohto výskumu možnosť takejto konzultácie závisela od pracovných metód a atmosféry v rámci konkrétnych pracovných jednotiek a akákoľvek podobná konzultácia sa diala neformálne.¹⁹³ Okrem toho je personálu ponúkané školenie s názvom Intervision, počas ktorého sa prediskutovávajú

¹⁹⁰ Sir Nicholas Blake, prezident Vyššieho tribunálu (Komory pre imigráciu a azyl) (UTIAC), „Príchod Komory pre imigráciu a azyl Vyššieho tribunálu“ (v angl. origináli 'The Arrival of the Upper Tribunal Immigration and Asylum Chamber') (Tribunals Service, 11. februára 2010) 2; Vid' tiež H Baillot, S Cowan, V Munro, *Výskumný prehľad: Rozprávania o znásilnení a posudzovanie dôveryhodnosti (u žien žiadateľiek) na Tribunáli pre azyl a imigráciu (Research Briefing: Rape Narratives and Credibility Assessment (of Female Claimants) at the AIT)*, apríl 2012, s. 6.

¹⁹¹ Rozhovor z 23. januára 2012.

¹⁹² Rozhodujúci orgán v Spojenom kráľovstve má program pomoci zamestnancom, ktorý poskytuje dôvernú službu dostupnú z vlastnej iniciatívy každého, ktorá je nezávislá od oddelenia ľudských zdrojov rozhodujúceho orgánu a líniového manažmentu. Rozhodovači/rozhodovačky môžu kedykoľvek počas dňa alebo noci volať na bezplatné telefónne číslo, 365 dní v roku, a získať pomoc pri emocionálnych alebo praktických problémoch. Je najvyššou dôležité, aby všetci rozhodovači/rozhodovačky vedeli o takejto službe a všetky bariéry v prístupe k nej boli identifikované a riešené. Treba tu ale uviesť, že výskum v rámci Spojeného kráľovstva ukázal, že rozhodovači/rozhodovačky, s ktorými sa robil rozhovor, nemali o tejto službe vedomosť. Taktiež oddelenie pre Afriku rozhodujúceho orgánu v Belgicku počas výskumu UNHCR pilotne zavádzalo projekt s názvom Take Care, navrhnutý so zámerom predísť stresu a strate empatie medzi rozhodovačmi/rozhodovačkami; a v Holandsku je tím, ktorý je dostupný cez manažéra/manažérku jednotky, ktorá poskytuje starostlivosť. *Bedrijfs Opvang Team* (BOT, korporatívny tím pomoci).

¹⁹³ Rozhovor z 27. marca 2012.

rôzne prípady a poskytuje sa spätná väzba.¹⁹⁴ Ďalšie osoby s rozhodovacou právomocou spomenuli, že môžu postúpiť prípad inému kolegovi, ak majú pocit, že by neboli schopné posúdiť dôveryhodnosť žiadosti na profesionálnej úrovni.¹⁹⁵

UNHCR odporúča členským štátom zabezpečiť pre osoby vedúce pohovory a osoby s rozhodovacou právomocou adekvátne a dostupné podporné mechanizmy, ktoré sa zaoberajú vplyvmi rozhodovania na psychiku. Rozhodujúce orgány by mohli zväziť aj možnosť striedania rozhodovacieho personálu v rámci pracoviska, pričom by krátkodobo vykonával iné ako rozhodovacie povinnosti.¹⁹⁶

Prieskum UNHCR v troch členských štátoch vyzdvihol dôležitosť sebauvedomenia si osôb s rozhodovacou právomocou a pochopenia toho, aký majú ich myšlienkové procesy, osobné okolnosti a fyzický aj duševný stav vplyv na ich posudzovanie dôveryhodnosti. Okrem toho ukázal dôležitosť toho, aby mali rozhodujúce orgány k dispozícii adekvátne a dostupné podporné mechanizmy a stratégie, ktoré sa zaoberajú vplyvom rozhodovacích úloh na psychiku. Prieskum ukázal aj to, že hoci súdnictvo a usmernenia uznávajú relativitu kultúry, iba málo rozhodnutí súdu sa vyjadrilo k vplyvu iných faktorov na rozhodovanie. To je v kontraste s množstvom akademických výskumov zaoberajúcich sa týmito faktormi.

¹⁹⁴ Informácie získané cez politického predstaviteľa AUA.

¹⁹⁵ Rozhovor z 2. februára 2012, pohovor z 31. januára 2012.

¹⁹⁶ UNHCR, *Quality Initiative Project*, Prvá správa, s.9, odporúčanie 9; UNHCR, *Quality Initiative Project*, Druhá správa, ods. 3.9.2, s. 24.

4. Záver

Preskúmanie usmernení v troch členských štátoch, na ktoré sa výskum UNHCR zamerl, odhalilo niekoľko užitočných odkazov o potrebe zväzenia žiadateľových/žiadateľkiných individuálnych a kontextuálnych okolností. Vo všeobecnej rovine ale výskum UNHCR naznačil, že posudzovanie dôveryhodnosti, ktoré vykonávajú rozhodujúce orgány, nemusí v dostatočnej miere vychádzať z a/alebo byť v súlade so značným množstvom relevantných empirických vedeckých dôkazov vo vyššie uvedených oblastiach. Výskum UNHCR odhalil, že interné záznamy a rozhodnutia v jednotlivých prípadoch nebrali ohľad na relevantné individuálne a kontextuálne okolnosti, ktoré mohli mať vplyv na posudzovanie dôveryhodnosti. Preto zo spisových materiálov nebolo vždy jasné, či boli žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti vzaté osobou s rozhodovacou právomocou do úvahy ako relevantné. To samozrejme nevyhnutne neznamená, že takéto faktory neboli vôbec zvažované. Avšak chýbajúci odkaz na ne a druh záverov vyvedených osobami s rozhodovacou právomocou často vytváral dojem o tom, že tieto faktory neboli brané do úvahy a/alebo že ich význam a dopad nebol dostatočne pochopený.

Prílohy

Vývojové diagramy a kontrolné zoznamy pre osoby s rozhodovacou právomocou

Sprevodca posudzovaním dôveryhodnosti – prehľad.....	32
Posudzovanie dôveryhodnosti – účel a zásady.....	33
Zhromažďovanie faktov: povinnosť žiadateľa/žiadateľky zdôvodniť svoju žiadosť.....	34
Zhromažďovanie faktov: povinnosť osoby s rozhodovacou právomocou spolupracovať.....	35
Posudzovanie dôveryhodnosti – faktory, ktoré treba vziať úvahy	36
Indikátory dôveryhodnosti	38
Štruktúrovaný prístup k posudzovaniu dôveryhodnosti	39
Príloha 2 - Obsah pôvodnej úplnej správy.....	40

Sprievodca posudzovaním dôveryhodnosti – prehľad

KROKY V ANALÝZE

KOMENTÁR

Príprava na osobný pohovor

1	POVINNOSŤ ORGÁNU PRI POSKYTOVANÍ INFORMÁCIÍ A USMERNENIA	☐	Pred osobným pohovorom poskytnite príslušný orgán žiadateľovi/žiadateľke informácie o jeho/jej povinnosti zdôvodniť žiadosť a usmernenie k tomu, ako tak urobiť. Táto povinnosť pretrváva počas celej doby trvania konania.
2	POVINNOSŤ ORGÁNU ZHROMAŽDIŤ ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ŽIADATEĽOVI/ ŽIADATEĽKE	☐	Základné biografické údaje (vek, pohlavie, národnosť, etnický pôvod, fyzické/duševné zdravie, vzdelanie, spoločenské postavenie, náboženstvo, mestské alebo vidiecke zázemie, príbuzní atď.) sa môžu získať ústne alebo vo forme formulára a tímočníka, ak je to nutné. Ich súčasťou je otázka: „Prečo žiadate o azyl?“, ktorá ale nezachádza do detailov.
3	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA PRIPRAVIŤ SA NA OSOBNÝ POHOVOR	☐	Rozhodovač sa oboznámi so skutočnosťami žiadosti, preskúma všeobecné a špecifické informácie o krajine pôvodu, zhromaždí informácie o špecifických aspektoch žiadosti, zváži individuálne a kontextuálne okolnosti žiadateľa/žiadateľky, posúdi akékoľvek žiadosti podané rodinnými príslušníkmi a pripraví si otázky.

Počas osobného pohovoru

4	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA POSKYTNÚŤ INFORMÁCIE A USMERNENIE	☐	Na začiatku osobného pohovoru poskytnite rozhodovač žiadateľovi/žiadateľke informácie o jeho/jej povinnosti zdôvodniť žiadosť a usmernenie, ako tak urobiť.
5	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA VIESŤ ŽIADATEĽA/ŽIADATEĽKU PROSTREDNÍCTVOM KLADENIA PRIMERANÝCH OTÁZOK	☐	Rozhodovač počas pohovoru kladie primerané otázky, zostáva nestranný a objektívny vo verbálnej aj neverbálnej komunikácii.
6	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA VZIAŤ DO ÚVAHY INDIVIDUÁLNE A KONTEXTUÁLNE OKOLNOSTI	☐	Pri kladení otázok, analýze, vyhodnocovaní a interpretácii odpovedí a kladení doplňujúcich otázok vezme rozhodovač do úvahy vek, pohlavie, kultúrne a etnické zázemie, vzdelanie, spoločenské postavenie, sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu žiadateľa/žiadateľky.
7	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA ZHROMAŽDIŤ DŮKAZY TÝKAJÚCE SA ŽIADOSTI	☐	V prípade potreby použije rozhodovač všetky dostupné prostriedky pre zhromaždenie všetkých relevantných dôkazov týkajúcich sa žiadosti, vrátane akýchkoľvek podporných dôkazov.
8	POVINNOSŤ ROZHODOVAČA DAŤ ŽIADATEĽOVI/ŽIADATEĽKE MOŽNOSŤ VYJADRIŤ SA K POTENCIÁLNYM NEPRIAZNIVÝM ZISTENIAM VO VZŤAHU K DÔVERYHODNOSTI A VYSVETLIŤ ICH	☐	Rozhodovač poskytne žiadateľovi/žiadateľke možnosť objasniť akýkoľvek zjavný nedostatok dôkazov, ako aj opomenutia, nezrovnalosti a nepravdepodobnosti. Možnosť vyjadriť sa k potenciálnym nepriaznivým zisteniam vo vzťahu k dôveryhodnosti pretrváva počas celej doby trvania konania, kým nie je vydané rozhodnutie. Rozhodovač poskytne žiadateľovi/žiadateľke primeranú možnosť a primeraný časový rámec na splnenie jeho/jej povinnosti zdôvodniť žiadosť.

Po osobnom pohovore: Posúdenie žiadateľových/žiadateľkiných vyjadrení a ďalších dôkazov

9	POSÚDIŤ DÔVERYHODNOSŤ KAŽDEJ PODSTATNEJ SKUTOČNOSTI	☐	Rozhodovač pri posudzovaní dôveryhodnosti každej podstatnej skutočnosti venuje náležitú pozornosť indikátorom dôveryhodnosti vo svetle individuálnych a kontextuálnych okolností žiadateľa/žiadateľky a faktorov ovplyvňujúcich rozhodovačovu interpretáciu informácií.
10	URČIŤ, KTORÉ PODSTATNÉ SKUTOČNOSTI PRIPUSTIŤ	☐	Kým nie je vydané rozhodnutie, žiadateľ/žiadateľka môže rozhodovačovi na posúdenie predložiť ďalšie dôkazy alebo súhlasiť s rozhodovačom vo vzťahu k budúcim dôkazom, aby mohli byť zahrnuté do rozhodnutia. Rozhodovač musí zvážiť, ktoré podstatné skutočnosti prijať, ktoré zamietnuť, a tie, pri ktorých pretrváva pochybnosť.
11	ZVÁŽIŤ UPLATNENIE ZÁSADY „V PRÍPADE POCHYBNOSTÍ V PROSPECH ŽIADATEĽA/ ŽIADATEĽKY“ VO VZŤAHU KU KAŽDEJ ZOSTÁVAJÚCEJ SKUTOČNOSTI	☐	Keď sú tvrdenia vo celku koherentné, pravdepodobné a v súlade s informáciami o krajine pôvodu, uplatní sa zásada „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“ pri tých skutočnostiach, pre ktoré neexistujú podporné listinné alebo iné dôkazy, vrátane informácií o krajine pôvodu, alebo pri ktorých pretrváva pochybnosť.
12	UROBIŤ ZOZNAM VŠETKÝCH PODSTATNÝCH SKUTOČNOSTÍ, KTORÉ BOLI PRIJATÉ A KTORÉ ZAMIEŤNUTÉ	☐	Prijaté podstatné skutočnosti sú základom analýzy, ktorá sa vykoná v Kroku II, keď sa určí, či má žiadateľ/žiadateľka odôvodnený strach z ohrozenia alebo z vážnej ujmy.

Posudzovanie dôveryhodnosti – účel a zásady

Rozhodovači pri posudzovaní dôveryhodnosti nemajú neobmedzenú voľnosť konania: musia rešpektovať základné práva a zásady EÚ a zásady správneho práva EÚ. Rozhodovači musia so žiadateľom/žiadateľkou spolupracovať [Čl. 4 ods. 1 Kvalifikačnej smernice (KS)], posúdiť žiadosť na individuálnom základe, berúc do úvahy niektoré špecifické faktory [Čl. 4 ods. 3 KS], a za určitých okolností prijať nepodložené fakty [Čl.4 ods. 5 KS]. Žiadosti musia byť posúdené individuálne, objektívne a nestranne [Čl. 8 ods. 2 Smernice Rady 2005/85/ES o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca] so znalosťou relevantných štandardov azylového a utečeneckého práva [Čl. 8 ods. 2 písm.c) Smernice Rady 2005/85/ES] vrátane štandardov Súdneho dvora EÚ, EŠLP a Výboru OSN proti mučeniu a usmernení UNHCR.

ZÁSADY A NORMY	KOMENTÁR	☒
SPOLOČNÁ POVINNOSŤ	Povinnosť poskytnúť vyjadrenie a predložiť listinné alebo iné dôkazy na podporu žiadosti spočíva v zásade na žiadateľovi/žiadateľke. Je ale aj povinnosťou rozhodovača aktívne s ním/ňou spolupracovať a zhromažďovať všetky potrebné dôkazy. Povinnosť zdôvodniť žiadosť je spoločná.	☐
INDIVIDUÁLNE POSÚDENIE	Posúdenie dôveryhodnosti musí byť vykonané na individuálnom základe, berúc do úvahy individuálne a kontextuálne okolnosti žiadateľa/žiadateľky.	☐
OBJEKTÍVNE A NESTRANNÉ POSÚDENIE	Rozhodovanie o udelení medzinárodnej ochrany nie je kontradiktórny proces. Posúdenie dôveryhodnosti musí byť vykonané objektívne a nestranne. Rozhodovač by si mal byť vedomý toho, že jeho vlastné názory, emocionálny a fyzický stav môžu mať vplyv na objektivitu jeho posudzovania a mal by sa snažiť ich minimalizovať.	☐
POSÚDENIE ZALOŽENÉ NA DŮKAZOCH	Či už rozhodovač prijíma alebo zamietá istú skutočnosť, toto rozhodnutie musí byť schopný podložiť dôkazmi. Nepriaznivé zistenia vo vzťahu k dôveryhodnosti by nemali byť založené na neodôvodnených predpokladoch, subjektívnej špekulácii, dohadoch, stereotypoch, intuícií alebo inštinktívnych pocitoch.	☐
ZAMERANIE SA NA PODSTATNÉ SKUTOČNOSTI	Podstatné skutočnosti idú k jadrú žiadosti. Okrajové nie. Posudzovanie dôveryhodnosti by sa malo sústrediť na podstatné skutočnosti, ktoré sú pre posúdenie žiadosti najvýznamnejšie. Nepriaznivé zistenia vo vzťahu k dôveryhodnosti musia byť vo svojej podstate podstatné a nemali by sa vzťahovať iba na nepodstatné záležitosti.	☐
MOŽNOSŤ PRE ŽIADATEĽA/ ŽIADATEĽKU VYJADRIŤ SA K POTENCIÁLNE NEPRIAZNIVÝM ZISTENIAM VO VZŤAHU K DŮVERYHODNOSTI	Každý žiadateľ/žiadateľka má právo na vypočutie [Čl. 41 Charty základných práv EÚ]. To zahŕňa právo poskytnúť vysvetlenie alebo vyjadrenie k skutočnosti, o ktorej má rozhodovač pochybnosti. Rozhodovač by mal dať žiadateľovi primeranú možnosť vyjadriť sa k akýmkoľvek otázkam, ktoré môžu viesť k nepriaznivým zisteniam vo vzťahu k dôveryhodnosti.	☐
POSÚDENIE NA ZÁKLADE VŠETKÝCH DŮKAZOV	Posudzovanie dôveryhodnosti musí byť založené na všetkých dostupných relevantných informáciách poskytnutých žiadateľom/žiadateľkou a zhromaždených rozhodovačom, vrátane doplňujúcich vysvetlení pre zjavné nezrovnalosti, opomenutia, nejasnosti alebo nepravdepodobnosti poskytnuté žiadateľom/žiadateľkou. Rozhodovač by nemal dospieť k záveru o dôveryhodnosti každej jednotlivéj podstatnej skutočnosti izolovane.	☐
PODROBNÉ A DŮKLADNÉ PRESKÚMANIE	Pretože rozhodnutia môžu byť otázkou života a smrti, každý prípad si zaslúži podrobné a dôkladné preskúmanie všetkých dostupných informácií. Žiadateľ/žiadateľka by mal/a byť schopný/á v plnej miere predstrieť svoj prípad; všetky poskytnuté dôkazy musia byť posúdené; rozhodnutia by mali byť založené na všetkých informáciách, ktoré sú k dispozícii; rozhodovač musí rozptýliť všetky pochybnosti.	☐
ZÁSADA „V POCHYBNOSTIACH V PROSPECH ŽIADATEĽA/ ŽIADATEĽKY“	Pretože rozhodnutia môžu byť otázkou života a smrti, a pretože, napriek najlepším snahám žiadateľa/žiadateľky a rozhodovača zhromaždiť dôkazy podporujúce podstatné skutočnosti, stále môže vo vzťahu k niektorým skutočnostiam pretrvávajúca miera pochybnosti, často je potrebné zvážiť zásadu „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“.	☐
JASNÉ A JEDNOZNAČNÉ ZISTENIA A ŠTRUKTÚROVANÝ PRÍSTUP	Posudzovanie dôveryhodnosti určuje, ktoré skutočnosti môžu byť prijaté a budú potom zvážené pri analýze existencie odôvodneného strachu z prenasledovania/skutočného rizika vážnej ujmy. Zásada „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“ umožňuje rozhodovačovi dospieť k jasnému záveru o tom, či prijať alebo zamietnuť podstatné skutočnosti, vo vzťahu ku ktorým existuje miera pochybnosti. Štruktúrovaný prístup umožňuje primeranú aplikáciu relevantných noriem.	☐

Zhromažďovanie faktov: povinnosť žiadateľa/žiadateľky zdôvodniť svoju žiadosť

Čl. 4 ods. 1 KS stanovuje: „Členské štáty môžu považovať za povinnosť žiadateľa predložiť **čo možno najskôr** všetky dôkazy potrebné na zdôvodnenie žiadosti o medzinárodnú ochranu.“

Čl. 4 ods. 2 KS vymenúva relevantné **zložky** potrebné pre zdôvodnenie žiadosti, ktoré pozostávajú z „vyhlásení žiadateľa a celej dokumentácie, ktorá je **žiadateľovi k dispozícii**.“

Čl. 4 ods. 5 písm. a) vyžaduje, aby žiadateľ **skutočne vynaložil snahu** s cieľom zdôvodnenia svojej žiadosti.

Čl. 4 ods. 5 písm. b) vyžaduje, aby bolo poskytnuté „**uspokojivé vysvetlenie** týkajúce sa akéhokoľvek nedostatku iných príslušných zložiek“.

POVINNOSŤ ŽIADATEĽA/ŽIADATEĽKY „V ZÁSADĚ“ ZDÔVODNIŤ SVOJU ŽIADOSŤ

POVINNOSŤ	☒	VYSVETLENIE	PRVKY	☒
1. SKUTOČNE VYNALOŽENÁ SNAHA	☐	Dôkazy môžu byť v ústnej alebo listinnej forme. Zahŕňajú vyhlásenia žiadateľa/ky a ústne svedectvo poskytnuté znalcami, rodinnými príslušníkmi a ďalšími svedkami. Dôkazy môžu byť listinného charakteru, vrátane písomných, grafických, digitálnych, vizuálnych materiálov, informácií o krajine pôvodu, vecných dôkazov (fyzické predmety, zjazvenie na tele) a audio/vizuálne nahrávky. Dôkazy zahŕňajú čokoľvek čo konštatuje, potvrdzuje, podporuje, alebo sa týka relevantných faktov v danej veci.	Vek	☐
2. PREDLOŽIŤ VYHLÁSENIA A CELÚ DOKUMENTÁCIU, KTORÁ JE ŽIADATEĽOVI K DISPOZÍCII	☐	Súčasťou povinnosti žiadateľa/ky zdôvodniť žiadosť nie je povinnosť predložiť listinné alebo iné dôkazy podporujúce každú prezentovanú relevantnú skutočnosť. Žiadateľove/kyne tvrdenie tvoria dôkazy a samy o sebe dokážu zdôvodniť žiadosť. Niektoré prehlásené skutočnosti nepotrebujú ďalšie podporné listinné alebo iné dôkazy. Rozhodovač by nemal mať prehnané očakávania vo vzťahu k tomu, aké listinné alebo iné dôkazy by žiadateľ/ka mal/a mať k dispozícii a/alebo by mal/a byť primerane schopná získať. Posúdenie „skutočne vynaloženej snahy“ by malo brať do úvahy individuálne a kontextuálne okolnosti, vrátane možností, ktoré má žiadateľ/ka k dispozícii pre získanie listinných alebo iných dôkazov.	Pohlavie	☐
3. ZDÔVODNIŤ ŽIADOSŤ ČO MOŽNO NAJSKÔR	☐	Po začatí posudzovania dôkazov môže byť žiadateľ/ka požiadaný/á, alebo môže chcieť predložiť doplňujúce relevantné vyjadrenia alebo iné dôkazy. Interpretácia slovného spojenia „čo možno najskôr“ musí vychádzať z pochopenia individuálnych a kontextuálnych okolností, ktoré môžu brániť odhaleniu informácií a ovplyvniť možnosť získať podporné listinné a iné dôkazy. Toto zahŕňa prihliadnutie na okolnosti v krajine pôvodu.	Identita, národnosť (národnosti), etnický pôvod	☐
4. POSKYTNÚŤ USPOKOJIVÉ VYSVETLENIE TÝKAJÚCE SA AKÝCHKOLVEK ĎALŠÍCH CHÝBAJÚCICH ZLOŽIEK	☐	Rozhodovač by mal byť flexibilný vo vzťahu k časovým údajom a mal by ich interpretovať vo vzťahu k momentu, kedy bol/a žiadateľ/ka informovaný/á o povinnosti zdôvodniť jeho/jej žiadosť v jazyku, ktorému rozumie. Rozhodovač by si mal uvedomiť, že proces predkladania a zhromažďovania informácií a iných dôkazov, ako aj posúdenia týchto informácií, nie je lineárny a môže si vyžadovať získanie dodatočných informácií.	Informácie o krajine pôvodu alebo mieste obvyklého pobytu	☐
			Rodinní príslušníci	☐
			Vzdelanie	☐
			Spoločenské postavenie	☐
			Mestské/vidiecke zázemie	☐
			Náboženstvo	☐
			Dokumentácia	☐
			Fyzické/duševné zdravie	☐
			Predchádzajúce žiadosti o azyl	☐
			Dôvody žiadania o medzinárodnú ochranu	☐

Zhromažďovanie faktov: Povinnosť osoby s rozhodovacou právomocou spolupracovať

Článok 4 ods. 1 Kvalifikačnej smernice stanovuje: „V **spolupráci** so žiadateľom povinnosťou členského štátu je posúdiť príslušné prvky žiadosti.“

Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) vysvetľuje, že hoci „*má žiadateľ/žiadateľka vo všeobecnosti predložiť všetky prvky potrebné pre zdôvodnenie svojej žiadosti, faktom zostáva, že povinnosťou členského štátu v štádiu rozhodovania o relevantných prvkoch danej žiadosti je spolupracovať so žiadateľom/žiadateľkou.*“

POVINNOSŤ ROZHODOVAČA SPOLUPRACOVAŤ

POVINNOSŤ	☒ VYSVETLENIE
1. POSKYTNUTIE INFORMÁCIÍ A USMERNENÍ ŽIADATELOVI/ŽIADATELKE ROZHODOVAČOM	☐ <p>Nedá sa očakávať, že žiadateľ/žiadateľka vie, že jeho/jej povinnosťou je zdôvodniť svoju žiadosť, a že vie, ako si túto povinnosť splniť a aké skutočnosti a typ listinných alebo iných dôkazov môžu byť relevantné. Rozhodovač informuje žiadateľa/žiadateľu v jazyku a spôsobom, ktorému rozumie, a tiež o tom, čo je pre zdôvodnenie žiadosti nevyhnutné. Rozhodovač vyzve žiadateľa/žiadateľku, aby predložil/a dôkazy, ktoré je primerane možné získať, aby tieto potom podložili podstatné skutočnosti, a informuje ho/ju o časovom rámci a možnostiach, ktoré má žiadateľ/žiadateľka k dispozícii, aby predložil/a všetky požadované zložky. Táto informácia musí byť žiadateľom/žiadateľkám poskytnutá načas, aby si mohli tieto povinnosti splniť.</p>
2. POSKYTNUTIE USMERNENÍ ROZHODOVAČOM KLADENÍM PRIMERANÝCH OTÁZOK POČAS POHOVORU	☐ <p>Rozhodovač usmerňuje žiadateľa/žiadateľku, aby zhromaždil/a všetky relevantné informácie vo vzťahu k podstatným skutočnostiam žiadosti. Rozhodovač používa kombináciu otvorených, skúmových a uzavretých otázok, aby bolo žiadateľovi/žiadateľke umožnené zdôvodniť svoju žiadosť. Osoba vedúca pohovor je nestranná a objektívna počas celej doby trvania pohovoru, a to vo verbálnej aj neverbálnej komunikácii. Kladenie otázok by malo byť citlivé vo vzťahu k individuálnym a kontextuálnym okolnostiam žiadateľa/žiadateľky. Dodržiavanie zásad posudzovania dôveryhodnosti a ľudskej dôstojnosti žiadateľa/žiadateľky by malo byť po celú dobu základným princípom.</p>
3. POSKYTNUTIE MOŽNOSTI ŽIADATELOVI/ŽIADATELKE ROZHODOVAČOM OBJASNIŤ POTENCIÁLNE NEPRIAZNIVÉ ZISTENIA VO VZŤAHU K DÔVERYHODNOSTI	☐ <p>Žiadateľovi/žiadateľke by až do doby, kedy bude vydané rozhodnutie, mala byť poskytnutá možnosť vyjadriť sa k potenciálne nepriaznivým zisteniam. Rozhodovač na pohovore identifikuje akékoľvek zjavné nedôslednosti, protirečenia, nezrovnalosti, opomenutia a nepravdepodobnosti a predostrie ich žiadateľovi/žiadateľke. To môže od rozhodovača vyžadovať, aby žiadateľovi/žiadateľke navrhol ďalší pohovor alebo iné možnosti poskytnutia objasnenia. Ak žiadateľ/žiadateľka poskytne vysvetlenia, tieto musia byť zvážené ešte pred prijatím konečného rozhodnutia o žiadosti.</p>
4. ZHROMAŽDENIE DŮKAZOV ROZHODOVAČOM TÝKAJÚCICH SA ŽIADOSTI VLASTNÝMI PROSTRIEDKAMI	☐ <p>Z dôvodu prirodzených ťažkostí, ktorým čelia žiadatelia/žiadateľky pri predkladaní listinných a iných dôkazov pre podloženie ich tvrdení, rozhodovač vlastnými prostriedkami zhromažďuje dôkazy a ďalšie špecifické informácie týkajúce sa podstatných skutočností podaných žiadateľom/žiadateľkou, vrátane, ak je to potrebné, akýchkoľvek dôkazov, ktoré tieto skutočnosti podporia.</p>
4.1 INFORMÁCIE O KRAJINE PŮVODU A INÉ DŮKAZY	☐ <p>Rozhodovač vlastnými prostriedkami získava všeobecné a špecifické informácie o krajine pôvodu a iné dôkazy. Informácie o krajine pôvodu by mali byť relevantné, presné, objektívne, nestranné, spoľahlivé a zodpovedajúce požadovanému časovému vymedzeniu. Rozhodovač vyhodnotí žiadateľove/žiadateľkine tvrdenia a iné dôkazy vo svetle toho, čo je všeobecne známe o situácii v krajine pôvodu alebo mieste obvyklého pobytu, ako aj špecifické dôkazy dostupné v danom prípade. Rozhodovač dorzuje zásadu objektívnosti a nestrannosti, čo môže vyžadovať zhromaždenie dôkazov, ktoré potvrdia alebo podporia, a nielen vyvrátia prehlásené skutočnosti.</p>
4.2 ZÁSADA DŮKLADNÉHO PRESKÚMANIA	☐ <p>Rozhodovač posúdi všetky materiály zhromaždené za účelom zdôvodnenia žiadosti, berúc do úvahy individuálne a kontextuálne okolnosti žiadateľa/žiadateľky. Rozhodovač posúdi aj materiál získaný vlastnými prostriedkami. Rozhodovačovou povinnosťou je rozptýliť akékoľvek pochybnosti o týchto informáciách.</p>

Posudzovanie dôveryhodnosti

– faktory, ktoré treba vziať do úvahy

1/2

FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE ŽIADATEĽA

Posudzovanie dôveryhodnosti musí dodržiavať určité právne zásady a normy. Musí sa vykonávať berúc plne do úvahy individuálne a kontextuálne okolnosti žiadateľa/žiadateľky. Tie zahŕňajú jeho/jej osobné okolnosti alebo minulosť (vek, národnosť, etnický pôvod, pohlavie, sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu, vzdelanie, spoločenské postavenie, náboženstvo, kultúrne a vidiecke/mestské zázemie a stav fyzického alebo duševného zdravia); jeho/jej minulé a súčasné skúsenosti so zlým zaobchádzaním, mučením, prenasledovaním, ublížením alebo iným vážnym porušením ľudských práv; ako aj právny, inštitucionálny, politický, spoločenský, náboženský, kultúrny kontext jeho/jej krajiny pôvodu alebo miesta obvyklého pobytu, ľudskoprávnu situáciu, úroveň násillia a dostupnosť ochrany zo strany štátu. Rozhodovač by mal prekročiť geografické, kultúrne, socioekonomické, rodové, vzdelanostné a náboženské bariéry a vziať do úvahy rozdielne individuálne skúsenosti.

LIMITY A VARIÁCIE ĽUDSKEJ PAMÄTI	VYSVETLENIE
REKONŠTRUKCIA	Rozhodovač by si mal uvedomovať širokú variabilitu ľudskej schopnosti zaznamenávať, uchovávať a vybavovať si spomienky. Vizúálne, verbálne a auditívne informácie nie sú zaznamenávané ako presná kópia zážitkov, ale sa rekonštruujú v čase rozpomínania sa na ne. Žiadne dve prerozprávania nemôžu byť identické; istá nekonzistentnosť je nevyhnutná. Spomienky sa časom menia, niekedy výrazne, a prirodzene sa vytrácajú, na detaily sa zabúda. Opakovaním (rozprávaním o udalosti) niektoré spomienky vyblednú, iné sú skreslené a ďalšie živšie.
SPOMIENKY NA FAKTY, DÁTUMY A PREDMETY	Spomienky na dátumy, čas, frekvenciu, trvanie a sled udalostí; vlastné mená; doslovné slovné výmeny; okrajové informácie; a zhrľad bežných predmetov sú nespoľahlivé a môže byť ťažké alebo nemožné si ich vybaviť. Vybavovanie si spomienok sa takmer vždy rekonštruje zo záverov, odhadov a hádania a zriedkakedy je presné.
EMÓCIE A SPOMÍNANIE	Vysoká úroveň emócií môže mať negatívny vplyv na zaznamenávanie akejkoľvek spomienky. Vybavenie si autobiografických spomienok je ovplyvnené náladou.
PREROZPRÁVANIE	Kontext, v ktorom sa vybavujú spomienky, riadi ich rekonštrukciu. Spomienku ovplyvňuje otázka, ktorou sa zisťuje informácia (otvorené alebo zatvorené otázky) a spôsob, akým je položená. Spomienky podliehajú sugescii, o to viac, ak je človek pod stresom, má nízke sebavedomie, alebo osobu vedúcu pohovor vníma ako kritickú a negatívnu. Existujú tiež rozdiely medzi informáciami, keď sa zisťujú tvárou v tvár alebo prostredníctvom formulárov pre samostatné vyplnenie.
VPLYV TRAUMY NA PAMÄŤ A SPRÁVANIE	U tých, ktorí prežili traumatické zážitky, sa často prejavujú symptómy vyhýbania sa; vyhýbania sa premýšľaniu a rozprávaniu o danej udalosti. Môžu zažívať disociáciu, a to v čase traumatického zážitku alebo pri spomínaní naň; nevedia si spomenúť na niektoré alebo všetky aspekty traumy, pretože trauma (alebo jej aspekty) neboli spočiatku kódované. Môže sa u nich prejavovať citové otupenie a môžu si vytvoriť citový odstup od skutočností, o ktorých rozprávajú. Môžu si pamätať iba zmyslové vnemy (emócie, zmyslové pocity, zvuky, pachy) alebo záblesky z minulosti; môžu popisovať iba fragmenty alebo dojmy z daného zážitku. Zvyknú si pamätať niektoré centrálne detaily , na ktoré sa sústredili, na úkor iných okrajových detailov. Obmedzenie osobnej slobody môže mať vplyv na schopnosť zaznamenávať a vybaviť si konkrétne detaily udalostí. Osoby sa môžu opierať o všeobecné znalosti (schematická pamäť) o situáciách, ktoré uprednostňujú pred spomínaním na konkrétne bolestivé udalosti.
STRACH A NEDOSTATOČNÁ DÔVERA	Žiadatelia/žiadateľky môžu mať nedostatočnú dôveru v autority alebo tlmočníkov/tlmočnice. Niektorí/é môžu byť úprimne presvedčení/é, že ich prenasledovatelia majú rozsiahle siete v iných krajinách, vrátane v krajine azylu. Okrem toho nemusia chcieť odhaliť určité relevantné skutočnosti zo strachu, že vystavia nebezpečenstvu životy príbuzných, priateľov alebo spoločníkov. Žiadatelia/žiadateľky, ktorých strach sa vzťahuje na rod, sexuálne alebo rodovo podmienené násillie, sexuálnu orientáciu a/alebo rodovú identitu, sa môžu obávať odvety zo strany ich rodiny, komunity a aktérov, ktorí im vybavili cestu a vstup do krajiny.
KULTÚRNE ZÁZEMIE A ZVYKY	Rozličnosť kultúrneho zázemia vplyva na komunikáciu. Porozumenie informáciám a ich interpretácia sú kultúrne podmienené. Jednotlivé kultúrne zázemia ovplyvňujú podávanie a interpretovanie informácií. Chybné rozpoznanie kultúrnej relativity slov, pojmov a konceptov môže viesť k nedorozumeniu a nesprávnemu posúdeniu dôveryhodnosti. Chápanie času, vzdialenosti a polohy môže byť kultúrne relatívne. Chápanie času sa môže líšiť od toho používaného v západnej spoločnosti; udalosti môžu byť zapamätané vo vzťahu k ročným obdobiam, náboženským sviatkom, festivalom, atď.; a dátumy narodenia a výročia nemusia byť v niektorých kultúrach významné. Žiadateľove/žiadateľkine kultúrne zázemie a normy môžu mať vplyv na spôsob, ako podáva svoj príbeh, napr. žena mohla viesť život v odlúčení, bez toho, aby veľa komunikovala s cudzími osobami alebo autoritami, alebo je zvyknutá, že namiesto nej rozpráva mužský príbuzný.
VZDELANIE	Žiadateľova/žiadateľkina úroveň formálneho vzdelania môže mať vplyv na jeho/jej schopnosť vysvetliť dôvody svojej žiadosti; odpovedať na otázky, vrátane otázok týkajúcich sa všeobecných znalostí o dejinách, geografii, politických a socioekonomických podmienkach; a na jeho/jej porozumenie súvislostiam určitých udalostí.

Posudzovanie dôveryhodnosti

– faktory, ktoré treba vziať do úvahy

2/2

FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE ŽIADATEĽA (POKRAČOVANIE)

ROD	Rod definuje identitu, status, roly, povinnosti a mocenské vzťahy medzi členmi spoločnosti. Rodové roly sú vytvárané spoločensky; líšia sa medzi jednotlivými spoločnosťami a kultúrami a v rámci nich, a ďalej podľa veku, náboženstva, etnického a spoločenského pôvodu; vyvíjajú sa a reagujú na zmeny. Rodové roly ovplyvňujú postoje, správanie, roly a činnosti mužov a žien; zvyčajne zahŕňajú nerovnosť a mocenskú nerovnováhu medzi ženami a mužmi. Rodové roly ovplyvňujú skúsenosti mužov a žien z prenasledovania a vážnej ujmy a ich žiadosti o azyl. Rozhodovač by mal výpoveď žiadateľa/žiadateľky posúdiť v súvislosti so žiadateľovým/žiadateľkiným vekom, kultúrou, náboženstvom, rodinou, socioekonomickým postavením a zdržať sa vyvodzovania záverov na základe stereotypného, povrchného, nesprávneho a neprimeraného vnímania rodu.
SEXUÁLNA ORIENTÁCIA A/ALEBO RODOVÁ IDENTITA (SORI)	Niektorí LGBTI žiadatelia/niektoré LGBTI žiadateľky mohli byť nútení/é skrývať svoju SORI, aby sa vyhlí zlému zaobchádzaniu, čoho následkom sú pocity sebazaprenia, úzkosti, hanby, izolácie, nenávisť voči sebe a psychologické ujmy; spočiatku nemusia odhaliť skutočné dôvody žiadosti. Mohli znášať zlé zaobchádzanie, diskrimináciu, obťažovanie a vytesňovanie na okraj spoločnosti; rodové normy môžu sťažovať diskusiu o týchto skúsenostiach. LGBTI žiadatelia/žiadateľky v procese vyrovnávania sa s ich SORI môžu v priebehu konania zmeniť svoju žiadosť. Ich skúsenosti sú ovplyvnené ich kultúrnym, hospodárskym, rodinným, politickým, náboženským a spoločenským kontextom; to ovplyvňuje spôsob, akým vyjadrujú svoju SORI. Rozhodovač by posudzovanie dôveryhodnosti nemal založiť na povrchnom pochopení skúseností LGBTI žiadateľa/žiadateľky alebo na nesprávnych/stereotypných predpokladoch.
STIGMA A HANBA	Stigma, hanba, strach z odmietnutia rodinou a komunitou môže brániť odhaleniu. Tým, čo prežili rodovo podmienené násilie je často pripisovaná morálna vina za čin, ktorý je kultúrne neprijateľný a nemravný. Môžu trpieť traumou, sebaobviňovaním, hanbou, stratou pamäti a deformáciou osobnosti. Stigma môže byť tiež dôvodom chýbajúcich listinných alebo iných dôkazov, napr. správ o konkrétnych incidentoch, informácií o krajine pôvodu.
INÉ FAKTORY	Vek, spoločenské postavenie, zamestnanie, náboženstvo a presvedčenie, vidiecke alebo mestské zázemie, atď.

FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE OSOBU S ROZHODOVACOU PRÁVOMOCOU (ROZHODOVAČA)

Zásada objektivity a nestrannosti si vyžaduje taký prístup k posudzovaniu dôveryhodnosti, ktorý minimalizuje subjektivitu. Rozhodovač by si mal uvedomovať, že subjektivitu môžu vyvolávať:

ROZHODOVAČOVE MYŠLIENKOVÉ PROCESY	Ak rozhodovač dospel k rozhodnutiu, veľmi pravdepodobne bude veriť dôkazom, ktoré toto rozhodnutie potvrdzujú, aj ak by boli nespoľahlivé. Pojem známy ako haló efekt je tendenciou, pri ktorej rozhodovač riskuje buď všetkému uveriť alebo neveriť. Haló efekt zvyšuje váhu prvého dojmu a následné informácie môžu byť považované za irelevantné.
ROZHODOVAČOVE INDIVIDUÁLNE A KONTEXTUÁLNE OKOLNOSTI	Rozhodovač by k posudzovaniu dôveryhodnosti nemal pristupovať na základe vlastných individuálnych okolností, minulosti a životných skúseností („čo by som robil ja alebo niekto, koho poznám, v tejto situácii?“). Rozhodovač by si mal uvedomovať vplyv jeho vlastného vzdelania. Rozhodovač by nemal byť ovplyvňovaný jeho názormi na to, čo je pravdepodobné a čo nie. Rozhodovač by si mal byť vedomý tendencie veriť tvrdeniam, pretože sú logicky prepojené alebo sú spojené s jeho presvedčením.
ROZHODOVAČOVE DUŠEVNÉ ROZPOLOŽENIE	Rozhodovač by nemal začínať so skepticizmom alebo odmietavým nastavením, čo môže ovplyvniť a narušiť posúdenie dôveryhodnosti. Rozhodovač by sa osobne nemal cítiť nahnevany alebo podráždený, ak sa domnieva, že žiadateľ/žiadateľka klamal/a. Prevenciou subjektivity je „uvedomenie si“ týchto skutočností.
ROZHODOVAČOV POLITICKÝ, SPOLOČENSKÝ A INŠTITUCIONÁLNY KONTEXT	Rozhodovač by si mal byť vedomý vplyvu, ktorý na jeho myslenie a postoje môže mať spoločenský, politický, inštitucionálny kontext, ktorý smeruje k zabraňovaniu nelegálnej imigrácii. Rozhodovač by mal pamätať na to, že cieľom je ochrana jednotlivcov a dodržiavanie základných práv.
OPAKUJÚCI SA CHARAKTER ÚLOHY	Z dôvodu opakujúceho sa charakteru úlohy môže mať rozhodovač tendenciu kategorizovať žiadosti do generických prípadových profilov s domnienkami vo vzťahu k dôveryhodnosti.
ZATVRDZOVANIE SA VOČI PRÍPADOM, ÚNAVA VO VZŤAHU K DÔVERYHODNOSTI, CITOVÝ ODSTUP, STRES A SPROSTREDKOVANÁ TRAUMA	Neustále vystavenie výpovediam o mučení, násilí alebo zlom zaobchádzaní môže pôsobiť negatívne na psychiku rozhodovača. Nedôvera je stratégia zvládania ťažkých situácií, môže mať ale negatívny dopad na objektivitu a nestrannosť. Citový odstup sa môže premietnuť do nedôvery a neochoty zaoberať sa žiadateľovou/žiadateľkinou výpoveďou.

Indikátory dôveryhodnosti

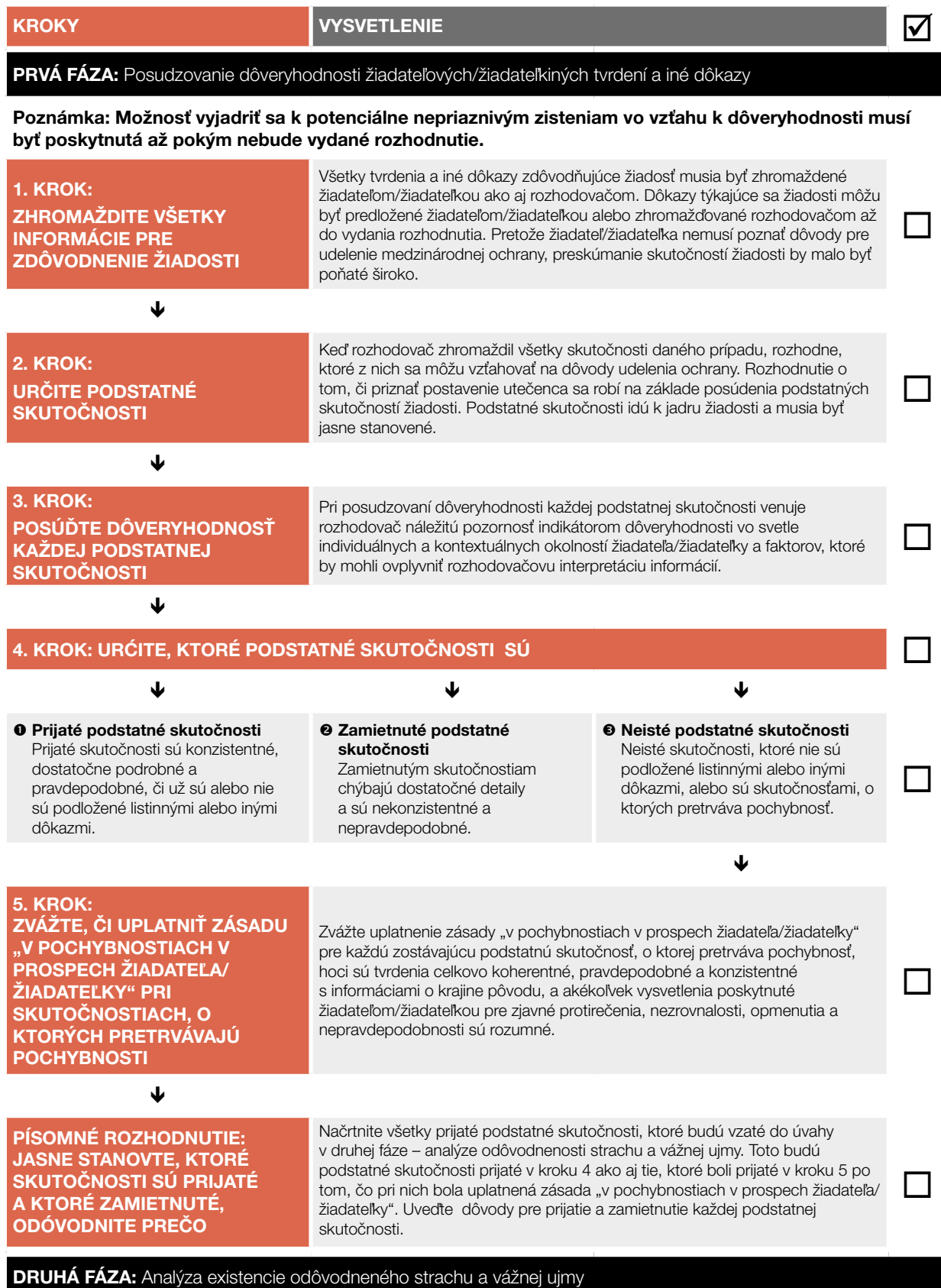
Posudzovanie dôveryhodnosti sa vzťahuje na proces zhromažďovania relevantných informácií od žiadateľa/žiadateľky; preskúmaných vo svetle všetkých informácií dostupných rozhodovačovi; a rozhodnutia o tom, či a ktoré tvrdenia a ďalšie dôkazy týkajúce sa podstatných skutočností žiadosti môžu byť prijaté. Tieto prijaté skutočnosti potom môžu byť brané do úvahy pri analýze odôvodnenosti strachu z prenasledovania a reálneho rizika vážnej ujmy.

Žiadosti musia byť preskúmané a rozhodnutia prijímané na individuálnom základe, objektívne a nestranné, nexistujú ale neomylné a úplne objektívne spôsoby pre posúdenie dôveryhodnosti podstatných skutočností prezentovaných žiadateľom/žiadateľkou. Pre minimalizovanie subjektivity by sa mali používať indikátory dôveryhodnosti. Žiaden indikátor nie je spoľahlivým determinantom dôveryhodnosti alebo nedôveryhodnosti. Rozhodovači si musia byť vedomí predpokladov, ktoré sú základom každého indikátora a rozumieť faktorom a okolnostiam, ktoré ich môžu urobiť nepoužiteľnými a/alebo nespoľahlivými v konkrétnom prípade (viď Faktory ovplyvňujúce posudzovanie dôveryhodnosti).

INDIKÁTORY DÔVERYHODNOSTI	VYSVETLENIE
DOSTATOČNÁ PODROBNOSŤ A PRESNOSŤ	Rozhodovač musí posúdiť, či úroveň a povaha detailu poskytnutého žiadateľom/žiadateľkou sú primerané a vypovedajúce o skutočnej osobnej skúsenosti niekoho s individuálnymi a kontextuálnymi okolnosťami žiadateľa/žiadateľky (vek, pohlavie, región pôvodu, vzdelanie, atď.).
VNÚTORNÁ KONZISTENTNOSŤ	„Vnútoraná konzistentnosť“ sa vzťahuje na konzistentnosť v rámci pohovoru alebo v rámci písomnej a ústnej výpovede žiadateľa/žiadateľky, alebo medzi tvrdeniami a listinnými a inými dôkazmi predloženými žiadateľom/žiadateľkou. Vyžaduje si čo najmenej nezrovnalostí, protirečení a obmien v poskytnutých informáciách.
KONZISTENTNOSŤ ŽIADATELOVÝCH/ ŽIADATELKINÝCH TVRDENÍ S INFORMÁCIAMI POSKYTNUTÝMI RODINNÝMI PRÍSLUŠNÍKMI ALEBO SVEDKAMI	Konzistentnosť skutočností prezentovaných žiadateľom/žiadateľkou s akýmikoľvek tvrdeniami podanými príbuznými závislými osobami, inými rodinnými príslušníkmi alebo svedkami môže byť považovaná za indikátor dôveryhodnosti.
KONZISTENTNOSŤ ŽIADATELOVÝCH/ ŽIADATELKINÝCH TVRDENÍ S DOSTUPNÝMI ŠPECIFICKÝMI A VŠEOBECNÝMI INFORMÁCIAMI VRÁTANE INFORMÁCIÍ O KRAJINE PÔVODU	Rozhodovač musí posúdiť dôveryhodnosť podstatných skutočností prezentovaných žiadateľom/žiadateľkou voči tomu, čo je všeobecne známe o situácii v krajine pôvodu alebo v mieste obvyklého pobytu; presné, nezávislé a časovo primerané informácie o krajine pôvodu; dostupné špecifické informácie; alebo znalecké posudky (lekársku, antropologickú, jazykovú analýzu, správy overujúce pravosť dokumentov).
PRAVDEPODOBNOŠŤ	„Pravdepodobnosť“ sa vzťahuje na to, čo sa zdá primerané, hodnoverné a pravdepodobné. Rozhodovač si musí dávať pozor, aby zistenie o dôveryhodnosti nezakladal na subjektívnych domnienkach, predpojatých názoroch, dohadoch a špekuláciách, ale skôr na nezávislých, objektívnych, spoľahlivých a časovo primeraných dôkazoch.

Štruktúrovaný prístup k posudzovaniu dôveryhodnosti

Rozhodovanie o poskytnutí medzinárodnej ochrany sa vykonáva v dvoch krokoch. Prvú fázu predstavuje zhromažďovanie relevantných informácií, identifikácia podstatných skutočností žiadosti a stanovenie, či a ktoré zo žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení a iných dôkazov môžu byť prijaté. Druhú fázu predstavuje analýza existencie odôvodneného strachu z prenasledovania a skutočného rizika vážnej ujmy.

Príloha 2

Obsah pôvodnej úplnej správy

Podakovanie.....	3
------------------	---

KAPITOLA 1 – Úvod.....11

1. Pozadie.....	13
-----------------	----

2. Účel a rozsah správy.....	15
------------------------------	----

Obmedzenia výskumu.....	16
-------------------------	----

3. Metodológia.....	18
---------------------	----

3.1 Metodológia výskumu.....	18
------------------------------	----

3.2 Metodológia výskumu na úrovni jednotlivých štátov (národné výskumy).....	19
--	----

Sekundárny výskum.....	19
------------------------	----

Výber a preskúmanie spisov a rozhodnutí.....	20
--	----

Pozorovanie osobných pohovorov.....	21
-------------------------------------	----

Rozhovory a konzultácie s národnými aktérmi.....	21
--	----

Národné výskumy v číslach.....	21
--------------------------------	----

4. Upozornenie, používanie termínov a vysvetlenie.....	22
--	----

Upozornenie.....	22
------------------	----

Používanie termínov a vysvetlenie.....	22
--	----

Preklady.....	23
---------------	----

KAPITOLA 2 – Posudzovanie dôveryhodnosti: Účel a zásady.....25

1. Čo je posudzovanie dôveryhodnosti?.....	27
--	----

1.1 Účel posudzovania dôveryhodnosti.....	27
---	----

1.2 Dôležitosť posudzovania dôveryhodnosti.....	28
---	----

1.3 Výzvy pre posudzovanie dôveryhodnosti.....	30
--	----

2. Zásady a normy pri posudzovaní dôveryhodnosti.....	34
---	----

2.1 Spoločná povinnosť.....	35
-----------------------------	----

2.2 Individuálne posúdenie.....	35
---------------------------------	----

2.3 Objektívne a nestranné posúdenie.....	37
---	----

2.4 Posúdenie založené na dôkazoch.....	41
---	----

2.5 Zameranie sa na podstatné skutočnosti.....	42
--	----

2.6 Možnosť pre žiadateľov/žiadateľky vyjadriť sa k potenciálne nepriaznivým zisteniam vo vzťahu k ich dôveryhodnosti.....	43
--	----

2.7 Posúdenie dôveryhodnosti na základe celkových dôkazov.....	45
--	----

2.8 Podrobné a dôkladné preskúmanie.....	48
--	----

2.9 Zásada „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“.....	49
--	----

2.10 Jasné a jednoznačné zistenia vo vzťahu k dôveryhodnosti a štruktúrovaný prístup.....	50
---	----

KAPITOLA 3 – Posudzovanie dôveryhodnosti: multidisciplinárny prístup.....53

1. Úvod.....	55
--------------	----

2. Žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti.....	56
--	----

2.1 Limity a variácie ľudskej pamäti.....	57
---	----

2.1.1 Rekonštrukcia.....	57
--------------------------	----

2.1.2 Spomienky na „fakty“: dátumy a predmety.....	58
--	----

2.1.3 Emócie a spomínanie.....	60
--------------------------------	----

2.1.4 Prerozprávanie.....	60
---------------------------	----

2.2 Vplyv traumy na pamäť a správanie.....	61
--	----

2.3 Strach a nedostatočná dôvera.....	65
---------------------------------------	----

2.4 Kultúrne zázemie a zvyky.....	66
-----------------------------------	----

2.5 Vzdelanie.....	68
--------------------	----

2.6 Rod.....	69
--------------	----

2.7 Sexuálna orientácia a/alebo rodová identita.....	71
--	----

2.8 Stigma a hanba.....	72
-------------------------	----

2.9 Iné aspekty súvisiace so žiadateľovým/žiadateľkiným pozadím ako je vek, mestské alebo vidiecke zázemie, zamestnanie, socioekonomické postavenie, náboženstvo.....	74
---	----

3. Faktory ovplyvňujúce osobu s rozhodovacou právomocou	75
3.1 Osoba s rozhodovacou právomocou	75
3.1.1 Myšlienkové procesy osoby s rozhodovacou právomocou	75
3.1.2 Individuálne a kontextuálne okolnosti osoby s rozhodovacou právomocou	76
3.1.3 Psychické rozpoloženie osoby s rozhodovacou právomocou	77
3.2 Politický, spoločenský a inštitucionálny kontext	78
3.3 Opakujúci sa charakter úlohy	79
3.4 Zatvrdzovanie sa voči prípadom, únava vo vzťahu k dôveryhodnosti, citový odstup, stres a sprostredkovaná trauma	79
4. Záver	82
KAPITOLA 4 – Zhromažďovanie faktov	83
1. Úvod – Zdôvodnenie žiadosti	85
2. Kto má povinnosť zdôvodniť žiadosť?.....	86
3. Povinnosť žiadateľa/žiadateľky v zásade zdôvodniť svoju žiadosť.....	89
3.1 Čo musí žiadateľ/žiadateľka predložiť, aby svoju žiadosť zdôvodnil/a?	89
3.2 Dokumentácia a iné dôkazy, ktoré „žiadateľ/žiadateľka k dispozícii“	92
3.2.1 Význam pojmu „dokumentácia, ktorú má žiadateľ/žiadateľka k dispozícii“	93
3.2.2 Význam pojmu „dostatočné vysvetlenie“	96
3.3 Povinnosť žiadateľa/žiadateľky zdôvodniť svoju žiadosť „čo najskôr“	97
3.3.1 Význam spojenia „čo najskôr“ v praxi štátov	98
3.3.2 Požiadavka zdôvodniť „čo najskôr“ a žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti	102
4. Povinnosť rozhodujúceho orgánu vo vzťahu k zdôvodneniu žiadosti ..	104
4.1 Poskytnutie informácií a usmernení žiadateľovi/žiadateľke	105
4.1.1 Zohľadnenie žiadateľových/žiadateľkiných individuálnych okolností a minulosti pri poskytovaní usmernení	106
4.1.2 Poskytnutie usmernenia o type listinných a iných dôkazov, ktoré môžu byť relevantné	107
4.2 Poskytnutie usmernení kladením primeraných otázok počas pohovoru.....	110
4.2.1 Používanie otázok vyžadujúcich „všeobecné znalosti“ na preskúmanie dôveryhodnosti	113
4.2.2 Posudzovanie odpovedí na otázky preverujúce „všeobecné znalosti“	114
4.2.3 Predpoklady, ktoré sú základom pre použitie otázok vyžadujúcich „všeobecné znalosti“	116
4.3 Poskytnutie primeranej možnosti žiadateľovi/žiadateľke objasniť potenciálne nepriaznivé zistenia vo vzťahu k jeho/jej dôveryhodnosti.....	119
4.3.1 Právo byť vypočutý/á	121
4.3.2 Požiadavka spolupráce.....	124
4.4 Povinnosť rozhodujúceho orgánu vlastnými prostriedkami zhromaždiť dôkazy týkajúce sa žiadosti.....	126
4.4.1 Zhromažďovanie informácií o krajine pôvodu (Country of Origin Information - COI).....	128
4.4.2 Zhromažďovanie faktov a zásada dôkladného preskúmania.....	131
5. Záver	134
KAPITOLA 5 – Indikátory dôveryhodnosti	135
1. Úvod	137
2. Dostatočná podrobnosť a presnosť.....	138
2.1 Oficiálna politika vo vzťahu k dostatočnej podrobnosti	138
2.2 Pamäť a dostatočná podrobnosť	139
2.3 Žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti a dostatočná podrobnosť	142
2.4 Hanba a stigma a dostatočná podrobnosť	145
2.5 Iné faktory ovplyvňujúce úroveň podrobnosti	145
2.6 Otázky vyžadujúce všeobecné znalosti a dostatočná podrobnosť.....	146

3. Vnútrotná konzistentnosť podstatných skutočností v ústnej a/alebo písomnej forme, vyjadrených žiadateľom/žiadateľkou	149
3.1 Oficiálna politika vo vzťahu k vnútornej konzistentnosti	150
3.2 Pamäť a vnútrotná konzistentnosť	151
3.3 Žiadateľove/žiadateľkine individuálne a kontextuálne okolnosti a vnútrotná konzistentnosť	153
3.4 Konzistentnosť medzi predchádzajúcimi a nasledujúcimi tvrdeniami	154
3.5 Prax štátov vo vzťahu ku konzistentnosti medzi predchádzajúcimi a nasledujúcimi tvrdeniami.....	156
3.6 Konzistentnosť žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení s podpornými listinnými a inými dôkazmi predloženými žiadateľom/žiadateľkou.....	160
3.7 Zakladanie posudzovania dôveryhodnosti na celkových dôkazoch.....	161
4. Konzistentnosť žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení s informáciami poskytnutými rodinnými príslušníkmi a/alebo svedkami	165
4.1 Pamäť a konzistentnosť s informáciami poskytnutými rodinnými príslušníkmi a/alebo svedkami	165
4.2 Konzistentnosť s tvrdeniami iných žiadateľov/žiadateľiek	166
4.3 Individuálne a kontextuálne okolnosti a konzistentnosť s informáciami poskytnutými rodinnými príslušníkmi a/alebo svedkami	167
4.4 Prax štátov vo vzťahu ku konzistentnosti s informáciami poskytnutými rodinnými príslušníkmi a/alebo svedkami	168
5. Konzistentnosť žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení s dostupnými špecifickými a všeobecnými informáciami	169
5.1 Právny a politický rámec	169
5.2 Usmernenie k použitiu „vonkajšej konzistentnosti“	170
5.3 Žiadateľove individuálne a kontextuálne okolnosti a „vonkajšia konzistentnosť“	171
5.4 Konzistentnosť s informáciami o krajine pôvodu	173
6. Pravdepodobnosť	176
6.1 Význam pojmu „pravdepodobný“	176
6.2 Individuálne a kontextuálne okolnosti osoby s rozhodovacou právomocou.....	177

6.3 Používanie pravdepodobnosti v praxi štátov	181
6.3.1 Subjektívne domnienky a špekulácie.....	181
6.3.2 Vnímanie rizika	183
7. Chovanie	185
7.1 Individuálne a kontextuálne okolnosti	186
7.2 Prax štátov vo vzťahu k chovaniu	189
8. Záver	191
KAPITOLA 6 – Posudzovanie žiadateľovho/žiadateľkinho správania	193
1. Úvod	195
2. Správanie považované za vypovedajúce o chýbajúcom strachu žiadateľa/žiadateľky z prenasledovania alebo z rizika vážnej ujmy	199
2.1 Omeškanie podania žiadosti o azyl.....	199
Faktory, ktoré treba vziať do úvahy	200
2.2 Žiadateľ/žiadateľka nepožiadala o ochranu v bezpečnej tretej krajine.....	204
Faktory, ktoré treba vziať do úvahy	205
Prax štátov vo vzťahu k nepodaniu žiadosti v bezpečnej tretej krajine.....	206
3. Očakávané správanie v členskom štáte EÚ považované za vypovedajúce o dôveryhodnosti	208
4. Správanie považované za vypovedajúce o žiadateľových/žiadateľkiných sklonoch ku klamstvu a nečestnosti	211
Faktory, ktoré treba vziať do úvahy	213
5. Záver	217

KAPITOLA 7 – Prístupy k posudzovaniu dôveryhodnosti	219
1. Úvod	221
2. Prístupy k posudzovaniu dôveryhodnosti v praxi štátov	222
2.1 Prístup v Holandsku.....	222
Prvý krok – posúdenie dokumentov.....	222
Druhý krok – stanovenie prahovej úrovne dôveryhodnosti, ktorá sa bude uplatňovať: zváženie uplatnenia článku 31 ods. 2 písm. a) až f) Zákona o cudzincoch.....	223
Tretí krok – posudzovanie dôveryhodnosti žiadateľových/žiadateľkiných tvrdení.....	224
2.2 Prístup v Spojenom kráľovstve.....	225
2.3 Prístup v Európskom azylovom kurikule (EAC).....	226
2.4 Analýza rôznych prístupov.....	226
2.4.1 Východiskový bod.....	227
2.4.2 Posudzovanie dôveryhodnosti každej podstatnej skutočnosti.....	227
2.4.3 Uplatňovanie zásady „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“.....	229
2.5 Prahová úroveň pre stanovenie dôveryhodnosti.....	237
3. Jasné vyhlásenie o tom, ktoré skutočnosti sa považujú za dôveryhodné a ktoré skutočnosti sa zamietajú	243
4. Štruktúrovaný prístup k posudzovaniu dôveryhodnosti	245
4.1 Zásada „v pochybnostiach v prospech žiadateľa/žiadateľky“.....	246
4.2 Zváženie pochybností v prospech žiadateľa/žiadateľky.....	247
4.3 Uplatňovanie pochybností v prospech žiadateľa/žiadateľky.....	248
5. Záver	250
Finálny záver	251

Prílohy	253
Vývojové diagramy a kontrolné zoznamy pre osoby s rozhodovacou právomocou.....	254
Vývojové diagramy národných azylových konaní.....	262
Bibliografia.....	265
Zoznam judikatúry.....	277
Zoznam skratiek.....	285